

EINHARD

ŞARLMAN

AVRUPA'NIN BÜYÜK HÜKÜMDARI

VITA KAROLI MAGNI

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: ÖZLEM GENÇ

Kronik

ŞARLMAN
Avrupa'nın Büyük Hükümdarı

—

EINHARD

KRONİK KİTAP: 497
Klasikler Dizisi: 9

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

EDİTÖR
M. Murtaza Özeren

ÇEVİRİ
Özlem Genç

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Nisan 2024, İstanbul

ISBN
978-625-6774-61-2

ORİJİNAL ADI
Vita Karoli Magni

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

YAYIN HAKLARI
Bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kronik Yayıncılık A.Ş.'ye aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EINHARD

ŞARLMAN

AVRUPA'NIN BÜYÜK HÜKÜMDARI

VITA KAROLI MAGNI

Latince Aslından Çeviren: Özlem Genç

Kronik

Einhard

770 civarı Maingau'da doğan Einhard soylu bir aileden gelmektedir. Çocukluğundan itibaren Latin klasikleri üzerine eğitim görmüş, inşa faaliyetleri, metal şekillendirme, tasarım ve dekorasyona ilgi duymuştur. Manastırlarda eğitim görmesi ve yaşamasına rağmen din adamı olmayı tercih etmemiştir. 790'larda dönemin en önemli lideri Frankların Kralı Şarlman'ın sarayına gönderilmiş ve Şarlman'ın 814'teki ölümüne kadar burada kalarak danışmanlık, elçilik, öğretmenlik gibi görevlerde bulunmuştur. Alcuin'den sonra saray okulunun yöneticiliğini de üstlenmiştir. Şarlman'dan sonra yerine geçen oğlu Dindar Louis'nin sekreterliğini yapmıştır. Louis'nin oğulları arasındaki taht mücadelesi döneminde saraydan ayrılarak eşiyle birlikte Selingenstadt'a yerleşmiş, vaktinin çoğunu dua ederek geçirmiştir. Eşi Worms Piskoposu'nun kardeşi Emma'dır. Ne zaman evlendikleri ve çocukları olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. 14 Mart 840`da ölmüştür.

Özlem Genç

1982 Samsun doğumlu olan yazar, lisans eğitimini 2003 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, 2007 yılında Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesinde "*Fransiskenlerin Orta Çağ Avrupası'ndaki Önemi ve Orta Çağ Avrupası'na Etkisi*" başlıklı tezi ile yüksek lisans, 2012 yılında Ankara Gazi Üniversitesinde "*Charlemagne ve Karolenj Rönesansı*" başlıklı tezi ile doktora eğitimini tamamlamıştır. Ardından Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Latin Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ikinci bir yüksek lisans eğitimi almıştır. Üniversite öğrencileri için ders kitabı olarak tasarlanan "*Orta Çağ Avrupa Tarihi*" adlı kitabın editörlüğünü yapmış ve üç bölüm yazarak katkıda bulunmuştur. "*Birleşik Avrupa'nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*", "*Erken Orta Çağ Avrupası'nda Hayat, Franklar Özelinde, Pactus Legis Salicae Çevirisiyle*" "*Orta Çağ Avrupası, Ekonomik ve Sosyal Tarih*" adlı kitapları bulunan yazar, 2013 yılından bu yana Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk annesidir.

İçindekiler

ÖNSÖZ 7

GİRİŞ
Einhard'a Kadar Biyografi Yazımı 9

EINHARD
Hayatı 37
Eserleri 42
Şarlman 60

BÜYÜK KAROLUS'UN HAYATI
Vita Karoli Magni 87

DEĞERLENDİRME 175

KAYNAKÇA 183

Önsöz

İnsanın geçmişini öğrenme isteği, tarihin, her dönem temel ilgi alanlarından biri olmasına vesile olmuştur. Tarihi süreç içerisinde bu baskın isteği doyurmak için çeşitli vasıtalar kullanılmıştır. Tarihi kaynak adı altında sınıflandırılabilecek bu vasıtalardan biri de biyografilerdir. Her ne kadar içerdiği bilgiler diğer kaynaklara göre daha sübjektif olsa da verdiği ayrıntılar çok daha güvenilir kaynaklarda dahi bulunamayacak türdendir.

Bu çalışmada bir biyografinin seçilmesi ile hem tarihî bilgi zenginliğini artırmak hem de ülkemizdeki tüm tarih çalışmaları arasında Eski Çağ ile birlikte en gerilerde yer alan Orta Çağ Avrupa Tarihi'nin bir kesitinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bunun en iyi yolu da kaynağı asıl dilinden dilimize kazandırmak olarak görülmüştür. Bilimselliği lekelememek adına önemle belirtmek isteriz ki çalışmamıza konu edilen eserin Batı dillerinde pek çok tercümesi mevcuttur ve anlaşılamayan yerlerde bu eserlere de başvurulmuştur. Zira metnin asıl dili olan Latince ile Türkçe arasında gerek anlam gerekse kurulum açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Eserin değerini gösteren bir diğer husus dönem hakkında ilk elden bilgi veren başka bir Türkçe eserin olmayışıdır. Buna ek olarak konu edilen coğrafyanın kavranabilmesi açısından, eserin sonuna birkaç haritada eklenmiştir.

Hedeflerimizden bir diğeri Latince metin ile Türkçe tercümesinin aynı sayfada karşılıklı verilmesi suretiyle Orta Çağ Latincesi çalışanlara kaynak metin sağlamaktır. Dillerin dönemsel farklılıkları

bulunması ve buna paralel olarak Latince gibi bugün konuşulmayan bir dilin anlaşılmasının zorluğu böyle bir yöntemin seçilmesine neden olmuştur. Ülkemizde pek tercih edilmeyen ve dünyada da genellikle klasik edebî kaynakların tercümesinde kullanılan karşılıklı tercüme yöntemini, Avrupa Orta Çağı'na ait bir metinde kullanarak, bundan sonra ülkemizde bu alanda da benzer çalışmalar yapılmasına örnek teşkil etmek ümidindeyiz.

Dönemin yazı stilini, harflerinin özelliklerini ya da yazma geleneğini, kısacası edebî özelliklerini bir nebze de olsa okuyucuya sunabilmek için, Giriş bölümünün sonuna Latince kaynağın bulunduğu bir el yazmasının dijital ortama aktarılmış ilk ve son sayfaları da eklenmiştir.

Çalışmamıza tarihî bir kaynak olarak biyografi türünün değeri ve X. yüzyıla kadar tarihi gelişimi ile başlanmış, ikinci bölümde tercümesi yapılan kaynak eserin yazarının hayatı ve diğer eserleri ile ilgili ayrıntılara değinilmiş, ana gövdeyi oluşturan üçüncü bölümde *Büyük Karolus'un Hayatı* şeklinde Türkçeleştirilen *Vita Karoli Magni* adlı eser Latince aslı ve Türkçe tercümesiyle karşılıklı olarak verilmiştir. Son bölüm olan Değerlendirme bölümünde ise metnin aslında verilen bazı bilgilerin doğrulukları, aynı dönemde ya da sonradan yazılan başka eserlerle mukayese edilerek değerlendirilmiş, bazı çıkarımlarda bulunulmuş ve bu şekilde döneme ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bu çalışmayı oluşturma fikrini veren değerli hocam Prof. Dr. Altan Çetin'e,"mutlaka yeniden yayımlanmalı" diyerek beni yüreklendiren sayın Prof. Dr. Vedat Çelgin hocama, sürecin başında ve sonunda eseri inceleyip değerli fikirleriyle yol gösteren Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken hocama ve redaksiyon için sevgili Kutsi Aybars Çetinalp'e çok teşekkür ediyorum. Ardından çalışmamın her aşamasında sabırla yanımda duran, her zaman yükümü azaltan eşim Dr. Ahmet Genç'e minnet ve şükranlarımı sunuyor, bu çalışmayı, beni görüyor oldukları umuduyla anneme ve babama ithaf ediyorum.

Doç. Dr. Özlem Genç
Samsun 2023

Giriş
Einhard'a Kadar Biyografi Yazımı

Tarih ilminin gelişimi insanoğlunun varlığını fark etmesi ve kendisinden önce yaşananları merak etmesi, hem geçmişini hem bugününü geleceğe aktarmak istemesi ile başlamakta, dolayısıyla varoluşumuzun ilk dönemlerine kadar geriye gidebilmektedir. Bu gidişi inceleyen tarih ilmi, çıktığı yolda bir dizi zorlukla karşılaşmaktadır. Bu zorluklardan belki de en önemlisi tarihe ışık tutacak belgelerin zamanın tahribatına karşı ayakta durabilmesinin her daim mümkün olmayışıdır. Savaşlar, istilalar, yer değiştirmeler ve daha pek çok etken buna sebep olmuş olabilir. Neyse ki konu edindiğimiz Orta Çağ, yazılı belge açısından çok kötü durumda değildir.

Yaklaşık 1000 yıllık bir dönemi kapsayan Orta Çağ'da tarihî kaynak vasfı taşıyan pek çok türde eser vücuda getirilmiştir. Kronikler, mektuplar, seyahatnameler bunlardan birkaçıdır. Dönemin tarihî kaynakları arasında sayılması gereken en önemli türlerden bir diğeri ise biyografidir.

Antik Yunancada *bios*, Latincede *vita* ya da nadiren *passio*, *gesta*, *legenda*, bazı durumlarda *historia*, *translatio*, *miracula*[1] kelimeleriyle tanımlanan biyografi, kelime anlamı olarak bir kişinin doğumdan ölüme kadarki hayatının kaydıdır ve Orta Çağ'da ortaya çıkmamıştır. Edebî gelişimi Klasik dönemde olmakla birlikte biyografi yazımı Helenistik dönemde de var olmuştur. Bu dönemde biyografinin doğası, formu ve işlevi şekillenmiştir. Ayrıca bu dönem sadece askerî

1 Walter Berschin, "Biography", *Medieval Latin*, haz., F. A. C. Mantello, A. G. Rigg, Washington: The Catholic University of America Press 1996, s. 607.

genişlemenin olduğu bir dönem değil aynı zamanda Yunan kültürünün ve etkisinin yayıldığı bir dönemdir.[2]

Klasik Dönem

Helenistik döneme geçmeden Klasik döneme bakıldığında gelişmiş bir biyografi geleneğinin var olduğu göze çarpmaktadır. Bu gelişmenin nedenlerinden biri aristokratik ailelerin soy ağaçlarına verdikleri değerdir, zira bu, sosyal üstünlüklerini ortaya koymalarını sağlamaktadır. Başka bir neden Yunan kahraman ve şairlere verilen önemdir.

Biyografi yazımında mitolojik öğelerin de kullanıldığı Klasik dönemin önemli yazarlarından biri, muhtemelen MÖ 700 civarında yaşamış olan ilk Yunan şair[3] Hesiodos'dur. Otobiyografik unsurlar da içeren eseri *İşler ve Günler*, biyografi yazarları tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Yine MÖ 436–338 yılları arasında yaşamış, eğitim ve retorik için bir okul da açmış olan ünlü hatip[4] Isocrates'in *Evagoras*'ıYunan biyografi türünün gelişmesinde önemli bir eserdir.[5] Genellikle MÖ 370 yılına tarihlendirilen eser, Kral Nikokles'in merhum babasını anmak için düzenlediği festival için yazılmış bir methiyedir.[6]

Orta Çağ'a kadarki dönem incelendiğinde biyografi yazımının en popüler edebî türlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Popüler olmasının nedenlerinden biri tarih ilminin alt dalı olarak görülmesidir.[7] Bu ün, pek çok kişi tarafından ve pek çok kişi hakkında biyografi yazılmasına sebep olmuştur. Örneğin bir öğrenci bir şairin çalışmalarını, bir filozof bir diğerinin doktrinini anlamak için hayatını yazabilirdi. Bir tarihçi bir generalin, prensin ya da devlet

2 Sean A. Adams, *The Genre of Acts and Collected Biography*, Cambridge: Cambridge University Press 2013, s. 76.

3 Hesiod, *The Poems of Hesiod*, çev.: R. M. Frazer, Norman: University of Oklahoma Press 1983, s. 3.

4 *Isocrates I*, çev: David C. Mirhady ve Yun Lee Too, Austin: University of Texas Press 2000, s. 1.

5 Adams, a.g.e., s. 71–74.

6 Mirhady vd., a.g.e., s. 139.

7 Ronald Mellor, *The Historians of Ancient Rome*, İkinci Baskı, Londra: Routledge 2004, s. 8.

adamının savaşlarını, politik tarihini anlatmak isteyebilir ya da bir hikâye yazarı bir kahramanın maceralarını yazabilirdi. Bu dönemin biyografileri; bazen durağan basit bir erdemler ya da başarılar kataloğu iken bazen bir kronik ve bazen de ikisi birdendir. Diyalog formunda olmasına rağmen genelde öyküsel, kısacası çok yönlüdür. Tarih eseri değildir ama ona çok yakındır. Büyük bir adamın çocukluğu tarih eserinde yer almazken biyografide yer almaktadır. Yalnız Şamlı Nicholas ikisini de yapmış, hem evrensel bir tarih hem de Augustus'un hayatını yazmıştır. Dahası bir yazar, tarih ve biyografiyi tek bir eserde de karıştırabilmektedir. MÖ IV. yüzyılda yaşamış olan Theopompus, yazdığı *Hellenica* adlı eser sayesinde Tukidides'in öğrencisi olmayı başarmıştır. *Philippica* adlı eserinde ise Makedonyalı Philip'in hayatını yazmıştır. Kendini tarihçi olarak gören bir yazar için Makedonyalı Philip gibi bir liderin hayatını yazmak, tarih ile biyografiyi birleştirmenin en iyi yoludur ancak bir diğer biyografi yazarı Suetonius (II. yüzyıl) böyle yapmamıştır.[8]

Tipik özellikleri atalar, eğitim, çocukluk olayları, kariyer ve ölümden bahsetmesi olan biyografinin yazımı pek çok başlık altında ayrışmaktadır. Klasik dönemde başlayan ve Aristoteles geleneğini izleyen Peripatetik[9] biyografiler, MÖ IV. yüzyılda Tarentumlu Aristoksenus'dan gelen, kronolojik bir sıralamaya sahip, komutan ya da politikacıların hayatlarını konu alan, edebî anlatımı önemseyen biyografilerdir.

Politik biyografi türünün örnekleri özellikle imparatorluk biyografilerinde oldukça çoktur. Plutarkhos'un *Paralel Hayatlar*, Suetonius'un *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Bibloslu Philo'nun *Hadrian'ın Hayatı*, Amyntianus'un *İskender*, Aelius Antipater'in *Serverus*, Marius Maximus'un *Caesarlar (Sezarlar)*, Şamlı Nicholas'ın *Augustus'un Hayatı* adlı eserleri bu türe örneklerdir.[10]

8 Bernard Guenée, *Between Church and State*, Chicago: University of Chicago Press 1991, s. 1–2.

9 Aristoteles öğrencilerine derslerini *peripatoi,* yani kemer altında gezinirken anlatıyordu. Aristoteles Okulu öğrencilerinin adı olan *peripatetik* buradan gelmektedir. Damon Young, *Bahçede Felsefe*, çev.: Esra Birkan, İstanbul: Can Sanat Yayınları 2014, s. 1.

10 Adams, a.g.e., s. 82.

Bu noktada en önemli Yunan biyografi yazarı Plutarkhos'tan bahsetmek gereklidir. Eseri *Paralel Hayatlar*, antik dünyanın en kapsamlı eserlerindendir. En az bir düzinesi kayıp 50 biyografiden oluşan eserin kayıp kısımları arasında ilk Roma imparatorları olduğu bilinmektedir. Amaçları ahlaki[11] olan bu biyografiler biri Romalı diğeri Yunan[12] olmak üzere çift hâlde düzenlenmiştir. Plutarkhos'un tarihçiliğinde anahtar faktör, yaptığı geniş araştırmalardır. İmparatorluğun tümünü gezip kitaplar toplamış, kütüphanelerdeki nadir yazmaları okumuştur. Eserlerinde en az 150 farklı tarihçiden bahsetmiştir ki bunlardan bir kısmı sadece onun kaydından öğrenilmektedir.[13] Biyografiye bakış açısı incelendiğinde kendisinin antik dönemin genel görüşü olan; biyografinin, tarihin alt dalı olduğu fikrini kabul etmediği, hatta aralarında bariz bir fark olduğunu belirttiği görülmektedir. Ona göre bu fark tarihçilerin her olayın, özellikle askerî olanların, hesabını yapmaları, biyografi yazarlarının ise bir insanın karakterini gösteren ahlaki unsurları sunmaları gerektiğidir. Yine kendisine göre her iki türün yazarları da bilgilerini aynı kaynaklardan seçmelidir.[14] Yazarın bu konudaki kendi cümleleri ise şöyledir: "Her şeyi anlatmıyorsak bunu bilgimizin yetersizliğine vererek bizi suçlamasınlar, çünkü burada tarih kitabı yazmıyoruz, hayatları anlatıyoruz."[15] Bu görüş klasik dünyanın tarih ile biyografiyi ayıran görüşüne de uygundur.

Yine de politik biyografilerin en önemlisi Julius Caesar'dan Domitianus'a kadar olan dönemi ele alan Suetonius'un eseridir.[16] Tarih onun için önem taşımamış, tek amacı biyografi yazmak olmuştur. Yayımlanmamış ve nadir belgeleri tercih eden yazar, arşivleri

11 Tracy Deline, *Ancient Biography*, Gateway, http://homepage.usask.ca/~jgz816/archive2.htm.

12 Nihal Şahin Utku, "Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44 (2013/1), s. 266.

13 Deline, aynı yer.

14 Mary R. Lefkowitz, "Patterns of Fiction in Ancient Biography", *The American Scholar*, c. 52, no: 2 (Bahar 1983), s. 205–218, http://www.jstor.org/stable/41211237.

15 Plutarkhos, *Büyük İskender*, çev.: Vahdet Gültekin, İstanbul: Kastaş Yayınları 2001, s. 10.

16 Adams, a.g.e., s. 102.

keşfetmeyi sevmekte, tarihi tarihçilere bırakan pek çok antik yazar arasında yer almaktadır.[17] *Ünlü Kişiler, Şairlerin Hayatları, Gramercilerin ve Retorikçilerin Hayatları* gibi çoğu kayıp sayısız biyografi yazmış olan Suetonius, kahraman karakteri tanımlamayı tercih etmeyen, ahlaki yorum yapmayan, eğitim amacı da olmayan bir yazardır.[18]

Antik dönemde yazılmış roman tarzında biyografilerin ilk olmayan ancak en gelişmiş örneği Ksenophon'un *Cyropaedia* (MÖ IV. yüzyıl) adlı eseridir.[19] Helen tarihi, askerî seferler, biyografi, methiye, Sokratik diyaloglar, ekonomik ve eğitimsel çalışmalar gibi çok geniş bir çalışma alanına sahip olan yazar, Atina'da başlayan hayatında, Anadolu'nun çeşitli kısımlarını, Akdeniz ve Mezopotamya'yı gezdikten sonra yine Atina'ya dönmüştür.[20] *Cyropaedia,* yazarın başyapıtıdır.[21] Pers İmparatorluğu'nun kurucusu Büyük Kiros'un biyografisi olan eser aynı zamanda, Pers İmparatorluğu'nun başlangıcının bir tarihi, bir roman, bir methiye, bir askerî el kitabı, imparatorluğun politik yönetimine bir rehber, eğitim ve ahlak üzerine öğretici bir çalışma, kısacası bunların tümü olarak kabul edilmektedir.[22]

Askerî biyografi başka bir türdür. Bu türde konu edilen kişilerin askerî ünvanları olmak zorunda değildir. Askeri kararların alınmasında etkili olan kişiler hakkında da biyografiler yazılabilmektedir. En önemli antik askerî ve politik figür Büyük İskender'dir. Hakkında antik dönemde pek çok eser yazılmış ancak çoğunluğu günümüze gelememiştir.[23]

Derleme biyografilerin ilk örneği MÖ III. yüzyılda Kyzikoslu Neanthes'in (yak. 360/50–274'ten sonra) yazdığı ünlü adamların hayatlarının derlemesidir.[24] Yazar yazım aşamasında seyahatlere çıkmış, hem edebî ve sözlü kaynakları hem de yerel kayıtları

17 Guenée, a.g.e., s. 2.
18 Deline, aynı yer.
19 Guenée, a.g.e., s. 2.
20 Fiona Hobden ve Christopher Tuplin, haz., *Xenophon*, Leiden: BRILL 2012, s. 1.
21 Christopher Nadon, *Xenophon's Prince*, Berkeley: University of California Press 2001, s. 4.
22 Deborah Levine Gera, *Xenophon's Cyropaedia*, Oxford: Clarendon Press 1993, s. 1.
23 Adams, a.g.e., s. 84.
24 Guenée, a.g.e., s. 3.

toplamıştır.[25] Bir diğeri Cicero'nun çağdaşı[26] Cornelius Nepos'un (MÖ 99–24) eseri *Ünlü Kişiler*'dir. Amacı ahlaki dersler vermek olan 16 kitaplık[27] eserin büyük kısmı kayıp olmasına rağmen, yabancı komutanlar hakkında günümüze gelen kısım, benzer yetkisi olan bireylerin görevlendirilmesinin en net örneğidir. Suetonius onu örnek alarak *Ünlü Kişiler* (yak. 110) adlı eserini kaleme almış ve gramerciler, retorikçiler, şairler, hatipler ve tarihçilerden bahsetmiştir.[28] Tüm bu eserlerin amacı okuryazar kimselerin merakını tatmin etmektir.[29]

Roma dönemine gelindiğinde Romalı yazarların klasik dönem Yunan biyografi yazım tarzına tamamen bağlı kalmadıkları görülmektedir. MÖ I. yüzyılda, Brutus'un yazdığı Genç Cato'nun hayatıyla ilgili eser gibi, biçime önem veren biyografilerin yazılması bu duruma örnektir.[30] Eser Cato'nun MÖ 46'daki ölümünden sonra yazılmıştır.

Roma dönemine ait diğer bir eser Tacitus'un (56–117) *Agricola'nın Yaşamı* adlı eseridir. MS I. yüzyılda biyografi ile tarihin harmanlandığı bir eserdir.[31] Eserin orijinal ismi *De Vita Iulii Agricolae*'dır *(Iulius Agricola'nın Yaşamı)*.[32] Yazar eserinin başlangıcında bir biyografi yazdığını belirtmektedir.[33]

III. yüzyıla geldiğimizde artık Hristiyanlar Latince konuşmakta ve yazmaktadırlar. Bunun güzel bir örneği 260 yılında Kartacalı diyakoz Pontius tarafından yazılan *Aziz Cyprian'ın Yaşamı*'dır (*Vita S. Cypriani*). Hem bir piskoposun hayatını Latince veren ilk eser olması hem de şehit biyografilerini ortaya çıkarması açısından son derece önemlidir.[34]

25 Stefan Schorn, "Aristoxenus' Biographical Method", *Aristoxenus of Tarentum*, haz., Carl A. Huffman, New Jersey: Transaction Publishers 2012, s. 220.

26 Arnaldo Momigliano, *The Development of Greek Biography*, Massachusetts: Harvard University Press 1993, s. 9.

27 Mellor, a.g.e., s. 9.

28 Adams, a.g.e., s. 96.

29 Guenée, a.g.e., s. 3.

30 Mellor, a.g.e., s. 8.

31 Adams, a.g.e., s. 90.

32 Ronald H. Martin, *Tacitus*, Berkeley: University of California Press 1981, s. 39.

33 Tacitus, *Agricola*, haz., A. J. Woodman, Cambridge: Cambridge University Press 2014, s. 1.

34 Berschin, a.g.m., s. 608.

Hristiyan piskopos Eusebius'un eseri *Konstantin'in Yaşamı* IV. yüzyılda, yaklaşık 337'de yazılmıştır. Hristiyanlık öncesi biyografi modelinden uzaktır ve her kısmında ilahi rehberi işaret etmektedir. Bu tavrı ile bir tür Hristiyan biyografisi ortaya koymaktadır. Hristiyan azizlerin hayatlarının sergilenmesi şeklinde yazılan ve ünlenen bu türe *hagiografi* denilmektedir.[35] Bu tür, antik biyografi yazımının kendi döneminde asla sahip olamadığı ölçüde, Bizans'ta ve Orta Çağ Avrupası'nda en baskın tür olmuştur.[36]

Orta Çağ Avrupası

Hagiografik eserler ya da aziz biyografileri, genellikle bu azizlerin öğrencileri tarafından yazılan eserlerdir. Lincolnlü Aziz Hugh ve Aziz Petrus Damianus sevilen ve sayılan kilise üyeleri olduklarından biyografileri çok çabuk yazılmıştır. Bu bağlamda değerlendirilebilecek diğer kişiler manastır kurucularıdır. Hepsi olmasa da bazı manastır kurucularının biyografi yazarlarına konu oldukları görülmektedir. Aziz Bruno, Aziz Francis, Aziz Bernard ve Aziz Dominik bunlardan birkaçıdır.

Hagiografik eserler sadece azizlerin hayatlarından ibaret değildir. Mucize hikâyeleri, yortu günlerine göre kutsal kişilerin listeleri, vizyon/hayal hikâyeleri ve kutsal emanetlerin (rölik) taşınmasıyla ilgili hikâyeler de bu türe dahildir. Bu noktada hagiografi ile biyografinin aynı şey olmadığı belirtilmelidir. Biyografi kişinin ayırt edici davranışlarına odaklanırken, hagiografi genelde kişinin erdemleri, mucizeleri, diğer bireylerden farklı, tüm kutsal kişiler arasındaki yerine değinmektedir. Hagiografiler tarihsel bir materyal sunmamakta, Hristiyan yaşamı için model sağlamaktadırlar.[37] Doğu dünyasındaki menakıpnamelere benzemektedirler.

Her ne kadar dinî biyografiler çoğunlukta olsa da Orta Çağ biyografi yazarları her zaman dinî şahsiyetleri konu edinmemişlerdir.

35 Mellor, a.g.e., s. 9.

36 Tomas Hägg, *The Art of Biography in Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press 2012, s. 388.

37 Allen E. Jones, "Hagiography", *The New Westminster Dictionary of Church History*, c. I, haz., R. Benedetto, Kentucky: Westminster John Knox Press 2008, s. 292.

Ruhban sınıfı üyelerinin ya da bazı laik yazarların dinî hayat ile ilişkisi olmayan kişiler üzerine çalıştığı da bilinmektedir. Örneğin yaklaşık 886'da Kral Alfred'in hizmetine giren[38] ve Sherborne piskoposu olarak 910'da ölen Asser adında bir rahip, ölümünden kısa bir zaman önce, yaklaşık 893'te,[39] kralın biyografisini yazmıştır. Kral IX. Louis'nin (Aziz Louis) sarayının ve hayatının en detaylı kayıtlarından birini şövalyelerinden Joinvilleli Jean kaydetmiştir. Kraliyet ailesini tanıyan yazar, kral ve kraliçenin özel konuşmalarını da kaleme almıştır.[40] 1225 civarında doğan yazar, eğitimini Champagneli Thibaut'un sarayında almış, babasının 1239'daki ölümüyle, hem Joinville lordu hem de Champagne kâhyası unvanı kendisine miras kalmıştır. 1248'deki Haçlı seferine Louis ile birlikte katılmış ve iyi arkadaş olmuşlardır. Doğudaki yılları boyunca Louis ile kalan yazar, Louis'nin ikinci seferine katılmayı reddetmiştir. Yazar önsözünde bu eseri yazmasını Güzel Philip'in eşinin istediğini belirtmektedir.[41]

Geç Antik Dönem'de, IV. yüzyılda, biyografi okuyucuları ve Hristiyan yazarlar için piskoposların hayatlarından çok münzevilerin hayatları ilgi çekmeye başlamıştır. Dönemin önemli yazarı Augustinus *İtiraflar* adlı eserinin 8.6. bölümünde büyük oranda, *Antonios'un Yaşamı* (*Vita B. Antonii*) adlı eserden etkilenmiştir. Bu eser bir Hristiyan biyografi klasiğidir. Klasik olmasının sebebi hem Antonios'un (ö. 356) önemli biri olması hem de eserin yazarı Athanasius'un (ö. 373) farklı bir Yunan yazar olmasıdır. Eser Evagrius (ö. 392) tarafından Latinceye çevrilmiştir.[42] Çok yönlüdür, 356–362 yılları arasında, Athanasius'un edebî bir yaylım ateşiyle heretiklerle mücadele ettiği yoğun bir polemik aktivite döneminde yazılmıştır.[43]

38 James Campbell, *The Anglo-Saxon State*, Cambridge: Cambridge University Press 2000, s. 6.

39 Antonia Gransden, *Historical Writing in England*, Londra: Routledge 1996, s. 38.

40 Ruth A. Johnston, *All Things Medieval*, Connecticut: Greenwood 2011, s. 602–603.

41 M. Cecilia Gaposchkin, *The Making of Saint Louis*, New York: Cornell University Press 2008, s. 182.

42 Berschin, a.g.m., s. 608.

43 Brian Brennan, "Athanasius' 'Vita Antonii'", *Vigiliae Christianae*, http://www.jstor.org/stable/1583854.

Athanasius'un eserinin bir diğer önemi Hieronymus'u üç ayrı *yaşam* yazmaya teşvik etmiş olmasıdır:

1. *Vita S. Pauli Primi Eremitae* (376) (İlk Münzevi Aziz Pavlus'un Yaşamı)
2. *Vita S. Hilarionis* (yak. 390) (Aziz Hilarion'un Yaşamı)
3. *Vita Malchi Monachi Captivi* (yak. 390) (Esir Keşiş Malchus'un Yaşamı)

Son eser Orta Çağ biyografi yazımının en ünlülerindendir. Ayrıca yine Hieronymus tarafından yazılmış olan mektupların çoğu da biyografi olarak kabul edilmektedir. En azından on tanesi (23, 24, 38, 39, 60, 77, 79, 108, 127, 130) biyografik mektuplar olarak adlandırılmaktadırlar. *Ünlü Kişiler* (*De Viris Illustribus*) adlı eseri ise kısa biyografiler kullanılarak yazılmış bir tarih eseridir. 393'te yayımlanan bu eserde, 135 Hristiyan yazar listelenmektedir.[44]

397'de Sulpicius Severus (ö. yak. 420), çağdaşlarının gözünde önce keşiş sonra piskopos olarak görülen Aziz Martin'in yaşamını, henüz aziz ölmemişken[45] yazmış, eserde yeni kilise değerlerine hizmet etmek için Antik Dönem biyografi yazımının klasik biçimleri kullanılmıştır.[46] Orta Çağ'ın ve Geç Antik Dönem'in en iyi Latin biyografisi kabul edildiğinden bu eserin başarısı çok büyüktür.

Sulpicius Severus'tan sonra piskopos biyografileri yazılmaya başlanmış ve azizlerin hayatını konu alan sayısız eser kaleme alınmıştır. Bunlardan biri 422'de kâtibi[47] Milanolu diyakoz[48] Paulinus tarafından yazılan Milanolu Ambrosius'un (ö. 397) yaşamıdır. Bir diğeri yaklaşık 435'te, ölümünden beş yıl sonra Kuzey Afrika Calamalı[49] piskopos Possidius tarafından yazılan Augustinus'un biyografisidir. Eser ünlü düşünürün günlük alışkanlıklarını ve edebî özelliğini vurgulamaktadır.

44 Berschin, a.g.m., s. 608.

45 Yossi Maurey, *Medieval Music, Legend and the Cult of St. Martin*, Cambridge: Cambridge University Press 2014, s. 75.

46 Guenée, a.g.e., s. 3.

47 Neil B. McLynn, Ambrose of Milan, Berkeley: University of California Press 1994, s. 370.

48 Boniface Ramsey, Ambrose, Londra: Routledge 1997, s. 195.

49 Peter Brown, *Augustine of Hippo*, Berkeley: University of California Press 2000, s. 441.

VI. yüzyılda, Plutarkhos ve Suetonius'un yazdığı şekilde seri biyografiler yazma geleneği başlamış, 530 yılı civarı Roma'da papaların seri biyografileri görülmüştür. Bu gelenek Orta Çağ boyunca devam etmiş ve bu eserler *Liber Pontificalis* adı verilen kitaplar şeklinde bir araya getirilmiştir.[50] Yüzyılın sonuna gelindiğinde Tourslu Gregorius (ö. yak. 594) ve Papa Büyük Gregorius'un (ö. 604) yazdığı pek çok kısa biyografik not göze çarpmaktadır. Papanın dört kitaplık *Dialogues* (Diyaloglar) adlı eseri 593/4 yıllarında yazılmıştır ve Aziz Benedictus'un yanı sıra, aralarında Ancona, Milano, Camisina (Canosa), Narni, Funda (Fondi), Aquino ve Lucca piskoposlarının da olduğu[51] 49 azizin yaşamlarından bahsetmektedir. Zacharias tarafından Yunancaya çevrilmiştir.[52]

Merovenjler dönemi (481–751) pek çok piskoposun yaşamının (*vita*) üretildiği ve sonlarına doğru, özellikle VII. yüzyılda biyografinin revaçta olduğu bir dönemdir. Bu dönemde yazılmış en ünlü eser Bobbiolu Jonas'ın yaklaşık 642'de yazmış olduğu *Aziz Columban'ın Yaşamı*'dır (*Vita S. Columbani*).[53] Eser iki kitaptan oluşmaktadır. İlk ve uzun olan kısmında Aziz Columban'ın, ikincisinde azizin ardılı ve öğrencileri olan iki önemli ismin yaşamları verilmiştir.[54]

İtalya

Erken Orta Çağ'da İtalya'daki biyografi yazımı Büyük Gregorius'un *Dialogues*'inin etkisi altındadır. Burada 870 yılına kadar papalarla ilgili yaşamlar (*vita*lar) yazılmaya devam etmiştir. Resmî papalık biyografisi yazma geleneği ilk kez 870 yılında durma noktasına gelmiş, hemen sonrasında Romalı diyakoz John, Papa VIII. Ioannes'in (872–882) isteğiyle,[55] Büyük Gregorius'un biyografisini yazmıştır.

50 Berschin, a.g.m., s. 609.

51 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Edmund Gardner, *The Dialogues of Saint Gregory the Great*, New Jersey: Evolution Publishing 2010.

52 JeffreyRichards, *The Popes and the Papacy in the Early Middle Ages*, New York: Routledge 1979, s. 281.

53 Berschin, a.g.m., s. 610.

54 Francis Clark, *The "Gregorian" Dialogues and the Origins of Benedictine Monasticism*, Leiden: BRILL 2003, s. 287.

55 Santha Bhattacharji, *Reading the Gospels with Gregory the Great*, Petersham: St. Bede Publications 2001, s. 3.

Bu eser Büyük Gregorius için Erken Orta Çağ'da yazılmış üçüncü, son ve en uzun biyografidir. John hem papanın daha önce yazdıklarını ve onun için yazılan biyografileri kullanmış hem de papalık arşivlerine girmiştir.[56] Meydana getirdiği çalışma Erken Orta Çağ biyografilerinin en iyilerinden biridir.[57]Ayrıca *Liber Pontificalis*'i örnek alan seri piskoposluk biyografileri Ravenna, Aquileia ve Napoli'de de üretilmiştir.[58]

Yunanca biyografi ve hagiografilerin Latinceye tercümesi ilk kez Roma'da, Anastasius Bibliothecarius (Kütüphaneci, 800–879) tarafından yapılmıştır. Muhtemelen Roma doğumlu olan yazar, ana dili Yunanca değil Latince olmasına rağmen, eğitimini Yunan keşişlerin elinden almış, Bizans konusunda Avrupa'nın önde gelen uzmanı olmuştur. 855'te kısa bir süre III. Benedictus'a karşı antipapa seçilmiş, büyük bilgeliğinden dolayı bazı papalar onu başarşivci olarak görevlendirmişlerdir. *Bibliothecarius* papalık kütüphanesi ve arşivlerinden sorumlu anlamına gelmektedir.[59] Ayrıca papalık üst mahkemesinde önemli görevler de üstlenmiştir. Konumuzu ilgilendiren faaliyetleri hayatının sonuna denk gelmektedir. Bu dönemde Yunancadan Latinceye tercüme faaliyetlerine başlamış, çok sayıda önemli eseri tercüme etmiştir.[60] Aynı tür biyografi tercümeleri daha sonraları 875–960 arasında Napoli'de çok sayıda başka çevirmen tarafından da yapılmıştır.

İspanya

İspanya'nın ilk altın çağı olan VII. yüzyılda biyografi yazımı olumlu etkilenmiş, Vizigot Rönesansı'nın yazarlarından kabul edilen[61]

56 Mark DelCogliano, *Gregory The Great on the Song of Songs*, Minnesota: Liturgical Press 2012, s. 28.

57 Robert Austin Markus, *Gregory the Great and His World*, Cambridge: Cambridge University Press 1997, s. 2.

58 Berschin, a.g.m., s. 610.

59 J. F. Niermeyer, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden: BRILL 1976, s. 98.

60 Reinhard Pummer, *Early Christian Authors on Samaritans and Samaritanism*, Tübingen: Mohr Siebeck 2002, s. 417.

61 J. Robert Wright, *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Solomon*, Westmont: InterVarsity Press 2005, s. 387.

Zaragozalı Braulio (ö. 651) tarafından *Aziz Aemilian'ın Yaşamı* ve Toledolu Julian (ö. 690) tarafından *Historia Wambae Regis* (*Kral Wamba'nın Tarihi*) yazılmıştır.[62]

Ünlü bir aileden gelen Braulio muhtemelen 585/590 civarında Zaragoza'da ya da Osma'da doğmuştur. Babası Gregory'nin bir piskopos olduğu bilinmektedir. Ağabeyi John 619–631 arasında Zaragoza'da piskoposluk, Fronimian adındaki erkek kardeşi Rioja'da Aziz Emilian manastırında başrahiplik, Pomponia adındaki bir kız kardeşi rahibelik ve Basilla adındaki ikinci bir kız kardeşi de soylu birinin eşi rolünü üstlenmişlerdir. Pek çok mektup da yazan Braulio, asıl ününü yazdığı biyografiye borçludur. Biyografisini yazdığı Emilian, 474'te doğmuş ve neredeyse 100 yaşına kadar yaşamıştır. Hayatının çoğunu bugün ünlü San Millan manastırının olduğu yerde, La Rioja bölgesinde geçirmiştir. Braulio'nun neden kişisel olarak onunla ilgilendiği bilinmemekte, ancak ağabeyi John'un Emilian'ın anısına Zaragoza'da bir bazilika inşa ettirdiği ve küçük kardeşi Fronimian'ın San Millan başrahibi olarak Emilian'ın ardılı olan kişiyle çağdaş hâle geldiği bilinmektedir. Braulino giriş kısmında ağabeyi John'un onu bir biyografi yazması için teşvik ettiğini ve Emilian'ı tanıyan ve hâlen hayatta olan kişilerden bilgiler toplayarak kendisine ilettiğini belirtmektedir. Eser daha yazarı ölmeden İspanya'da tanınan bir eserdir ve altı tanesi Madrid'den olmak üzere İspanya ve Portekiz'den en az dokuz el yazmasında günümüze gelebilmiştir. Eserin ilk baskısı 1601'de İspanya manastırları üzerine yapılan bir çalışmada verilmiştir.[63]

672–673 olaylarını veren *Historia Wambae Regis* tek bir kompozisyon olarak kabul edilebilecek, yakından alakalı dört metnin peş peşe sıralanmasıdır. İlk bölüm yazarın İspanya'nın Vizigot kralı Wamba'ya (672–680) yazdığı mektupları, ikinci bölüm kralın kazandığı zaferleri ve Vizigot Galyası'nda ve Tarraconensis'te[64]

62 Berschin, a.g.m., s. 611.

63 Claude W. Barlow, *Iberian Fathers*, c. 2, Washington: CUA Press 1969, s. 7–8.

64 Roma İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde Roma'nın İspanya'da bulunan eyaletlerinin en büyüğüdür. Simon J. Keay, "Tarraconensis", *Oxford Classical Dictionary*, Oxford: Oxford University Press 2012, s. 1433.

çıkarılan önemli bir isyanı verirken, üçüncü bölümde hakaret içeren bir söyleve ve son olarak dördüncü bölümde ikinci bölümdeki olaylarda yer alan kişilerin ayrıntılı isimlerine yer verilmiştir. Geç Antik Dönem'de ve Erken Orta Çağ'da hiçbir çalışma bu eserin yaptığı gibi tek bir isyan üzerine odaklanmamaktadır.[65]

İrlanda

Roma İmparatorluğu'nun parçası olmadan ve ordu baskısıyla bu dili kullanmaya zorlanmadan Latince konuşmaya ve yazmaya başlayan ilk Avrupa halkı İrlandalılardır. VII. yüzyılın ikinci yarısında İrlanda'da beş biyografi yazılmıştır:

1. Cogitosus; *Vita S. Brïgidae* (*Azize Brigid'in Yaşamı*)

Múirchu'nun, onu babası olarak adlandırması dışında Cogitosus'un hayatıyla ilgili neredeyse hiç bilgi bulunmamaktadır ancak bu babalık muhtemelen biyolojik değil manevi bir babalıktır. Yazarın Latincesi iyidir ve sağlam bir manastır eğitimi aldığını göstermektedir. Kildare'deki kilisenin güçlü bir savunucusudur.[66] Eserine konu ettiği Azize Brigid ise Aziz Patrick ve Columba ile birlikte İrlanda'nın önemli dini şahsiyetlerinden biridir.[67] İrlanda'nın en eski Hristiyan rahibesi, başrahibesi ve Kildare'yi de kapsayan pek çok rahibe manastırının kurucusu olarak kabul edilir. Yortu günü 1 Şubat'tır. 650–675 arasına tarihlendirilen[68]Cogitosus'un eseri hem aralarındaki hem de İrlanda-Latin edebiyatındaki en eski hagiografik eseridir.[69]

65 Joaquin Martinez Pizarro, *The Story of Wamba*, Washington: The Catholic University of America Press 2005, s. 3–4.

66 Philip Freeman, *The World of Saint Patrick*, Oxford: Oxford University Press 2014, s. 97.

67 Catherine McKenna, "Brigid of Ireland", *Holy People of the World*, c. I, haz., Phyllis Jestice, Santa Barbara: ABC-CLIO 2004, s. 140.

68 Maire Johnson, "Vengeance is Mine: Saintly Retribution in Medieval Ireland", *Veneance in the Middle Ages*, haz., S. A. Throop ve P. R. Hyams,Farnham:Ashgate 2010, s. 8.

69 Sean Connolly, "Cogitosus's Life of St. Brigit", *The Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland*, http://www.jstor.org/stable/25508920.

2. Ultan; *Vita S. Brigidae* (*Azize Brigid'in Yaşamı*)

Eser Ardbreccan Piskoposu Ultan (ö. 656/7) tarafından yazılmıştır, aynı yazarın azizeyi övmek için bir ilahi de yazdığına inanılmaktadır.[70]

3. Múirchu; *Vita S. Patricii* (*Aziz Patrick'in Yaşamı*)

Azize Brigid için babasının yaptığını, Aziz Patrick için oğlu Múirchu yapmıştır. Yazarın oldukça seçici olduğu, elindeki tüm malzemeleri kullanmadığına dair beyanından anlaşılmaktadır. Eser, Aziz Patrick ile ilgili tüm biyografiler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir[71] çünkü kendisiyle ilgili günümüze gelebilmiş en eski eserdir. Yazar eserinde azizin kökenini, İrlanda'daki faaliyetini ve kaçışını betimlemektedir. Bu bilgileri verirken hem sahip olduğu detayları eklemekte hem de Patrick'in *İtiraflar* adlı eserinden yararlanmaktadır.[72]

4. Tirechán; *Vita S. Patricii* (*Aziz Patrick'in Yaşamı*)

Meath'de piskopos Ultan'ın öğrencisi olan Piskopos Tirechán eserinde Ultan'ın artık yaşamadığından bahsettiği için, Ultan'ın ölüm tarihi olan 657'den sonra, 664–8 yılları arasında yazılmış olduğu düşünülmektedir. Tamamlanamamış eser iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde azizin hayatının ilk dönemlerinin kısa bir özetinden sonra, Meath'deki faaliyetlerinden, ikinci bölümde Connaught'daki çalışmalarından bahsedilmektedir. Muhtemelen ilki Meath'de, ikincisi Connaught'da derlenmiştir. Yazar, bilgilerini sadece Ultan'dan değil pek çok senyörden de edinmiştir. Sözlü kaynaklar kadar yazılı kaynakları da kullanmıştır.[73]

5. Adamnan; *Vita S. Columbae* (*Aziz Columba'nın Yaşamı*)

624 yılında Iona'da doğmuş, iyi bir dini eğitim alıp başrahiplik görevi üstlenmiş Adamnan'ın yaklaşık 690 yılında yazdığı *Aziz*

70 James H. Todd, *The Book of Hymns of the Ancient Church of Ireland*, c. I, Dublin: Dublin University Press 1855, s. 54.

71 John Bury, *The Life of Saint Patrick and His Place in History*, New York: Dover Publications 1998, s. 262.

72 Edward C. Sellner, *Stories of the Celtic Soul Friends*, New Jersey: Paulist Press 2004, s. 56.

73 Bury, a.g.e., s. 249.

Columba'nın Yaşamı adlı eser, ilk olarak Henry Canisius tarafından *Antiquae Lectiones* adını verdiği eserinin beşinci cildinde basılmış ve bu baskıda Bavyera'daki Windberg Manastırı'nda bulunan bir el yazması kullanılmıştır. 20 yıl sonra İrlandalı bir rahip olan Thomas Messingham, *Florilegium* adı eserinde bölümlere başlıklar ekleyerek ikinci baskıyı gerçekleştirmiştir.

Yaklaşık 521 ila 597 yılları arasında yaşayan Aziz Columba, Gartan'da doğmuştur, babası Fedhlimidh İrlanda'da yönetici ailelerin bir üyesi iken, annesi Eithne Leinsterlidir ve önemli bir kralın torunudur. Dolayısıyla yazar hem anne hem baba tarafından soylu ailelere mensuptur. Colum ismiyle vaftiz edilmiştir.[74] İlk eğitimini İrlanda'da almış, hem burada hem de İskoçya'da manastırlar kurmuştur. En önemlisi İskoçya sahilinde Iona adasında kurduğudur. Burası İskoçya'nın Hristiyanlaştırılmasının merkezi olmuş ve sonra etkisi Kuzey İngiltere'ye kadar uzanmıştır.[75] Aziz Columba, döneminin en önemli manastır kurucusu ve misyonerlerindendir.

Sonraki üç yüzyılın en önemli İrlanda-Latin biyografisi ise bir seyahat biyografisi olan *Navigatio S. Brendani*'dir. Aynı zamanda Orta Çağ boyunca en popüler anlatımlardan biri olan eser, Aziz Brendan'ın okyanusu aşan yolculuğundan bahsetmektedir. Eserde verilen Atlantik Okyanusu, İspanyol ve Portekizli denizcileri etkilemiştir ve azizin bahsettiği, bugün Kanarya Adaları'nın sekizincisi olan ada Orta Çağ haritalarında da görülmektedir. Yolculuğun en eski versiyonu IX. yüzyıldadır. En eski tercümesi ise Anglo-Norman olup XII. yüzyılın başında yapılmıştır. Eser Kuzey Atlantik Okyanusu'nun coğrafyasını veren bir eser değildir, 3000 keşişin başrahibi olan Brendan'ın, dost bir başka başrahip Barrindus tarafından, *Azizlerin Söz Verilmiş* toprağını ziyaret etmek için nasıl teşvik edildiğini, yolculuğunu tamamlayamadan geri dönüşünü ve kısa süre sonra ölmesini anlatmaktadır.[76] Bu açıdan bakıldığında bir seyahat notu değil biyografi olarak değerlendirilmektedir.

74 William Reeves, *The Life of Saint Columba*, Edinburgh: Edmonds and Douglas 1874, s. xxxiii.

75 Michael P. McHugh, "Columba", *Encyclopedia of Early Christianity*, İkinci Baskı, Londra: Routledge 1999, s. 270.

76 Jude S. Mackley, *The Legend of St. Brendan*, Leiden: BRILL 2008, s. 4.

Anglo-Sakson/ İngiltere

İrlandalıların mirasçısı olan Anglo-Saksonlar VIII. yüzyılın ilk yarısında önemli biyografiler yazmışlardır:

1. Whitbyli anonim yazar; *Liber beati et laudabilis viri Gregorii papae urbis Romae de vita atque eius virtutibus*

Kim olduğu bilinmeyen Whitbyli bir keşiş tarafından yazılan Büyük Gregory'nin ilk biyografisi dönemin önemli eserlerinden biridir. Büyük Gregory Orta Çağ boyunca İngiltere'de onurlandırılmış ve büyük oranda inanılmış bir kişidir. 740 civarında zengin bir ailenin üyesi olarak Roma'da doğmuştur. Babası Gordianus ve annesi Sylvia zengin Hristiyanlardır.

Eserin yazarı hakkında hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte yazdığı metinden onun Northumbrialı bir İngiliz olduğu anlaşılmaktadır. Günümüze gelebilen tek kopyası muhtemelen IX. yüzyılın başlarında Avrupa'da yazılmıştır ve şu anda İsviçre St. Gall manastır kütüphanesinde bulunmaktadır.[77]

2. Lindisfarneli anonim yazar; *Vita (I) S. Cuthberti*

Aziz Cuthbert Kuzey İngiltere tarihinin en önemli azizlerinden biri hatta bazılarına göre en önemlisi olarak görülmekte ve XI. yüzyıla kadar İngiltere ve Avrupa manastırlarının çoğunda yortu günü kutlanan bir aziz[78] olarak karşımıza çıkmaktadır. Anonim yazarın sadece yedi el yazmasında günümüze gelebilmiş olan eseri ve Bede'nin bu eseri sonradan yeniden yazmasıyla[79] oluşturduğu ikinci biyografisi, Northumbria altın çağının dünyevi yaşamına ışık tutan eserlerdir. Ayrıca İngiliz kilise tarihinin en önemli dönemlerinden birini de betimlemektedirler. Eserin ilk baskısı, bölümlere ayrılarak ve başlıklar eklenerek 1668 yılında yapılmıştır.[80] Yaklaşık 699–705

77 Bertram Colgrave, *The Earliest Life of the Gregory the Great*, Cambridge: Cambridge University Press 1968, s. 63.

78 Dominic Marner, *St. Cuthbert*, Toronto: University of Toronto Press 2000, s. 9.

79 Stephanie Hollis, *Anglo-Saxon Women and the Church*, Woodbridge: The Boydell Press 1992, s. 187.

80 Bertram Colgrave, *Two Lives of St. Cuthbert*, Cambridge: Cambridge University Press 2007, s. 51.

tarihlerinde yazılan eser Lindisfarne piskoposu Eadfrith'e ithaf edilmiş, Aziz Cuthbert'in dünyevi hayatından Melrose manastırındaki dini hayatına geçişini, buradan Lindisfarne cemaatine hareketini, Farne'da bir münzevi olarak yaşayışını ve son olarak piskoposluk kariyerini içeren dört kitaba bölünmüştür. Cuthbert eserde hayatının başından itibaren olgunlaşmış bir aziz olarak sunulmaktadır.[81]

3. Jarrowlu anonim yazar; *Vita S. Ceolfridi*

Jarrow manastırı Northumbria'nın altın çağı olan VII. ve VIII. yüzyıllarda önde gelen dini ve kültürel merkezlerden biridir. Buralı olan anonim yazarın eserinden, Wearmouth-Jarrow[82] başrahibi[83] olan azizin hayatının yanı sıra, Wearmouth'ta 673'te ve Jarrow'da 681'de manastırların nasıl kurulduğu[84] ya da Jarrow'daki cemaatin çoğunun vebadan dolayı ne zaman öldüğü[85] ile ilgili bilgiler de edinilmektedir.

4. Bede; *Vita S. Felicis*, *Vita S. Cuthberti*

Bede, 672 ya da 673'te kesin olarak belli olmayan bir tarihte doğmuştur. Yedi yaşında ailesi tarafından eğitim alması için manastır okuluna gönderilmiş, hayatının geri kalan kısmının neredeyse tümünü Jarrow manastırında geçirmiştir. Kendi ifadesine göre 19 yaşında diyakoz atanmıştır ancak bu yaş normal atanma yaşından 6 yaş erkendir. 11 yıl sonra da rahip olmuştur. Manastırın dini görevleri ve diğer tüm işleriyle ilgilenen Bede, burada eğitim öğretim faaliyetlerinde de bulunmuş, 735'te ölmüştür.[86]

81 Catherine Cubitt, "Memory and Narrative in the Cult of Early Anglo-Saxon Saints", *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, haz., Y. Hen ve M. Innes, Cambridge: Cambridge University Press 2000, s. 39.

82 Kuzeydoğu İngiltere'de bugün Sunderland denilen bölgedir.

83 Martin J. Ryan, "That 'Dreary Old Question': The Hide in EarlyAnglo-Saxon England", *Place-Names, Language and the Anglo-Saxon Landscape*, haz., N. J. Higham ve M. J. Ryan, Woodbridge: The Boydell Press 2011, s. 211.

84 Sam Turner, Sarah Semple ve AlexTurner, *Wearmouth&Jarrow*, Hertfordshire: University of Hertfordshire Press 2013, s. 1.

85 Marilyn Dunn, *Emergence of Monasticism*, Oxford: Blackwell Publishing 2003, s. 193.

86 Francis W. Garfoth, *Bede's Historia Ecclesiastica*, Illinois: Bolchazy-Carducci Publishers 2003, s. 8.

Esere konu edilen, aziz ve günah çıkartan bir rahip olan Felix, V. yüzyıl Nola kilisesinin bir rahibidir. Hayatı ilk kez aynı şehrin piskoposu Paulinus tarafından şiir olarak derlenmiş, Bede tarafından ise düzyazıya çevrilmiştir.[87]Bede'nin eseri ailesi, piskoposluğu, hapse atılması ve çıkarılması, ölümü gibi başlıkları içeren sekiz bölümden oluşmaktadır.

Bede'nin *Aziz Cuthbert'in Hayatı* adlı eseri bu aziz ile ilgili yazılmış ikinci biyografidir. İlkinin yapısı değiştirilmiş ve genişletilmiştir. Bede esere 13 yeni biyografi eklemiş, bunlardan dördünü kendi mensup olduğu Wearmouth-Jarrow cemaatinin üyelerinden, altı tanesini Lindisfarne kaynaklarından edinmiştir. Lindisfarne'dan edindiği bilgiler buranın başrahibi Herefrith kaynaklıdır ve bu zat, azizin ölümüyle ilgili ilk elden dört yeni mucize anlatmıştır. Ayrıca eser, azizin ölümünden sonra Lindisfarne cemaatindeki derin çatlakları da gün yüzüne çıkarmaktadır.[88]

5. Eddius Stephanus; *Vita S. Wilfridi*

Eddius'un Aziz Wilfrid'in hayatını yazdığı eser bu ülkede yazılmış neredeyse en eski edebî eserdir. VII. yüzyılın hem dinî hem de politik hayatında önemli olan büyük bir kişiliğin hayatını resmetmektedir. Kilise onun döneminde şekillenmiş ve o da hem bunun nasıl olması gerektiğiyle hem de Northumbria'nın Hristiyanlaştırılmasıyla ilgili aktif rol oynamıştır. Kiliseler inşa etmiş, dönemin sanat ve mimarisinde etkili olmuş, hepsinden önemlisi krallara ve prenslere muhalefet ederek kilise otoritesini savunmuştur. Buna karşılık olarak 46 yıllık piskoposluğunun 26 yılını sürgünde geçirmiş, 709 yılında ölmüştür.

Eserin yazarı Eddius Stephanus ile ilgili bilgiler çok azdır. Ailesinin soylu olduğundan başka bir şey bilinmemektedir. Üç biyografi yazarının hiçbiri babasından ya da doğum yerinden bahsetmemektedir. Bede'nin bildirdiğine göre Northumbrialıların kiliselerinde ilahi okuyan ilk üstattır ve Wilfrid tarafından Kent şehrinden

87 J. A. Giles, *The Complete Works of Venerable Bede*, c. IV., Londra: Whittaker and Co.1843, s. v.

88 Cubitt, a.g.m., s. 44.

davet edilmiştir. Eserin yazılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Wilfrid'in ölümünden kısa bir zaman sonra yazıldığı düşünülmektedir. Yazar, eseri için bilgileri toparlarken hiç zorlanmamıştır çünkü 40 yıldan fazla zamanını Aziz Wilfrid ile geçirmiştir. Yazarın Latincesi, Bede'ninki kadar iyi olmasa da, döneminin yazarlarından daha iyidir. Eser, biri British Library'de bulunan iki el yazmasında günümüze gelebilmiştir.[89] Orta Çağ tarihçileri için, erken Anglo-Sakson Northumbriası ve kilisesinin sosyal ve politik tarihini yeniden inşa etme teşebbüslerinde yardımcı olarak görülmektedir.[90]

6. Jarrowlu Cuthbert; *De Obitu Baedae* (*Bede'nin Ölümü*)

Bede'nin öğrencisi olan Cuthbert'in, 26 Mayıs 735'te[91] ölen hocasının son zamanlarıyla ilgili olan ünlü mektubu[92] içinde, bir de *Bede'nin Ölüm Şarkısı* olarak bilinen beş dizelik şiir vardır. Yazar mektubunda Bede'nin ölümüyle ilgili detayları vermektedir.[93]Değerinden dolayı Orta Çağ'da, hem İngiltere hem de kıta Avrupası'nda rağbet gören eser, IX. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar yazılmış kırkı aşkın el yazmasında günümüze gelebilmiştir. Mektupta yazılanların doğru olup olmadığı ölçülememekte ancak mektuptan, önemsenerek yayılmasından ve hikâyesinden, öğrencilerinin Bede'ye nasıl saygı duydukları anlaşılmaktadır.[94] Mektup yazarın başka bir hocası olan Cuthwin'e yazılmıştır ve Bede'nin son saatlerinin kutsallığına vurgu yapmaktadır.[95]

89 Bertham Colgrave, *The Life of Bishop Wilfrid by Eddius Stephanus*, Cambridge: Cambridge University Press 2007, s. viii.

90 William T. Folley, *Images of Sanctity in Eddius Stephanus' Life of Bishop Wilfrid*, New York: Edwin Mellen Press 1992, s. 2.

91 Christopher Grocock ve I. N. Wood, *Abbots of Wearmouth and Jarrow*, Oxford: Oxford University Press 2013, s. 1.

92 Pierre Riche, *Education and Culture in the Barbarian West*, Columbia: University of South Carolina Press 1976, s. 381.

93 Mark C. Amodio, *The Anglo Saxon Literature Handbook*, West Sussex: Blackwell 2013, s. 152.

94 Sharon M. Rowley, "Bede in Later Anglo-Saxon England", *The Cambridge Companion to Bede*, haz., S. DeGregorio, Cambridge: Cambridge University Press 2010, s. 216.

95 David Rollason, "The Cult of Bede", *The Cambridge Companion to Bede*, haz., S. DeGregorio, Cambridge: Cambridge University Press 2010, s. 194.

7. Felix; *Vita S. Guthlaci*[96]

X. yüzyılda yaşanan Benedikten uyanışından önce Crowland'da manastır kurumu olduğuna dair hiçbir kanıt olmamasına ve kendisinin de herhangi bir manastırdan bahsetmemesine rağmen sıklıkla Crowlandlı bir keşiş olarak tanımlanan[97] Felix tarafından yazıldığına inanılan *Crowlandlı Aziz Guthlac'ın Hayatı*, azizin canlı hatıralarından çok, neredeyse tamamen başka eserler üzerine odaklanmaktadır. Özellikle Bede'nin biyografisinden ve Büyük Gregory'nin *Dialogues* adlı eserinin ikinci kitabı gibi başka hagiografik eserlerden alıntılar yapılmıştır. Eser, bu tip eserlerin ustaca bir derlemesidir. Özellikle Bede'nin eseri, Felix'in eserinin ikinci bölümünün zeminini teşkil etmektedir. Azizin doğumunun kehanetleri, kutsal çocukluğu, mucizeleri, şeytani baştan çıkarmalar, azizin büyük bir münzeviye uygun olarak bunlarla mücadeleleri ve ölümünden sonraki mucizelerine yer verilmiştir. Eser duygusallık ve şeytanlarla mücadele hariç dünyevi olaylarla doludur.[98]

Anglo-Sakson biyografi yazımı VIII. yüzyılın ortalarında misyonerler ile Avrupa'ya taşınmıştır. Mainzli Willibald'ın *Vita S. Bonifatii*'si (*Aziz Boniface'in Hayatı*, yak. 760) ve başrahibe Hugeburc'un biyografisi (yak. 767–785) biçimsel olarak kıta Avrupası'ndaki çağdaşlarından daha çok Anglo-Sakson geleneğine benzemektedir.

Gramer olarak doğru bir Latince ile yazan Hugeburc, kendisinin deyimiyle Sakson kökenlidir. Akrabası Eichstätt[99] piskoposu Willibald'ın Kutsal Toprak'a yaptığı hac ziyaretini kaleme almıştır. Bu metin bir Anglo-Sakson yazar tarafından yazıldığı bilinen ilk seyahat anlatımıdır. Willibald'ın hayatı, yolculukları, erdemleri, Germenlerin ve Frankların Hristiyanlaştırılmalarındaki misyonu

96 Berschin, a.g.m., s. 611.

97 Jane Roberts, "Hagiography and Literature: The Case of Guthlac of Crowland", *Mercia*, haz., M. P. Brown ve C. C. Farr, Londra: Leicester University Press 2001, s. 70.

98 Cubitt, a.g.m., s. 51.

99 Peter Dronke, *Women Writers of the Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2001, s. 33.

hakkında bilgiler vermektedir. Başrahibe, Willibald'ın biyografi yazarı olarak kabul edilmektedir.[100]

Fransa

Anglo-Saksonlar Karolenj yönetiminin ilk 50 yılında önemli bir rol oynamışlardır. Amaç ve stil olarak Karolenj diyebileceğimiz ilk biyografi 796 yılında Sensli Beornrad için Alcuin tarafından yazılan *Vita S. Willibrordi*'dir ve bu eserin kahramanı, yazarı ve onu görevlendiren kişilerin hepsi Anglo-Sakson'dur.

Beornrad 775 civarında Echternach başrahibi ve sonra 797'deki ölümüne kadar Sens piskoposudur. Alcuin 796'nın ortalarında yazdığı *Willibrord'un Hayatı* adlı eserinin iki versiyonunu da[101] ona ve Echternach'daki cemaate ithaf etmiştir. Willibrord ise Alcuin'in, Herstalli Pepin (ö. 714) ve Papa Sergius'un (ö. 701) aktif desteğiyle Aşağı Ren bölgesinin Germen halkları ve Frizyalılar üzerinde misyoner olarak çalışmak üzere VII. yüzyılın sonunda Avrupa'ya gönderilen akrabasıdır. Eğitimini Ripon'da, Frizya'ya giden ilk Anglo-Sakson misyoner Wilfrid'in ruhani tarikatının çatısı altında almıştır. 12 yılını İrlanda'da önemli bir Anglo-Sakson manastırında geçiren Willibrord, 690'da Pepin'in yeni ele geçirdiği bölgede çalışmak üzere Frizya'ya, 695'te yine Pepin tarafından Frizya kilisesi başpiskoposluğu için Roma'ya gönderilmiş, 21 Kasım 695'te Papa Sergius tarafından kutsanmış, kuzeye döndüğünde ikametgâhı Utrecht piskoposluğu olmuştur. Sadece Germenleri değil Danları da Hristiyan yapmaya çalışan aziz, 739'da ölmüştür.[102]

Biyografi literatüründe Karolenj klasik biçimi, 800 yılında Alcuin'in *Vita S. Richarii*'ye yazdığı ve Şarlman'a ithaf ettiği önsözüyle

100 Alison I. Beach, *Women as Scribes*, Cambridge: Cambridge University Press 2004, s. 13.

101 Owen M. Phelan, "Patristic Exegesis and the Liturgy: Medieval Ressourcement and the Development of Baptism", *Letter&Spirit* 7, Emmaus Road Publishing 2011, s. 145.

102 Douglas Dales, *Alcuin: Theology and Thought*, Cambridge: James Clarke&Co. 2013, s. 125.

başlamaktadır. Bu eser Merovenj biyografisinin tarz olarak nasıl dönüşeceği konusunda bir program içermektedir.[103]

Biyografi yazımı Orta Çağ'da sadece tür olarak değişmemiş klasik dünyadan alınan örnekler metodolojik olmaktan çok, edebî olarak alınmış, öyküleyici tarih anlayışı neredeyse hiç görülmemiştir.[104]

Ruhban sınıftan olmayan/laik bireylerin biyografileri IX. yüzyıldan itibaren artış göstermiştir. Laik biyografi ve tarih yazımı arasındaki fark bu dönemde net değildir çünkü bu biyografilerin çoğunluğu önemli liderlere aittir. Orta Çağ biyografi yazımı manastır ve kiliselerden kraliyet saraylarına geçmiştir.[105]

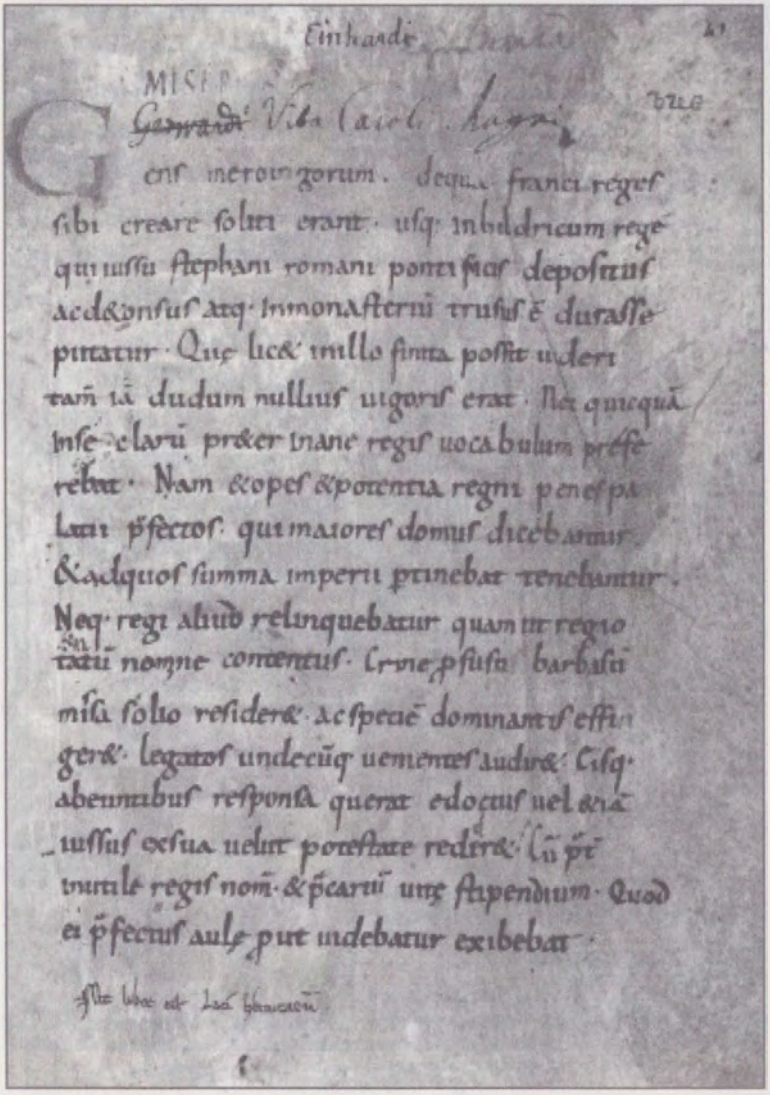
830'da Einhard, Suetonius'un *De Vita Caesarum*'unu (*Caesarların Hayatı*) örnek alarak *Vita Karoli Magni* adlı eserini yazmıştır. Başkaları kahramanlarının bir Hristiyan'a özgü erdemlerini ortaya koymak için İncil'in sunduğu formülleri kullanırken, Einhard klasik antikitenin ışığını Şarlman'a yansıtmak için Suetonius'un ifade tarzını kullanmıştır. Bir tür imparator biyografisi yazarı olan Einhard'ın herhangi bir ardılı olmayacaktır.[106]

103 Berschin, a.g.m., s. 612.

104 Geoffrey H. Martin, "Medieval Historical Writing", *Encyclopedia of Historians and Historical Writing*, haz., K. Boyd, Illinois: Dearborn Publishers 1999, s. 793.

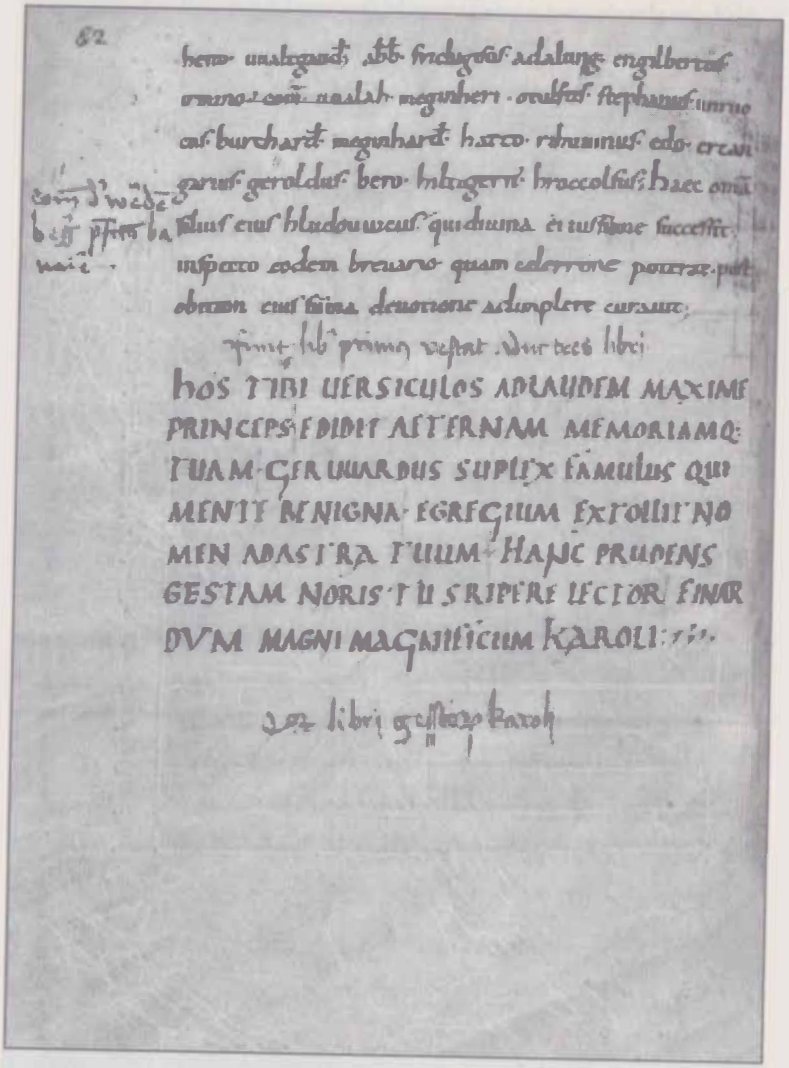
105 Ralph A. Griffiths, "Royal and Secular Biography", *Understanding Medieval Primary Sources*, haz., Joel T. Rosenthal, Londra: Routledge 2012, s. 9.

106 Berschin, a.g.m., s. 612.

Einhardi
MISCP
Gesta Vita Caroli Magni
Incipit
Genus meroingorum. de qua franci reges
sibi creare soliti erant. usq; in hildericum rege
qui iussu stephani romani pontificis depositus
ac detonsus atq; in monasterii truisus e durasse
putatur. Quę licet in illo finita posse uideri
tam iā dudum nullius uigoris erat. Nec quicquā
inde clarū præter inane regis uocabulum prefe
rebat. Nam opes & potentia regni penes pa
latii pfectos. qui maiores domus dicebantur
& ad quos summa imperii pertinebat tenebantur.
Neq; regi aliud relinquebatur quam ut regio
tātū nomine contentus. crine pfuso barbaq;
missa solio resideret. ac speciē dominantis effin
geret. legatos unde cūq; uenientes audiret. Cisq;
abeuntibus responsa quæ erat edoctus uel ea
iussus ex sua uelut potestate redderet. Cū pē
tumule regis nom̄. & pcarū unę stipendium. Quod
ei pfectus aule put debebatur exibebat.
Explicit liber de Vita Caroli Magni

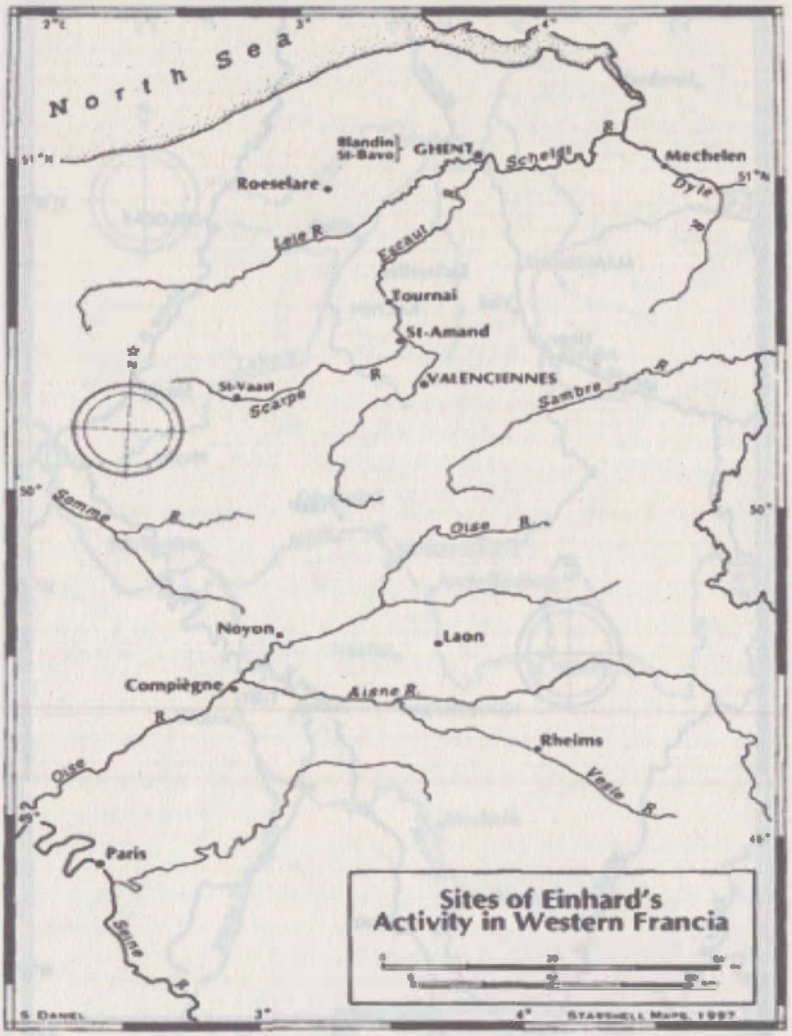
Eserin Yer Aldığı Bir Elyazmasının İlk Sayfası[107]

107 http://www.e-codices.unifr.ch/en/sbe/0323/41/0/Sequence-1014.

Eserin Yer Aldığı Bir Elyazmasının Son Sayfası[108]

108 http://www.e-codices.unifr.ch/en/sbe/0323/82/0/Sequence-1014.

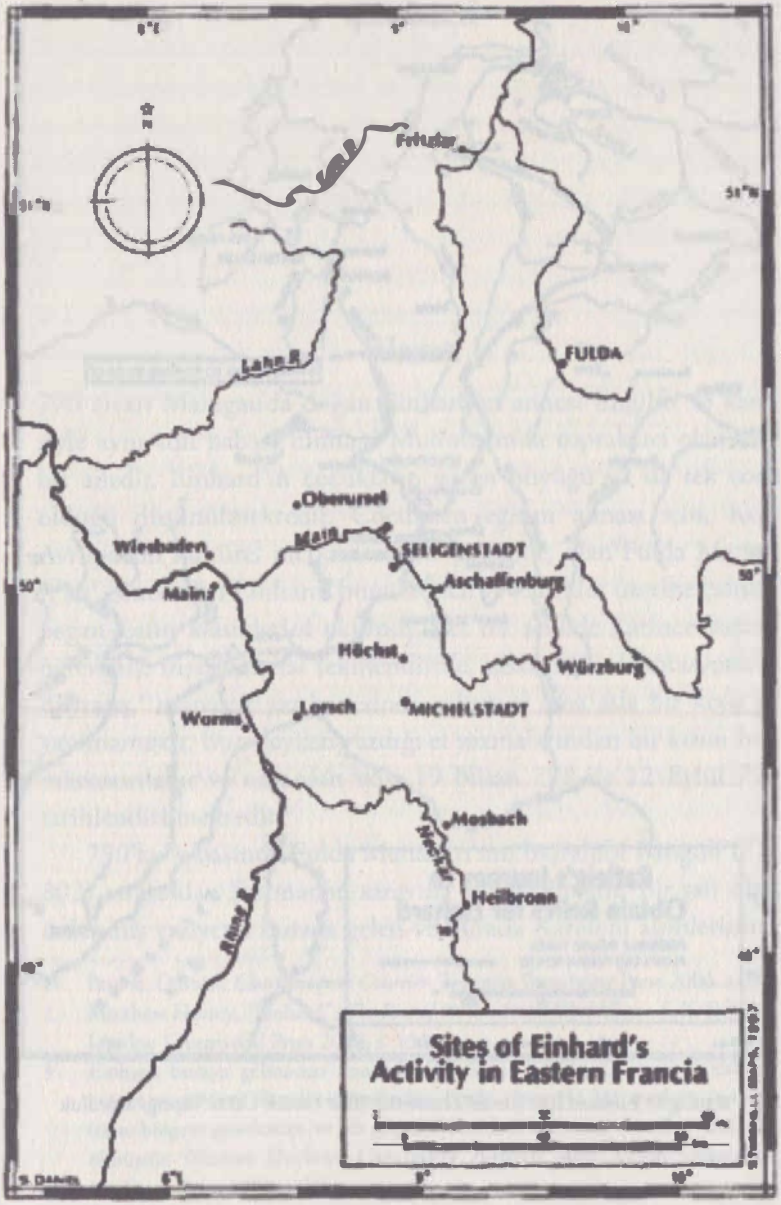

Einhard'ın Batı Francia'da Faaliyette Bulunduğu Şehirler[109]

109 Resimlerin tamamı Paul Edward Dutton'ın *Charlemagne's Courtier* adlı eserinden alınmıştır.

Einhard'ın Merkezi Francia'da Faaliyette Bulunduğu Şehirler

Einhard'ın Doğu Francia'da Faaliyette Bulunduğu Şehirler

Ratleig'in Einhard İçin Kutsal Emanetler Elde Etmek Üzere Yaptığı Yolculuk

Einhard

Hayatı

770 civarı Maingau'da doğan Einhard'ın annesi Engilfit ve kendisiyle aynı adlı babası Einhard[1]Mulinheim'da toprakları olan soylu bir ailedir. Einhard'ın çocukların ya en büyüğü ya da tek çocuk olduğu düşünülmektedir. Çocukken eğitim alması için, Kuzey Avrupa'nın kültürel merkezi olarak ünlenmiş olan[2]Fulda Manastırı'na[3] gönderilen Einhard, burada İncil ve klasikler üzerine çalışmış, pagan Latin klasiklerini okumuş, net bir şekilde Latince yazmayı öğrenmiş, inşaat, metal şekillendirme, tasarım ve dekorasyona ilgi duymuş,[4] manastır yazıhanesinde çalışmış[5] ama asla bir keşiş gibi yaşamamıştır. Buradayken yazdığı el yazmalarından bir kısmı halen mânastırdadır ve onlardan ikisi 19 Nisan 788 ile 12 Eylül 791'e tarihlendirilmektedir.[6]

790'ların başında Fulda Manastırı'nın başrahibi Baugulf (779–802) tarafından Şarlman'ın sarayına gönderilmiştir. Bir şair olarak ünlenmiş vaziyette buraya gelen ve burada Karolenj âlimlerinin en

1 Paul E. Dutton, *Charlemagne's Courtier*, Toronto: Broadview Press 2006, s. xi.

2 Matthew Hussey, "Einhard", *The Rise of the Medieval World*, haz., J. K. Schulman, Londra: Greenwood Press 2002, s. 131.

3 Einhard buraya gelmeden kısa bir süre önce, 779'da, Germen topraklarının büyük misyoneri, Boniface tarafından Fulda civarında bir merkez inşa etmek üzere bölgeye gönderilen ve adı geçen manastırın kurucusu olan Bavyeralı Sturm ölmüştür. Eleanor Duckett, *Carolingian Portraits*, Ann Arbor: University of Michigan Press 1988, s. 58.

4 Duckett, a.g.e., s. 59.

5 Derek Wilson, *Charlemagne*, New York: Doubleday 2006, s. 116.

6 Lewis Thorpe, *Two Lives of Charlemagne*, Londra: Penguin Books 1969, s. 13.

büyüğü[7] Anglo-Sakson yazar Alcuin'den de dersler alan Einhard,[8] Şarlman'ın 814'teki ölümüne kadar burada kalmış, herkes tarafından sevilmiştir. Saray hayatı boyunca Şarlman için, danışmanlık ve elçilik görevlerini yürütmüştür.[9] Bu dönemde Aquileialı Paulinus, Diyakoz Paul, Pisalı Peter gibi âlimler saraydan ayrılmış, böylelikle Şarlman'ın ilk büyük âlim takımı dağılmış durumdadır. Alcuin 10 yıldır saraydadır ve saray okulunun yöneticisidir ancak o da 796'da ayrılacaktır. Dönemin saray âlimleri Angilbert, Orleanslı Theodulf ve Alcuin'in öğrencilerinden oluşmaktadır. Alcuin'in Einhard'a çok güvendiği, Şarlman'a yazdığı bir mektubunda, kendisinin yokluğunda zor gramer problemlerini ve aritmetiği Einhard'ın kendisine rahatlıkla açıklayabileceğini belirtmiş olmasından anlaşılmaktadır.[10] Ayrıca Alcuin onun Virgil eserleri üzerine uzman olduğunu da belirtmektedir.[11] Einhard, saray okulunda Alcuin'in ardılı olmuştur.[12]

Şarlman'ın sarayında önemli kişilerin İncil'den ya da klasik eserlerden takma adlar aldıkları bilinmektedir. Einhard'ın ilk takma adı *Nard* ya da *Nardulus*'tur (Küçük Nard). *Nard* nadir bulunan hoş kokulu bir yağın ismidir ve isminin sonuyla uyumlu olsun diye bu takma ad kullanılmıştır. Ayrıca küçültme ekinin getirilmesinin sebebi 796'da onu meşgul bir arı ile kıyaslayan Theodulf ve Alcuin'in kendisini küçük ve enerjik olarak tanımlaması olmalıdır. Kısa boylu bir adam oluşu, teolog ve şair Walafrid'in ondan bahsederken, 840'ta yazdığı önsözünde *homuncio*, 829 tarihli bir şiirinde de *homullus* kelimelerini kullanmasından anlaşılmaktadır.

İkinci lakabı Alcuin tarafından, metal, ağaç oyma ve taş kesme işlerinde ustalaştığı için[13] verilen *Bezaleel*'dir. Bu isim Çıkış 31:1–5'ten

7 Michael Frassetto, *Encyclopedia of Barbarian West*, Santa Barbara: ABC-CLIO 2003, s. 155.

8 David Ganz, "Einhard and the Characterisation of Greatness", *Charlemagne: Empire and Society*, haz., J. Story, Manchester: Manchester University Press 2005, s. 39.

9 M. M. Hildebrandt, *The External School in Carolingian Society*, Leiden: BRILL 1992, s. 76.

10 Dutton, a.g.e., s. xii.

11 Wilson, a.g.e., s. 116.

12 Hussey, a.g.m., s. 131.

13 Thorpe, a.g.e., s. 14.

gelmektedir. Kutsal Kitap'ın ilgili bölümünde şöyle denmektedir: "Rab Musa'ya şöyle dedi: Bak, Yahuda oymağından özellikle Hur oğlu Uri oğlu Besalel'i seçtim. Beceri, anlayış, bilgi ve her türlü ustalık vermek için onu ruhumla doldurdum. Öyle ki, altın, gümüş, tunç (bakır) işleyerek ustaca yapıtlar üretsin; taş kesme ve kakmada, ağaç oymacılığında, her türlü sanat dalında çalışsın."[14] Yukarıda da belirtildiği gibi Rabanus Maurus mezar kitabesinde Einhard'ın birçok şeyde usta olduğunu, Şarlman adına birçok iyi çalışma yaptığını belirtmektedir. Aachen saray kompleksinin yapı ve dekorasyonunda da etkili olduğuna inanılmakla birlikte bu konuda kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Yine de bu iş için kral tarafından görevlendirilen Ansegius'un şefi[15] olduğu düşünüldüğünde bu ihtimal çok uzak görünmemektedir. Ayrıca Fulda'nın üçüncü başrahibi Ratger'in (802–817) Brun adlı bir keşişini Einhard'ın talimatlarıyla güzel sanatlar üzerine çalışması için[16]Aachen'a göndermesi de bu bağlamda dikkate değerdir. Bunların haricinde Steinbach ve Selingenstadt'ta (Mulenheim) 827'de kutsanan[17] iki kilise inşa etmiştir.[18] Bunlardan Steinbach'daki kilise kısmi olarak günümüze gelebilmiştir.[19] Ayrıca mektuplarından birinde Roma İmparatoru Augustus döneminde mimari üzerine bir eser kaleme almış olan Vitrivius[20] hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.[21] Mektubunda Vitrivius'un kullandığı bazı terimlerin anlamları üzerinde durmuştur.[22]

14 Çıkış 31: 1–5.

15 "…, etiam exactor operum regalium in Aquisgrani palatio regio sub Heinhardo abbate,…", Gesta Ansgisi Abbatis Fontanellensis Coenobii, *MGH, SS II, 17,* haz., G. H. Pertz, Hannover 1829, s. 293.

16 "…, Brunan ad Einhartum variarum artium doctorem peritissimum…", Catalogus Abbatum Fuldensium, *MGH, SS II, 13*, haz., G. Waitz, Hannover 1831, s. 272.

17 Dutton, a.g.e., s. xv.

18 Thomas F. X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2009, s. 9.

19 Dutton, a.g.e., s. xv.

20 Vitrivius'un *Mimarlık Üzerine* adlı eseri, Çiğdem Dürüşken tarafından 2017 yılında Türkçeye tercüme edilmiştir.

21 Duckett, a.g.e., s. 64.

22 Caecilia Davis-Weyer, *Early Medieval Art*, Toronto: University of Toronto Press 2003, s. 107.

Einhard, Şarlman'ın özel elçisi olarak, üç oğlu arasında topraklarını bölüştürdüğünü gösteren belgeyi onaylatmak ve Louis'yi vârisi ve eş imparator olarak kutsaması için[23] 6 Şubat 806'da Papa III. Leo'ya gönderilmiştir.[24] Dindar Louis, 813'te babasının tek vârisi olarak anılmasında Einhard'ın etkili olması nedeniyle, 11 Ocak 815'te Mümling vadisindeki[25] Michelstadt ve Mulenheim'daki mülkleri ona ve eşine bağışlamıştır. Eşi Weissenburg başrahibi ve Worms piskoposu Bernard'ın kız kardeşi,[26] soylu bir kadın olan Emma'dır (Imma). Einhard sekreterliğini[27] yaptığı Dindar Louis döneminde çok zengin olmuştur ancak Louis yerine oğlu Lothar'ı tercih edince saraydaki varlığı tehlikeye girmiş ve 830'da eşi ile birlikte Selingenstadt'a çekilmiştir. Riche,[28]Einhard'ın bu mücadelede taraf olmaktan çekindiğini belirtmektedir. Karısı ile ne zaman evlendikleri bilinmemektedir. Einhard Emma'nın 836'da ölümüne kadar kendisinden hiç bahsetmemiştir. Bu tarihte Benedikten keşiş Lupus'a yazdığı bir mektubunda eşinin ölümünden bahsetmektedir.[29]Vussin adında bir oğulları[30] olduğu herkes tarafından kabul gören bir konu değildir. Mombert[31] bunu kabul etmekte, Vissinus adında bir oğulları olduğunu, ilk eğitimini Selingenstadt'ta aldıktan sonra manastıra gitmeyi tercih edip Fulda Manastırı'na katıldığını, burada Rabanus Maurus'un hizmetine girdiğini belirtmektedir. Bir oğulları olmuşsa da hakkında başka bir bilgi bulunamamıştır. Vussin'in Einhard'ın öğrencilerinden biri olduğu[32] görüşü genel olarak kabul görenidir.

23 Thorpe, a.g.e., s. 18.

24 "Atque haec omnia litteris mandata sunt et Leoni papae, per Einhardum missa", *MGH, SS Rer. Ger. VI*., s. 121.

25 Duckett, a.g.e., s. 70.

26 Thorpe, a.g.e., s. 14.

27 Hussey, a.g.m., s. 131.

28 Pierre Riche, *Daily Life in the World of Charlemagne*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1996, s. 94.

29 Aida Dias, "Einhard: The Lasting Influence of the Life of Charlemagne and Other Works", *Saber And Scroll*, c. 4, S. 2, s. 86. http://digitalcommons.apus.edu/saberandscroll/vol4/iss2/8.

30 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 7.

31 J. I. Mombert, *A History of Charles the Great*, New York: D. Appleton&Co. 1888, s. 256.

32 Duckett, a.g.e., s. 64.

815'te Ghent'te iki manastır St. Bavo (819'a kadar) ve St. Peter, 819 ya da 821'de Maastricht'te St. Servais, Paris yakınında St. Cloud, 816'da Normandiya'da St. Wandrille (Fontanelle) Manastırı, Pavia'da Vaftizci St. John, Valenciennes'de St. Salvius kiliseleri[33] ve Fritzlar'da mülkler edinmiştir. Bu manastırların yaşam standartlarını geliştirmiş, yiyecek kaynakları, binalar ve mobilyalara sahip olmalarını sağlamış, geleceklerini güvence altına almaya çalışmıştır.[34]

Dindar Louis'nin kendisine verdiği Michelstadt ve Mulenheim'daki topraklarda yaptırdığı kiliseler için rölikler edinen[35]Einhard, Michelstadt-Steinbach'daki küçük bir şapel olan ilk kiliseyi yaklaşık 827'de bitirmiştir. Maingau'da 830'da yapımına başlanıp 836'da bitirilen ikincisi daha büyüktür. Bu kilisenin adı daha sonra "kutsanmış şehir" anlamında Selingenstadt olarak değiştirilmiştir. Kazılar göstermektedir ki, inşası sırasında bir Roma kalesinden getirtilen kumtaşı kullanılan[36] Selingenstadt kilisesi, VIII. yüzyıl sonlarından itibaren Frank topraklarında devamlı bir çapraz sahın ile inşa edilmiş ilk kiliselerdendir. Bunun yanı sıra, kilisenin koruyucu azizlerinden kalan önemli eşyaların saklanabilmesi için geniş bir mahzen mezara sahip ilk Kuzey Avrupa kiliselerinden biridir.[37]Einhard 827'den itibaren ilkbahar ve yazı birinde geçirmeyi ve kışın Aachen'daki kraliyet sarayına gelmeyi alışkanlık haline getirmiştir.[38]

Şarlman'ın pek az yakın adamından biri olan Einhard, Dindar Louis'nin en büyük oğlu Lothar'a hocalık da yapmıştır. Louis'nin oğulları arasındaki mücadelelerden morali bozulan yazar 820'lerin sonlarında saraydan ayrılmış, mülkleriyle, çalışmalarıyla ve manevi hayatla ilgilenmiştir. Bu arada 828'de Louis tarafından

33 Dutton, a.g.e., s. xvii.

34 Duckett, a.g.e., s. 71.

35 Rölikler azizlerden kalan eşya ya da vücut parçalarıdır. Bir kilise ya da manastır için çok önemlidirler. Başrahipler bu tip bir kalıntıya sahip olabilmek için çok çaba sarfetmekte, bir yerden bir yere taşınırken törenler düzenlenmektedir.

36 Riche, *Daily Life,* s. 155.

37 Barrett Wendell ve David Appleby, "Einhard, Translation of the Relics of Sts. Marcellinus and Peter", *Medieval Hagiography*, haz., Thomas Head, Londra: Routledge 2001, s. 200.

38 Duckett, a.g.e., s. 75.

aralıkta toplayacağı meclise katılması için davet edilmiş, kasım ayında Mulinheim'den ayrılmıştır. Bu dönemde sarayda karışıklıklar yaşanmaktadır.[39]

Ömrünün geri kalanını geçirmek üzere saraydan ayrılmış olsa da mektuplar ve mesajlar yoluyla sarayla bağlantıda kalan yazarın hastalığına dair bilgi 830 yılına aittir. Bu tarihte dizanteri benzeri bir hastalıktan rahatsızlandığı[40] bilinmektedir ancak ölüm tarihi 14 Mart 840'tır.[41] Ölmeden önceki birkaç yılını dua ederek ve azizler için çalışarak geçirmiştir.[42]Rabanus Maurus tarafından mezar kitabesi yazılmıştır. Kitabede şöyle denilmektedir: "İşte bu mezarda soylu bir adam yatar. Babası ona Einhard ismini vermişti. Doğuştan akıllı, yaptığı işte mükemmel ve konuşmada akıcı, pek çok sanat dalında faydalı oldu."[43]

Eserleri

a. *Kutlu Şehitler Marcellinus ve Petrus'un Mucizeleri ve Yer Değiştirmeleri (Taşınmaları)*

Astronomer'ın ifadesiyle kendi zamanının en bilge adamı[44] olarak kabul edilen Einhard'ın en iyi bilinen eseri Selingenstadt'ta bulunduğu sırada yazdığı[45] VKM olmasına rağmen başka eserler de yazmıştır. 828–830 arasında yazdığı *Kutlu Şehitler Marcellinus ve Petrus'un Mucizeleri ve Yer Değiştirmeleri* bunlardan biridir. Bu eserinde en güvenilir adamı, danışmanı Ratleig'i, Mulenheim ve Michelstadt'taki kiliselerinde korunmak üzere, rölikleri alması için, 827'de Roma'ya göndermesi sonrası gelişen detayları, bu röliklerin merkezi

39 Duckett, a.g.e., s. 81.

40 Dutton, a.g.e., s. xxv.

41 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 8. Thorpe, a.g.e., s. 15.

42 Wendell ve Appleby, a.g.m., s. 199.

43 "Ecce iacet tumulo vir nobilis isto. Einhardus nomen cui genitor dederat. Ingenio hic prudens, probus actu atque ore facundus…ac multis arte fuit utilis", E. Duemmler, haz., *MGH, Epitaphium Einhardi, Hrabani Mauri Carmina 85, Antiquitates, Poetae Latini Aevi Carolini II*, Berlin 1884, s. 238.

44 "Heinhardus sui temporis prudentissimus virorum", *Vita Hludowici Imperatoris*, 41, *MGH, SS, II*, haz., G.H. Pertz, Hannover 1829, s. 631.

45 Hussey, a.g.m., s. 131.

Almanya'ya taşınmalarını, çeşitli kiliselere dağıtılmalarını ve onlarla ilgili meydana gelen mucizeleri kaydetmektedir.

b. *Haç Sevgisi*

836'da, Ferrieresli Servatus Lupus tarafından sorulan bir soruya cevaben, mektup tarzında, *Haç Sevgisi Üzerine Kitapçık* adlı kısa eserini yazmıştır. Bu eser haça gösterilen saygının uygunluğunun tartışılmasıdır.[46] Kısa bir teolojik çalışma olarak da kabul edilmektedir.[47] Dua ve tapınma ya da saygı arasındaki farklılıkları analiz ettiği bu eserinde Einhard, azizlere nasıl dua edilmesi gerektiğini ve haça nasıl saygı gösterilmesi gerektiğini açıklamaktadır. Önemli bir teolojik değeri olmamakla birlikte bu eser, yazarın inançlarının özgünlüğünü ortaya koymaktadır.[48]

c. *Frank Kraliyet Yıllıkları*

Frank Kraliyet Yıllıkları'nın (*Annales Regni Francorum-ARF*) bir bölümünün Einhard tarafından yazıldığı bilim dünyasının genelinin kabul ettiği bir durumdur. Bir kısmı 796–819 arasını, B. Simson gibi bir kısmı da 809–829 arasını yazdığını düşünmektedir ancak onun yazdığını gösteren kanıtların hiçbiri çok inandırıcı değildir. ARF ve VKM'nin dili arasında benzerlikler vardır ancak bu Einhard'ın ARF'yi bildiği ve kullandığı gerçeğiyle de açıklanabilir. ARF'nin üçüncü bölümünün dili, yazar olarak Einhard'ı göstermekte, ikinci bölümü ile Einhard'ın Latincesi arasında benzerlikler bulunmaktadır ancak bu durum iki eserin yazarlarının da Karolenj Rönesansı'nın sağladığı edebî ustalıktan yararlanmasındandır. ARF'nin yazarlarından biri olarak Einhard'ı ortaya atan ilk kişi Medardlı Aziz Odilo'dur. Einhard'ı, *Gesta Caesarum Karoli Magni Et Filii Hludowici*'nin yazarı olarak adlandırmaktadır.[49]

46 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 8.

47 Dutton, a.g.e., s. xxxiv.

48 Dutton, *Charlemagne's Courtier*'den aktaran Dias, a.g.m., s. 86.

49 Bernhard W. Scholz ve Barbara Rogers, *Carolingian Chronicles*, Ann Arbor: University of Michigan Press 1972, s. 7.

d. Mektuplar

Einhard tarafından hayatının son 15 yılında, çoğunlukla da son 10 yılında, yazılan mektupların 60'tan fazlası, bugün Laon'da bulunan zarar görmüş tek bir el yazmasında[50] günümüze gelebilmiştir. Bu mektuplar yazarın kişisel, politik ve manevi ilgilerini göstermektedir.[51] Özellikle Dindar Louis'ye ve eşlerine devletle ilgili tavsiyelerde bulunduğu mektupları önemlidir. Ayrıca Karolenj günlük yaşamıyla ilgili de bilgi veren mektuplarından, Einhard'ın, imparator elçisi, yerel bir lider, mal sahibi, etkili bir hakem, bir evlilik arabulucusu, bir entelektüel ve bir arkadaş olarak etkin roller oynadığı anlaşılmaktadır. Başrahiplere ve piskoposlara yazdığı en az 16 mektubunda, nedeni bilinmemekle birlikte,[52] kendisinden *peccator* (günahkâr) olarak bahsetmektedir.[53] Aynı terimi Roma'dan Selingenstadt ve Michelstadt'a Petrus ve Marcellinus'un röliklerinin taşınmasını anlatırken de kullanmıştır.[54] Kullandığı diğer bazı yerler şunlardır: "*ego Einhardus peccator et donator*,"[55] "*apud me peccatorem*…,"[56] "*peccator dilectis fratribus*…"[57]

Yine mektuplarının pek çoğunda manastırlarının yöneticisi olarak sürekli faaliyet içinde olduğu anlaşılmaktadır.[58] Mektupların bir diğer özelliği keşişlere mektup modeli sağlamasıdır. Bazı mektuplar, danışmanı rahip Ratleig tarafından bazıları da bizzat kendisi tarafından yazılmıştır. Koleksiyon; vassallarla ilişkiler, serflerin durumu ve yiyecek sağlama gibi dünyevi konularla ilgilidir.[59] Öğrencisi Vussin'e yazdığı bir mektubunda disiplin olmadan öğrenmenin tehlikelerine

50 Dutton, a.g.e., s. xxxi.

51 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 8.

52 David Ganz, "Einhardus Peccator", *Lay Intellectuals in the Carolingian World*, haz., P. Wormald ve J. Nelson, Cambridge : Cambridge University Press 2007, s. 39.

53 Dutton, a.g.e., s. xxxvii.

54 Ganz, "Einhardus Peccator", s. 38.

55 Chronicon Laureshamenses, *MGH, SS, 21*, haz., G. H. Pertz, Hannover, 1869, s. 360.

56 *Epistolae Karolini Aevi III*, Epp. 10, haz., K. Hampe, Berlin, 1839, s. 113.

57 *Epistolae Karolini Aevi III*, Epp. 53, haz., K. Hampe, Berlin, 1839, s. 136.

58 Duckett, a.g.e., s. 71.

59 Ganz, "Einhardus Peccator", s. 38.

vurgu yapan Einhard, çalışmanın net bir amaca hizmet etmesi gerektiğine inanmaktadır.[60]

Einhard mektup koleksiyonunda[61] yer alan 66 mektup ve ayrıntılı içerikleri şöyledir:

1. Einhard, Fontanelle başrahibi Ansegisus'tan daha önce kendisi tarafından birine verilmiş olan *beneficium*un[62] şu anda da devam etmesi için izin ister.[63] (2 Nisan 823 sonrası)
2. Einhard, hastalanan Worms piskoposu Bernharius'u teselli eder.[64] (yak. 825)
3. Ağır bir hastalıkla kuşatılmış olan Worms piskoposu ve Weissenburg başrahibi Bernharius, Einhard'dan kendisi için Tanrı'ya dua etmesini ve hem piskoposluğunda hem başrahipliğinde ardılı olacak kişiye özen göstermesini ister. Hediyeler gönderir.[65] (yak. 826)
4. Einhard, Metzli rahip Amalharius'a, gönderilmiş imparatorluk elçisi hakkında yazar.[66] (yak. Mart 828 ya da 829)
5. Einhard, vekilini, kendisine Aachen'ı donatmak için getirilecek gerekli şeyleri hazırlasın diye görevlendirir.[67] (830 öncesi?)

---

60 Paul J. E. Kershaw, "Eberhard of Friuli, A Carolingian Lay Intellectual", *Lay Intellectuals in the Carolingian World*, haz., P. Wormald ve J. Nelson, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 94.

61 *MGH, Epp. 5*, haz., Karolus Hampe, Berlin: Weidmann 1899, s. 109–142. Burada yer alan mektupların sekizi Einhard tarafından yazılmamış ve ona gönderilmemiş olduğundan değerlendirmeye alınmamıştır.

62 Feodal sistem içerisinde, senyöre bağlı kişiler ve özellikle vassallara hizmetleri karşılığı geçici bağışlanan toprak parçasıdır. Marc Bloch, *Feodal Toplum*, çev., M. A. Kılıçbay, Ankara: Savaş Yayınları 1983, s. 205.

63 "Einhartus Ansgisum abbatem Fontanellensem rogat, ut cuidam beneficium a sese datum ad tempus concedat", s. 109.

64 "Einhartus Bernharium episcopum Wormatiensem aegrotantem consolatur", 109.

65 "Bernharius episcopus Wormatiensis et Abbas Weissenburgensis gravi morbo implicitus Einhartum rogat, ut et Deum pro se precetur et de suo in episcopatu et in abbatia successore curet. Munera mittit", s. 110.

66 "Einhartus Amalhario presbytero Mettensi scribit de obeunda legatione imperatoria", s. 111.

67 "Einhartus vice domino suo (S. Servatii ad Mosam Traiectensis) mandat, ut sibi Aquisgranum venturo res ad victum necessarias paret", s. 111.

6. Einhard, saray kontu Geboin'den, David adlı birine, İmparator Louis'ye itiraz etme fırsatının verilmesini ister.[68] (830 öncesi?)[69]
7. Einhard, kont Hruotbert'e adamı Alafrid'in durumu hakkında yazar.[70] (830 öncesi?)
8. Einhard, kont Poppo'ya evlilik, ödeme ve Jupille[71] ile ilgili yazar.[72] (830 öncesi?)
9. Einhard, Fritzlar'daki vekilini ihmalkârlık hakkında eleştirir.[73] (828–830?)
10. Einhard, İmparator I. Louis'den Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesini donatmasını ve kendisine kamu işlerinden muafiyet bahşetmesini ister.[74] (830?)
11. Einhard, (öyle görülüyor ki) İmparator I. Lothar'ı, babası İmparator I. Louis'nin isteğine iştirak etmesin diye uyarır.[75] (830)
13. Einhard, İmparator I. Louis'nin eşi Judith'e, hastalık nedeniyle ona gel(e)memiş olduğunu yazar. Aziz Bavo'ya gitmek için izin vermesini ister.[76] (Mart–Nisan 830)
14. Einhard birinden, hastalığı nedeniyle onun yanına gelmediği için, İmparator I. Louis nezdinde kendisini affettirmesini ister.[77] (Nisan 830)

---

68 "Einhartus Geboinum comitem palatii rogat, ut Ludowici I. Imperatoris adeundi facultatem Davidi cuidam faciat", s. 112.

69 David adlı bu kişi Einhard'ın hemşehrisidir ve Şarlman'ın oğullarından Lothar'ın vassalıdır. Bazı sorunları vardır ve dönemin imparatoru Dindar Louis'yi protesto etmek istemektedir. Einhard, Lothar'a saygı ve sevgi duyduğunu bildiği saray kontundan, David'i dinlemesini ve makul görürse Louis'yi eleştirmesi için izin vermesini istemektedir.

70 "Einhartus Hruotberto comiti de Alahfridi hominis sui causa scribit", s. 112.

71 Belçika'da, Liege yakınlarındadır.

72 "Einhartus Popponi comiti scribit de matrimonio, de dispensa, de Iopila", s. 112.

73 "Einhartus vicedominum Frideslariensem de neglegentia reprehendit", s. 113.

74 "Einhartus Ludowicum I. imperatorem rogat, ut ecclesiam SS. Marcellini et Petri bonis augeat sibique rerum publicarum vacationem concedat", s. 113.

75 "Einhartus (ut videtur) Lotharium I. imperatorem admonet, ne ad invitum patrem Ludowicum I. imperatorem accedat", s. 114.

76 "Einhartus Iudithae Ludowici I. imperatoris uxori scribit se propter valetudinem ad eam non venisse. Petit concedat, ut ad S. Bavonem se conferat", s. 116.

77 "Einhartus quendam rogat, ut se apud Ludowicum I. imperatorem excuset, quod ob aegrotationem obviam ei non venerit. Litteras poscit", s. 117.

15. Einhard, İmparator I. Louis'den eve geri dönmesi için izin vermesini ister.[78] (Nisan 830)
16. Einhard bir piskopostan, kendisinin İmparator Lothar'ın yanına gelmesi için izin almasını, özen göstermesini ister. Aynı kişiye istekli bir şekilde emanet edilmeyi ister.[79] (830, yak. Mayıs)
17. Einhard, E.'ye, nerede genel meclis toplanacağını, imparator I. Lothar'ın İtalya'ya dönüp dönmeyeceğini sorar.[80] (830 ortası)
18. Einhard, kendisi için eve geri dönüş iznini alan kont G.'ye teşekkür eder. İmparator yakınında olsun olmasın kendisine destek olmasını ister. Bir ressamı tavsiye eder.[81] (830 ortası)
19. Einhard birinden, tanıdıkları Aristeus ve Theothous'u, imparatorlar I. Louis ve I. Lothar'a tavsiye etmesini ister.[82] (yak. 830?)
20. Einhard, imparatorluk elçisi A'yı, imparator Louis'nin emriyle sahil muhafızlığı yapan adamlarına, ceza ödemeleri için baskı yapmasın diye uyarır.[83] (yak. 832 sonu)
21. Einhard, Egilolf ve Hunbert'ten, Würzburg Piskoposu Wolfgar tarafından Gerbert'e verilmiş olan *beneficium*u, yeni piskopos seçilene kadar, Gerbert'e bırakmalarını ister.[84] (832, 12 Kasım sonrası)
22. Einhard, Kral Alman (II.) Louis'den, İmparator I. Lothar onun otoritesine bırakılsın diye kendisine izin verene kadar, Doğu Francia'da bulunan küçük bir *beneficium*a kendisi tarafından sahip olunmasına izin vermesini ister.[85] (833, 30 Haziran sonrası)

---

78 "Einhartus a Ludowico I. imperatore petit, ut sibi domum reverti liceat", s. 118.

79 "Einhartus episcopum quendam rogat, curet, ut sibi ad Lotharium imperatorem venire liceat. Eidem diligenter commendari vult", s. 118.

80 "Einhartus ex E. quaerit, ubi conventus generalis habendus sit, numque Lotharius I. imperator in Italian sit reversurus", s. 119.

81 "Einhartus G. comiti, qui domum redeundi licentiam sibi impetraverit, gratias agit. Petit, ut sibi adsit apud utrumque imperatorem. Pictorem quendam commendat", s. 119.

82 "Einhartus quendam rogat, ut Aristeum et Theothoum, familiares suos, Lothario I. et Ludowico I. imperatoribus commendet", s. 120.

83 "Einhartus A. missum dominicum monet, ne homines suos, qui iussu (Ludowici) imperatoris in custodia maritima fuerint, heribannum solvere cogat", s. 121.

84 "Einhartus ab Egilolfo et Hunberto petit, ut Gerberto beneficium a Wolfgario episcopo Wirzeburgensi datum concedant, donec novus episcopus creetur", s. 121.

85 "Einhartus a Ludowico II. Rege Germanic opetit, beneficium parvum in orientali Francia situm a se haberi patiatur, donec Lotharius I. imperator sibi permiserit, ut in eius ditionem cedat", s. 122.

23. Einhard rahip (Liuthard?) ve vekili (Erembert?), I. Lothar ve eşi Irmingard'a hediyeler sunmaları konusunda uyarır.[86] (833, Ekim öncesi?)
24. Einhard, U.'dan, Frumold, saraya gitmesini engelleyen hastalıktan dolayı[87] *beneficium*dan yoksun kalmasın diye dikkat etmesini ister.[88] (yak. 833 sonu)
25. Einhard bir konttan, kraliyet elçisi (Frumold) saraya kabul edilecek sağlığa kavuşana kadar kendi *beneficium*unu elinde tutmasına özen göstermesini ister.[89] (yak. 833 sonu)
26. Einhard bir konttan, genç bir adam ve onun kardeşi, Alman Louis mülkiyetindeki *beneficium*u kaybetmesinler diye, imparatoru (I. Lothar) harekete geçirmesini ister.[90] (yak. 833 sonu)
27. Einhard bir piskopostan, Bavyera *beneficium*unu kaybeden bir rahip ile imparator (I. Lothar?) arasında arabuluculuk yapmasını ister.[91] (yak. 833 sonu)
28. Einhard Eburo'yu bir rahibe tavsiye eder. Politikaların değişimi hakkında ekleme yapar.[92] (yak. 833 sonu)
29. Einhard bir başrahipten, Eburo'yu piskoposa ve bir başrahibe tavsiye etmesini ister.[93] (yak. 833 sonu)

---

86 "Einhartus [Liuthardo?] presbytero et [Eremberto?] vicedomino mandat de eulogiis Lothario I. et eius uxori Irmingardae offerendis", s. 122.

87 Frumold, babasının bir zamanlar kont olduğu Cenevre bölgesinde, Burgonya'da *beneficium* sahibidir. Gut hastalığından dolayı saraya gidemediği için, bu toprak parçasına sahip olmaya devam etmeyi talep edememektedir. Einhard, U.'dan, Fromold yerine saraya gidip bu talebi İmparator Lothar'a iletmesini istemektedir.

88 "Einhartus U. quendam rogat, videat, ne Frumoldus ab adeunda aula morbo impeditus beneficio privetur", s. 123.

89 "Einhartus comitem quendam rogat, curet, ut (Frumoldus) vassus dominicus beneficium suum retineat, donec sanus factus ad aulam accedat", s. 123.

90 "Einhartus comitem quendam rogat, moveat (Lotharium I.) imperatorem, ne iuvenis quidam et frater eius beneficium Germanicum perdant", s. 124.

91 "Einhartus rogat episcopum quendam, ut apud (Lotharium I.?) imperatorem pro presbytero quodam, qui beneficium Bavaricum amiserit, intercedat", s.

92 "Einhartus sacerdoti cuidam Eburonem commendat. De commutatione rerum publicarum addit", s. 125.

93 "Einhartus abbatem quendam rogat, ut Eburonem episcopo et abbati cuidam commendet", s. 125.

30. Einhard, Kral Alman (II.) Louis'den, Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesinin inşasında kendisine yardım etsinler diye, bizzat kralın kendisi tarafından emredilmesini ister.[94] (yak. 834?)
31. Einhard, (kralAlman [II.] Louis'ye) bir arkadaşını tavsiye eder.[95] (yak. 833-834?)
32. Einhard, F.'yi kendisine mektup göndermesi için teşvik eder. Folco'ya (görünen o ki, Fontanelle başrahibi) götürülmesi gereken mektup konusunda ekleme yapar.[96] (yak. 834 Sonbahar?)
33. Einhard, başrahibe (Fontanelle başrahibi Folco?), Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesinin örtüleceği kurşunun satın alınması hakkında yazar.[97] (yak. 834 Sonbahar?)
34. (Einhard'ın eşi Imma) Blidthrut'dan, Wenilon adlı kölenin özgürlüğüne kavuşup evlenmesi için izin vermesini ister.[98] (828–836)
35. Einhard'ın eşi Imma birini cevaplar.[99] (836 öncesi)
36. Einhard, başrahip Gozbert'e, Bebon'u tavsiye eder.[100] (816–836)
37. (Einhard) İmparator I. Louis'ye, kuyruklu yıldızın uğursuzluk işareti olduğu hakkında yazar.[101] (837 Haziran sonrası)
38. Einhard, bir konta, Bavyera'nın durumu nedeniyle yapılması gereken toplantı hakkında yazar.[102] (839?)
39. Einhard, Fulda Başrahibi Rabanus'dan, Gundhart'ın ordudan muaf olmasına izin vermesini ister.[103] (822–840)

---

94 "Einhartus a Ludowico II. Rege Germanic opetit, praecipiat episcopis quibusdam, ut in construenda basilica SS. Marcellini et Petri se adiuvent", s. 126.

95 "Einhartus (Ludowico II. Regi Germanico) quendam amicum suum commendat", s. 126.

96 "Einhartus F. Quendam hortatur, ut litteras ad se mittat. Addit de epistola ad Folconem (abbatem, ut videtur, Fontanellensem) perferenda", s. 127.

97 "Einhartus (Folconi?) abbati (Fontanellensi?) scribit de emendo plumbo, quo basilica SS. Marcellini et Petri tegatur", s. 127.

98 "(Imma Einharti uxor) Blidthrutem rogat, concedat Weniloni servo, ut, quam dux erit liberam, uxorem habeat", s. 128.

99 "Imma Einharti uxor cuidam respondet", s. 128.

100 "Einhartus Gozberto abbati (S. Galli) Bebonem commendat", s. 129.

101 "(Einhartus) Ludowico I. imperatori de infausto cometae omine scribit", s. 129.

102 "Einhartus comiti cuidam scribit de conventu propter res Bavaricas habendo", s. 130.

103 "Einhartus Hrabanum abbatem Fuldensem rogat, ut Gundhartum militia immunem esse patiatur", s. 131.

40. Einhard, akrabası Fulda rahibi Werdric'i, diyakoz atanması amacıyla Mainz Başpiskoposu Otgar'a gönderir.[104] (826–840)
41. Einhard, Mainz Başpiskoposu Otgar'dan, rahip Hruodrad'ın Roma'ya gitmesine izin vermesini ve ona engel olan şeyi mazur görmesini ister.[105] (826–840)
42. Einhard, Trier Başpiskoposu Hetti'ye, yeni kiliseye (Vallendar'daki Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesine?) adaması için şehit azizler Marcellinus ve Petrus'un röliklerini gönderir. (Hetti'nin) daha kesin bilgi sahibi olmak istediği konu hakkında bilgisiz olduğunu ekler.[106] (828–840)
43. Einhard, kont Hatto'dan, onu hiçe sayarak kölesini karısı yaptığı için Hunno'nun affedilmesini ister.[107] (828–840)
44. Einhard, kont Poppo'dan, iki yabani hayvan hırsızının bağışlanmasını ister.[108] (828–840)
45. Einhard, vekil Marchrad'dan, Williram ve Otbert'in, kendi arkadaşını öldüren kardeşlerine merhamet göstermesini ister.[109] (828–840)[110]
46. Einhard, bir başpiskopos (?) ve cinayet işleyen biri arasında arabuluculuk eder.[111] (828–840)

---

104 "Einhartus Otgario archiepiscopo Moguntino mittit Werdricum monachum Fuldensem propinquum suum, quem diaconum faciat", s. 131.

105 "Einhartus Otgarium archiepiscopum Moguntinum rogat, ut Hruodradum presbyterum Romam ire sinat eique retardationem ignoscat", s. 132.

106 "Einhartus Hetti archiepiscopo Trevirensi reliquias sanctorum martyrum Marcellini et Petri ad dedicationem novae basilicae (SS. Marcellini et Petri Vallendariensis?) mittit. Addit eius rei, de qua certior fieri voluerit, ignarum se esse", s. 132.

107 "Einhartus ab Hattone comite petit, ignoscat Hunnoni, quod eo ignorante servam eius uxorem duxerit", s. 133.

108 "Einhartus Popponem comitem rogat, ut duobus ferarum praedonibus parcat", 133.

109 "Einhartus Marchradum vicedominum rogat, ut in Williramni et Otberti fratrem, qui socium suum occiderit, clementem se praebeat", s. 133.

110 Williram ve Otbert'in kardeşleri, bir arkadaşını öldürünce, bu iki kardeş Marcellinus ve Peter Kilisesi'ne sığınarak, erkek kardeşlerinin hayatının bağışlanması için ödeme yapmak istemişlerdir. Einhard bu ricanın kabul edilmesini istemektedir.

111 "Einhartus archiepiscopum (?) quendam pro homicidaquodam deprecatur", 134.

47. Einhard bir konttan, başka konularda nasıl yardım ettiyse, Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesinin sahip olması gereken mülkler konusunda da kendisini savunmasını ister.[112] (828–840)
48. Einhard kendi imparatorluk elçilerine, uzun uzadıya cümlelerle bol bol teşekkür eder.[113] (828?–840)
49. Einhard, Gerward'a, yedi gün boyunca Aziz Marcellinus ve Petrus'un röliklerinden uzakta olmasın diye, kendisine ilahi bir esinle yasaklandığı için, Aachen sarayına gelemeyeceği cevabını verir. O vahiy hakkında hissettiği şeyi kendisine tekrar yazsın diye uyarır.[114] (830–840)
50. Einhard, Aziz Marcellinus ve Petrus kilisesi rahiplerine kendisinin tamamen güçlü olduğunu ifade eder ve kurallar ekler.[115] (yak. 834–840)
51. Einhard, piskopos James'e rahip Otmar'ı koruması ve ataması için izin verir.[116] (840)
52. Einhard, rahip Liuthard'ı ve vekil Erembert'i, Ghent'teki St. Bavo ve Blandin manastırlarının halkının vergilerinin tahsil edilmesinde rahip Willibald'a yardımcı olmaları konusunda görevlendirir.[117] (840)
53. Einhard, birini (öyle görülüyor ki Ghent'teki bir memurunu), kendisine balmumu göndersin diye görevlendirir.[118] (840)

112 "Einhartus comitem quendam rogat, ut advocatum suum tam in mancipiis ecclesiae SS. Marcellini et Petri adquirendis, quam in aliis rebus adiuvet", s. 134.

113 "Einhartus imperatoris misis suos benigne tractantibus gratias agit", s. 135.

114 "Einhartus Gerwardo se in palatium Aquense venire non posse respondet, nam revelatione quadam sibi esse interdictum, ne per septem dies a reliquiis SS. Marcellini et Petri abesset; monet, ut sibi, quid de illa revelatione sentiat, rescribat", s. 135.

115 "Einhartus monachis SS. Marcellini et Petri se recte valere significat praeceptaque addit", s. 136.

116 "Einhartus Iacobo episcopo concedit, ut Otmarum clericum teneat et ordinet", 136.

117 "Einhartus Liuthardo presbytero et Eremberto vicedomino mandat, ut adiuvent Willibaldum presbyterum in exigendo censu hominum coenobiorum S. Bavonis Gandensis et Blandiniensis", s. 137.

118 "Einhartus cuidam (officiali suo, ut videtur, Gandensi) mandat, ut ceram sibi mittat", s. 137.

54. Einhard, (öyle görülüyor ki) Vussin'i (öğrenciyi), bir kişinin emirlerini ve ahlaki kurallarını takip etsin diye uyarır. Vitruvius'un anlaşılması zor kelimelerinin araştırılmasıyla görevlendirir.[119] (840)
55. Einhard birinden, kontun, domuzların satılması konusunda desteklenmesini ister.[120] (840)
56. Einhard birini, yapılması gereken kenarlara ve toprağa dikilmesi gereken tohuma özen göstermesi konusunda görevlendirir.[121] (840)
57. Einhard kendi vassalını, kızını azat edilmiş biriyle evlendirsin diye teşvik eder.[122] (840)
58. Einhard, R'ye, cevabı parşömen yerine bir ulağa teslim etmeyi tercih ettiğini tekrar yazar.[123] (840)
59. Einhard vassalından, (vassalının) kendi kızıyla, (Einhard'ın) bir vassalının evliliğine izin vermesini ister.[124] (840)
60. Einhard bir piskoposa, kendi vassalı ve akrabası olan birini tavsiye eder.[125] (840)
61. Einhard bir piskopostan, kendi rahibini diyakoz atamasını ister.[126] (840)
62. Einhard birinden, kendi adamı N.'yi bağışlamasını ister.[127] (840)
63. Bir krala ya da imparatora, korunsun diye, kendi dualarını sunar.[128]

119 "Einhartus (ut videtur) Vussinum (discipulum) admonet, ut cuiusdam praecepta et mores sequatur. Mandat de indagandis obscuris Vitruvii locis", s. 137.

120 "Einhartus quendam rogat, ut de emendis porcis comiti cuidam faveat", s. 138.

121 "Einhartus cuidam mandat, ut lateres faciendos semenque quoddam terrae ingerendum curet", s. 139.

122 "Einhartus fidelem quendam suum hortatur, ut filiam manumisso cuidam nuptum collocet", s. 139.

123 "Einhartus R. rescribit se nuntioquam membranae committere responsionem maluisse", s. 139.

124 "Einhartus quendam fidelem suum rogat, concedat, ut filia sua cuidam ipsius vasallo nubat", s. 140.

125 "Einhartus episcopo cuidam vasallum quendam suum ac propinquum commendat", s. 140.

126 "Einhartus episcopum quendam rogat, ut clericum suum diaconum ordinet", s. 141.

127 "Einhartus quendam rogat, ut N. Homini suo parcat", s. 141.

128 "Quidam regi vel imperatori cuidam, ut videtur, orationes suas offert", s. 142.

e. *Büyük Karolus'un Hayatı* (*Vita Karoli Magni*, VKM)[129]

VKM ile ilgili araştırma yapılırken karşılaşılan ilk şey ne zaman, niçin ve ne tür yazıldığına dair üç sorunun daima konuya meraklı olanları uğraştırmış olmasıdır. İlk soruya cevaben; eserin 817'den sonra yazılmış olması gerektiğine inanılmaktadır zira Abodrit isyanından ve Aachen'da ahşap revaklar toplanmasından bahsetmektedir. Bu olaylar dönemin önemli yıllığı *Frank Kraliyet Yıllıkları*'nın da belirttiği gibi 817'de gerçekleşmiştir. Ayrıca tümünün Şarlman döneminde olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Eserin tarihlendirilmesi için bir başka kanıtın 823'te yazılan iki belge olduğu da öne sürülmektedir. Buna göre bu belgeler hem sözcük hem de içerik bakımından VKM'ye çok benzemektedir, o halde VKM bu tarihten önce yazılmış olmalıdır.[130]

Çalışmaya yapılan ilk bilinen atıf Dindar Louis'nin saray kütüphanecisi olan Gerward tarafından yapılmıştır.[131]Gerward bu eseri Louis'ye sunarken bir önsöz yazmıştır. Gerward'ın dizelerinin bulunduğu kopyaların hiçbirinde Einhard'ın önsözü yoktur. Bu nedenle Einhard tarafından Gerward'a bir nüsha gönderildiği düşünülmektedir.[132] İkinci atıf ise genç keşiş Lupus'un Einhard'a yazdığı tarihi kesin olarak bilinmeyen ama 830'dan sonra yazdığı düşünülen mektubudur.[133]

Eserin niye yazıldığı sorusunu Einhard kendisi cevaplamakta, Şarlman ile yakınlığı ve çocuklarıyla da arkadaş gibi olması nedeniyle, başkasının böyle bir eseri kendisi gibi yazacağına güvenmediğini belirtmektedir.[134] Görünen o ki, Şarlman üzerine yazan en dikkate değer kişi[135] olan Einhard, yeni kuşağa öncekilerin parlak ışığını göstermek istemiştir.

129 Einhardi, *Vita Karoli Magni*, *MGH, SS, Rer. Ger. in Usum. 25*, haz., G. H. Pertz, Hannover-Leipzig 1911.
130 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 10.
131 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 11.
132 Ganz, "Einhard and", s. 41.
133 Dutton, a.g.e., s. xviii.
134 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 11.
135 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 4.

Orijinal metinde bölüm numaralarıyla ayrım yoktur. Esere ayrı bir önsöz yazan Walafrid Strabo bunları kendisinin eklediğini yazmaktadır. El yazmalarının bir kısmında önsöz de yoktur. Ayrıca esere Einhard'ın koyduğu isim *İmparator Karolus'un Hayatı*'dır, *Büyük Karolus'un Hayatı* değil.[136] Eserin ismi daha sonraki yayımcılar tarafından değiştirilmiş olmalıdır.

Eser genç keşişler Lupus ve Gottschalk tarafından çalışılmıştır. Ayrıca 839'da Prümlü Wandalbert'in eseri *Aziz Goar'ın Hayatı*'nın önsözünde, Einhard'ın önsözünden alıntı yapması, eserin yazarın ölümünden önce bile çok etkili olduğunu göstermektedir.[137] Eserin 100'ün üzerinde el yazması ile[138] günümüze gelmiş olması da onu Orta Çağ'ın en ünlü eserlerinden biri yapmaktadır. Günümüze ulaşan el yazmaları Soissons, Rheims, Aziz Amand, Utrecht'tedir. Ayrıca Lupus'un mektuplarından Fulda'da da bir kopyası olduğu anlaşılmaktadır.[139]

Lupus bu dönemde Fulda manastırında bulunmaktadır ve Fulda'da gördüğü bir katalog ya da kitap listesinden, istediği kitapların Einhard'ın kütüphanesinde olduğunu öğrenmiştir.[140] Bunun üzerine Einhard'a yazdığı mektuplar hem mektup geleneğini hem Lupus gibi önemli bir yazarın ilgilerini hem de Einhard'ın elinde olan kaynakları anlamak açısından son derece önemlidir. Lupus'un mektuplarından anlaşılmaktadır ki, Einhard Aulus Gellius'un *Noctes Atticae*[141] adlı eserine sahiptir zira Lupus bu eseri ödünç almak istemiştir. Einhard'ın eseri ödünç vermeyi kabul ettiği, Lupus'un sonraki bir mektubunda henüz geri gönderemediği için özür dilemesinden anlaşılmaktadır. Başka bir isteği V. yüzyılda yazılmış bir matematik eseri olan *Calculus Victorii*'nin giriş kısmıdır.[142]

136 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 13.

137 Ganz, "Einhard and", s. 40.

138 Dutton, a.g.e., s. xx.

139 Rosamond McKitterick ve Matthew Innes, "The Writing of History", *Carolingian Culture*, haz., R. McKitterick, Cambridge: Cambridge University Press 1997, s. 204.

140 Rosamond McKitterick, *The Carolingians and Written Word*, Cambridge: Cambridge University Press 1989, s. 251.

141 Attika Geceleri adıyla, Levent Keskin tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir.

142 Bernard Bischoff, *Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne*, Cambridge: Cambridge University Press 2007, s. 124.

Antik dönemden sonra yazılmış ilk dünyevi biyografi olan esere bu özelliğini veren laik (*laicus*–dini sınıftan olmayan) bir adamın hayatını anlatıyor olması ve hem değerleri hem de bakış açısı olarak laik olmasıdır. Yazar eseri oluştururken Hristiyan kültüründen değil[143] Suetonius'un *On İki Caesarın Hayatı* adlı eserinden yardım almıştır. Bu eser Karolenj döneminde çok bilinen bir eser değildir.[144] Einhard bu eseri Fulda'da okumuştur zira kayıtlardan orada bir nüshası olduğu anlaşılmaktadır.[145] Eserin özellikle Augustus ile ilgili olan bölümünden yararlanmıştır. Eserlerde verilen Augustus ve Şarlman arasında eğitime olan ilgileri, kendi âlimleri arasındaki saygınlıkları, kişisel görünümleri, ev içi alışkanlıkları (ikisi de öğle yemeğinden sonra şekerleme yapmayı sevmektedir), kıyafetleri, dil yetenekleri, dini inançları, son hastalık, ölüm ve vasiyetleri açısından benzerlikler bulunmaktadır[146] ancak önemle belirtmek gerekir ki Einhard'ın eseri Suetonius'unkinin bir kopyası değildir.[147]

1932'ye kadar bilim insanları Einhard'ın Suetonius'u kopyaladığını, Suetonius'un eserine 13. hayatı yazdığını ileri sürmüşler ancak bu tarihte Siegmund Hellmann'ın makalesi her şeyi değiştirmiştir. Hellman, Einhard'ın Şarlman'ı karakterize etmek istediğini ve Suetonius'u model olarak kullandığını, materyalini Suetonius'dan farklı düzenlediğini belirtmiştir. Einhard da Şarlman'ın faaliyetlerini karakterini ve hayatını yazacağını söylemiştir. Suetonius ise faaliyetleri ile değil, insan olma ve devlet adamı olma ile ilgilenmiştir. Einhard savaş, diplomasi, kişisel karakter ve yönetim yolunu izlerken, Suetonius o anda amacına hangi konu uygunsa o konuyu ayrıntılarıyla vermektedir.[148]

143 Ganz, "Einhard and", s. 40.

144 Thomas F. X. Noble, "Greatness Contested and Confirmed: The Raw Materials of the Charlemagne Legend", *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages*, New York: Palgrave Macmillan 2008, s. 9.

145 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 15.

146 Rosamond McKitterick, *Charlemagne: The Formation of A European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press 2008, s. 16.

147 Frassetto, a.g.e., s. 156.

148 Noble, "Greatness Contested", s. 10.

İlk kez bir manastır kütüphanesinin envanter listesinde rastlanılan eserin en çok kullanılan anahtar kelimeleri *perseverantia* (azim), *labor* (çaba, iş) ve *strenuitas*'tır (enerji).[149] Yukarıdakilere ek olarak yer aldığı diğer kütüphane katalogları Reichenau, St. Gall, Bobbio, Lorsch ve Regensburg'tur.[150] Yazar eserini oluştururken hem kraliyet arşivlerinden hem de kendi hafızasından yararlanmıştır.[151] Arşivlerden edindiği bilgi bir görüşe göre, Şarlman'ın Kral Alfonso ve İrlanda krallarıyla arasındaki iletişim konusundadır ve bu arşivlere Dindar Louis döneminde girmiştir. Ayrıca bir kanunname (*capitulary*) koleksiyonu da kullanmıştır.[152]

Einhard, Şarlman'ın hizmetinde geçirdiği uzun yıllar boyunca, özellikle 749–791 arasında, dönemin önemli olaylarıyla ilgili resmi bilgilere ulaşabilmiş ve bu dönemin olaylarını yaşamış yaşlı kişilerle özgürce konuşabilmiştir. Kullandığı kaynak eserler çok net olmamakla birlikte, Dindar Louis döneminde onun kraliyet sekreteri olarak arşivlere girebildiği bir gerçektir. Yine VKM'yi Selingenstadt'ta yazdığı kabul edilirse, önceden not aldıklarını ya da hatırladıklarını yazdığı rahatlıkla söylenebilir. Kaynaklarından bazıları hatta vasiyetnamenin bir kopyası bile elinde olabilirdi.[153]

Eserin günümüze gelen en eski el yazması IX. yüzyılda Tours'da yazılmıştır. Dönemin önde gelen yazarları Thegan ve Astronomer'ın da aynı yüzyılda birer kopya yazdıkları bilinmektedir.[154] Fransız âlim Isaac Casaubon'a (1559–1604) kadar kimse Einhard'ın Suetonius'u örnek aldığını anlamamıştır. Suetonius bir hikâye yazmaktan çok karakteri gün yüzüne çıkarmaya çalıştığı için, Einhard'a tarih yerine biyografi yazması için model olmuştur.[155] İkinci bir

149 Hans-HenningKortüm, "Einhard", *The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology*, c. 3, haz., C. J. Rogers, Oxford: Oxford University Press 2010, s. 20.

150 McKitterick ve Innes, a.g.m., s. 204.

151 K. P. Harrington, *Medieval Latin*, Chicago: University of Chicago Press 1997, s. 239.

152 F. L. Ganshof, *The Carolingians and the Frankish Monarchy*, çev., J. Sandheimer, New York: Cornell University Press 1971, s. 5.

153 Thorpe, a.g.e., s. 16–17.

154 Ganz, "Einhard and", s. 40.

155 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 15.

fikir Tacitus'un babası Britanya valisi Agricola için, Suetonius'un yazdığından yaklaşık 20 yıl önce, miladi 96–97 yıllarında yazdığı biyografiden etkilenmiş olduğudur. Bu eser, Suetonius'un yazdığı yedi Caesar dönemi boyunca (Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasian, Titus, Domitian) çalışmış olan dünyevi bir liderin biyografisidir.[156] Üçüncü bir fikre göre ise Cicero'dan etkilenmiştir. Önsözünde Cicero'nun *Tusculan Tartışmaları* adlı eserinden bahsetmektedir. Aynı yazarın retorik alanında yazdığı eserlerine aşina olduğu, Lupus'un ondan Cicero'nun birçok çalışmasını ödünç istemesinden anlaşılmaktadır.[157] Ayrıca Einhard oradayken Cicero'nun *De Oratore* ve *De Inventione*[158]adlı eserlerinin de aynı yerde olduğu bilinmektedir. Eserin Cicero Latincesi ile yazılması[159] da bu etkiyi gösteren bir diğer unsurdur.

Eserin negatif yönlerine bakılacak olunursa, on altıncı bölümde yabancı elçilerden bahsederken yazdıklarının önceden âlimleri yanıltmış olduğu görülecektir. Âlimler başlangıçta Einhard'ın tarihsel gerçekliği ortaya koymada dikkatsiz olduğunu düşünmüşlerdir ancak bugün bunu bilerek yaptığı, antik yazarların ve Suetonius'un örneğini izlediği ve Roma gibi Şarlman'ın da evrenselliğine vurgu yapmak istediği anlaşılmaktadır.[160] Diğer yandan askeri olaylarla ilgili bölümlerde hatalar bulunmaktadır. Çok değildir ancak kesinlikle var olduğu düşünülmektedir. Sebebi olarak da yazarın olayları anlatmayı değil bir bireyi karakterize etmeyi istemesi gösterilmektedir. Dolayısıyla Einhard, Şarlman'ın askerî faaliyetleri için iyi bir kaynak değildir.[161]

Eserin başka birtakım eksiklikleri de vardır. Örneğin yazar, Şarlman ve kardeşi Carloman arasındaki politik ilişkileri analiz etmek istememiştir. Şarlman'ın ilk karısı ve kayınpederine karşı davranışlarıyla ilgili bilgi vermemektedir. 787 Bavyera Savaşı ve

156 McKitterick, *Charlemagne,* s. 17.
157 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 16.
158 McKitterick, *The Carolingians...*, s. 251.
159 McKitterick, *Charlemagne,* s. 7.
160 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 16.
161 Ganshof, a.g.e., s. 6.

Şarlman'ın Dük Tassilo ile ilişkisi hakkında yazdıkları net değildir. Hem imparatorun ilk yılları hakkında hem de metresi ve Kambur Pepin'in annesinin ismini verme konusunda çekimser davranmıştır. Kızlarının düşüncesizlikleri karşısında da suskundur. Aile adına iki kez papaya gönderilmesine rağmen kendisi bundan söz açmamakta, Frank liderler toplanıp Louis'ye taç vermeye karar verdiler derken kendi rolünden, Aachen'daki kraliyet sarayını ya da katedrali tanımlarken de yine kendi payından hiç bahsetmemektedir.[162]

Eserdeki Şarlman'a bakıldığında dönemin genel havasından farklı olarak dinî bir figür olarak tanımlanmadığı, Tanrı tarafından atanmadığı, Hz. İsa'nın kılavuzluğuna sahip olmayan dindar ama kilise reformisti olmayan bir portre çizildiği anlaşılmaktadır. İmparator ile ilgili bilgilerinin doğruluğu genel olarak kabul görmektedir. Zira Walafrid'in ifadesi doğru ise Şarlman, Einhard'a sırlarını söylemiştir.[163]

Eser ayrıca Merovenj yönetiminin güç dengesini ve yapısını da gözler önüne sermektedir. Tüm zamanların en çok okunan biyografilerinden biri[164] olarak Orta Çağ tarih yazımına etkisi çok büyük olmuş, XVI. yüzyıldan itibaren basılmış, çevrilmiş ve sayısız kez yorumlanmıştır.[165] Sadece döneminin biyografilerine örnek olmamış, yazıldığı dönemden sonra yaşayan Şarlman'ın torunu ve torununun çocuğu, geleceğin imparatorları Şişman Charles ve Kel Charles'ın eğitimlerinde de kullanılmıştır.[166]

Pek çok bilim insanı tarafından İngilizceye ve farklı dillere tercüme edilen eserin günümüze gelen el yazmalarından 60 tanesi, bizim de esas aldığımız, *Monumenta Germaniae Historica* içerisinde 1829'da G. H. Pertz tarafından kullanılmıştır. 1867'de Philipp Jaffe, bugün Ms. Paris, Bibl. Nat. *fonds Latin* 10758'de bulunan ve IX. ya da X. yüzyılda kopyalanan tek bir el yazması yayımlamıştır.

162 Thorpe, a.g.e., s. 18–19.

163 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 17.

164 Kortüm, a.g.m., s. 20.

165 Ganshof, a.g.e., s. 3.

166 Simon MacLean, *Kingship and Politics in the Late Ninth Century: Charles the Fat and the End of the Carolingian Empire*, Cambridge: Cambridge University Press 2003'ten aktaran Dias, a.g.m., s. 81.

1880'de G. Waitz 20 el yazmasından yararlanarak bir koleksiyon vücuda getirmiştir. Bu koleksiyon 1911'de O. Holder-Egger tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. 1915'te R. B. Mowat ve H. W. Garrod tarafından yapılan baskılar ve Louis Halphen tarafından ilki 1938'de, üçüncüsü 1947'de yapılan baskılar da Jaffe tarafından kullanılan Paris'teki el yazmasını temel almıştır.[167]

Eserimizde hem Walafrid Strabo'nun hem de Einhard'ın önsöz kısımları İngilizce'den, kaynağın esasını oluşturan metin ise Latince aslından tercüme edilmiştir. Bu nedenle Latince metinde Şarlman'ın orijinal hâli olan "Karolus" ismi olduğu gibi bırakılmış, diğer yerlerde, Charles isimli başka kişilerden de ayırt edebilmek amacıyla Şarlman denilmiştir.

167 Thorpe, a.g.e., s. 21.

Şarlman
(768-814)

Avrupa tarihine damga vuran birleşik Avrupa fikrinin babası Şarlman'ın doğum tarihi ve doğum yeri konusunda tam bir fikir birliğine varılamamaktadır. Tarih konusunda Petavian Yıllıkları 747[168] tarihini verirken, bilim dünyasının çoğunluğu 2 Nisan 742'de doğduğunu kabul etmektedir.

Gündelik giyim tarzı olarak sadeliği tercih ettiği bilinmekle birlikte askerî kıyafet olarak savaş zamanı demir ve deri bileşimi ile oluşturulmuş, bazen sadece göğsü bazen de tüm vücudu kaplayan bir zırh ve demir bir miğfer kullanmıştır.[169]

En büyük isteği Frank disiplininin uygulanması ve gelenekte birliğin sağlanmasıdır.[170] Bu amaçla Konstantinopolis, Venedik, Dalmaçya, Bağdad, Kudüs, Northumbria, İskandinavya, Zaragoza ve Kurtuba'dan sıklıkla elçiler ağırlamıştır. Saray onun bu amacına hizmet eden bir mekândır ve herkese açıktır.[171]

Aile bağlarına çok önem veren lider, torunlarına da sahip çıkmıştır. Örneğin oğlu Pepin 810 yılında İtalya Kralı iken ölünce

168 747. "Et ipso anno fuit natus Karolus rex", Annales Petaviani, *MGH SS I,* haz., G. H.Pertz, Hannover 1826, s. 11.

169 John H. Haaren, *Famous Men of the Middle Ages*, New York: American Book Company 1904, s. 65.

170 Eleanor Duckett, *Death and Life in the Tenth Century,* Ann Arbor: University of Michigan Press 1968, s. 6

171 Ayrıntılı bilgi için bkn; Janet Nelson, "Aachen as a Place of Power", "Was Charlemagne's Court a Courtly Society?", *Courts, Elites and Gendered Power in the Early Middle Ages: Charlemagne and Others*, London: Ashgate Publishing 2007.

onun oğlu Bernhard, dedesi Şarlman tarafından sahiplenilmiş, eğitim alması için dönemin önemli bilim insanlarından Fulda Manastırı Başrahibi Rabanus Maurus'un[172] yanına gönderilmiştir. Eğitimi bitince ise babasının yerine krallık yönetimini devralması için İtalya'ya gitmiştir.[173]

Halkını ihmal etmeyen Şarlman şehir yöneticilerine kendi şehirlerindeki yoksulları besleme zorunluluğu getirmiş,[174] engelli vatandaşlar ve hacılara bakım için imarethaneler kurulmasını teşvik etmiştir.[175] Aynı doğrultuda bir faaliyet olarak Nijmegen'deki yetkililere verdiği talimatla kıtlık zamanlarında faizlerin yarıya indirilmesini bildirmiştir. Toplum huzurunu tehdit eden maddelerin tüketimini yasaklayan kanunları da uygulamaya koymuştur.[176] Toprak sahibi ve soylular için zırh sahibi olunmasını şart koştuğu da bilinmektedir.[177]

Frank topraklarını yönettiği süre boyunca sürekli sefere çıkan ve askeriyeye çok önem veren Şarlman, askeri ulaşım için yolları iyileştirmekle kalmamış yeni yollar açmayı da denemiştir. 792'den itibaren Avarlarla ilgilenmesinin bir sonucu olarak hem gelecek seferler için koruma sağlamak hem de suyun taşımacılık gücünden yararlanarak orduyu suyoluyla taşımak amacıyla[178] Main'in bir kolu olan Regnitz ve Tuna'nın bir kolu olan Altmühl nehirleri arasında üç kilometrelik bir kanal inşa ederek Main'i Tuna'ya bağlamayı planlamıştır. 793 yılı sonbaharında başlatılan ve *Fossa Carolina (Karolus'un Hendeği)* adı verilen kanal sürekli yağan yağmurlardan dolayı su ile dolmuş ve bataklığa dönüşmüştür. Gün boyu çalışan kepçelerin

172 Karolenj yazarların en üretkenidir. Özgür sanatlar üzerine ders kitapları, pişmanlık hakkında ilahiler, vaazlar, mektuplar yazmıştır. Richard Sullivan, "Rabanus Maurus", *Medieval Italy*, c. II, haz., C.Kleinhenz, J. W. Barker, New York: Routledge 2004, s. 945.

173 Colin Wells, *The Roman Empire,* Massachusetts: Harvard University Press 2004, s. 296

174 Henry Card, *The Reign of Charlemagne,* London: Longman 1807, s. 195.

175 William Glaister, *Karl the Great,* London: George Bell&Sons 1877, s. 79-80.

176 Card, a.g.e., s. 190.

177 Jeffrey Wigelsworth, *Science and Technology in Medieval European Life,* Santa Barbara: Greenwood 2006, s. 88.

178 George P. R. James, *France in the Lives of Her Great Men: Charlemagne*, c. I, London: Longman 1832, s. 326.

çıkardıkları çamura rağmen, gece meydana gelen çamur kayması kanalı eski hâline getirmiş, 1400 metre kazılan[179] kanal projesi başarısız olmuştur. Bu girişimin hazırlık aşamasındaki izleri bugün hâlen Eichstätt kenarında görülebilmektedir. Proje o denli etkili olmuştur ki, Napolyon'un mühendisleri 1800'de bu projeye devam etmeyi bile düşünmüşlerdir. Şarlman bu kanal için 20 hafta, 2,5 milyon iş saatinde 8000 işçi çalıştırmış ancak yine de başarıya ulaşılamamıştır.[180]

Şarlman son derece dindar bir kişidir. Bununla ilgili verilebilecek ilk örnek din adamı atamalarıyla ilgilenmesidir. Örneğin St. Denis Manastırı Başrahibi Fulrad 16 Temmuz 784 yılında ölünce, yerine Metz Piskoposu Angilram (ö. 791) ve Köln Piskoposu Hildebald'ı (ö. 818) başrahip olarak atamıştır. 791'de Angilram'ın bir seferde ölmesi üzerine onun yerine kendisinin başpapazı[181] (ve başdanışmanı) olarak Hildebald'ı seçmiş, 794 Frankfurt Konsili[182] de dâhil olmak üzere pek çok konuda Hildebald'ın fikirlerine riayet etmiştir. Diyakoz Paul tarafından derlenip düzenlenen bir vaaz koleksiyonunun tüm kiliselere yollanmasını emretmesi dindarlığına başka bir örnektir.[183] Saray içerisindeki bilim insanları arasında kullanılan ad takma uygulaması bünyesinde Şarlman'a *David* adının layık görülmesinin sebebi de onun bu dindarlığıdır.[184] Başka bir örnekte, pişmanlık teolojisinin hukuk bilimi içerisine dâhil edilmesi ve bu konudaki devlet müdahalesini uygulamaya koymak amacıyla 813 yılında toplanan beş konsilde de konuyu gündeme getirmiştir.[185]

179 Pierre Riche, *The Carolingians: A Family who Forged Europe*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1993, s. 22.

180 Peter Brown, *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity*, West Sussex: John Wiley & Sons 2013, s. 434

181 Başpapazlar dini konularda kralın danışmanlığını, piskopos ve başrahip atamalarında yardımcılığı yapıyor, litürjik ve teolojik sorularla ilgili toplantıların hem hazırlığında yer alıyor hem toplantılara katılıyorlardı. Riche, *Daily Life*, s. 92.

182 Louis Halphen, *Charlemagne and the Carolingian Empire*, çev., Giselle de Nie, New York: North-Holland Publishing 1977, s. 112.

183 Bass Mullinger, *The Schools of Charles the Great*, London: Longman 1904, s. 101.

184 Thomas Hodgkin, *Charles The Great*, London: Macmillan 1908, s. 190.

185 Roger Reynolds, "The Notitia Galliarum: An Unusual Bavarian Version", *Readers, Texts and Compilers in The Earlier Middle Ages*, haz., M. Brett, K. G. Cushing, Cornwall: MPG Books Ltd. 2009, s. 29.

Einhard'dan öğrendiğimize göre okuyabilen ama yazamayan Şarlman, eğitime çok önem veren bir liderdir. Bu amaçla din adamları cahil kalmasın ve çocuklar dinlerini öğrensinler diye 775 yılında verdiği bir talimatla tüm kilise ve manastırlara okullar açılması emretmiş,[186] piskoposları da kendi piskoposluk bölgelerinde iki çeşit okul kurmaları için teşvik etmiştir. Bu okullarda okuma yazma, katedral ve manastırlarda kurulacak diğer okullarda müzik, aritmetik, gramer, mantık ve retorik öğretilmesi karara bağlanmıştır.[187] Ayrıca zamanına göre çok sıra dışı bir örnek olarak kadınların eğitim alabilmesini onaylanmıştır.[188] Kitapları ganimet gibi kabul eden Şarlman'ın en sevdiği kitap *Tanrı'nın Şehri*'dir.[189] 780 civarında kendi emriyle kurulan kütüphanesi Orta Çağ'ın en iyi kütüphanelerinden biridir. Ölümünden sonra kitaplarının adil fiyatlara[190] satılmasını ve elde edilen gelirin yoksullara dağıtılmasını[191] vasiyet etmiştir. Vasiyeti konusunda yaptığı bir diğer şey, Einhard'da da ayrıntısıyla gördüğümüz gibi, ölümünden önce arkadaşları ve memurları önünde kendisine ait olan serveti paylaştırmış ve tanık olan kişileri bu paylaşımı ilgili yerlere ulaştırmak üzere görevlendirmiş olmasıdır.[192]

Eğitime ve öğrenmeye olan ilgisinin bir diğer göstergesi, saray bilginlerinden biri olan Alcuin'in saraydan ayrılıp Tours'a gittikten sonra bile mektuplar yoluyla onunla yıldızlar ve takvim üzerine[193] müzakere

186 Louise Park ve Timoty Love, *The Medieval Knights,* New York: Marshall Cavendish 2010, s. 6.

187 Card, a.g.e., s. 192.

188 Susan Banfield, *Charlemagne,* Vermont: Chelsea House Publishers 1986, s. 68.

189 David Ganz, "Charlemagne: The Characterisation of Greatness", *Charlemagne Empire and Society,* haz., J. Story, Manchester: Manchester University Press 2005, s. 44.

190 Stephan Müller, "Monastic Scriptoria", *A New History of German Literature,* haz., D. Welbery, J. Ryan, H. U. Gumbrecht, Massachusetts: Harvard University Press 2004, s. 30.

191 Wigelsworth, a.g.e., s. 65.

192 Gerd Althoff, "Amicitiae (Friendship) as Relationship Between States and People", *Debating the Middle Ages*, haz., L. K. Little, B. H. Rosenwein, Oxford: Blackwell Publishing 1998, s. 196.

193 M. L. W. Laistner, *Thought and Letters in Western Europe,* New York: Cornell University Press 1957, s. 201.

etmesidir. Belki de bu müzakereler sonucunda gezegenlerin konumunu çok iyi hesaplayan[194] bir lider hâline gelmiştir.

Frederick Barbarossa'nın emriyle 1165'te azizlik mertebesine yükseltilen[195] Şarlman, sadakate verdiği değerle öne çıkan kişiliklerdendir. Bu amaçla hâkimiyeti altında yaşayan sadık adamlarından 786, 792 ve 802 yıllarında kendisine sadakat yemini etmelerini istemiştir.[196] Bu yemini etmeyenlerin "Benim sadakat yeminim yok." diyerek isyan ettiklerini ve isyanlarının yasallaştığını belirterek, sadakat yeminin önemine vurgu yapmıştır.[197] Karşılık olarak sadık olanları ödüllendirmekten de geri durmamıştır. Örneğin, 793'te Regensburg'da topladığı mecliste, isyan eden oğlu Kambur Pepin'e karşı yanında duran sadık adamlarını, piskoposlarını, başrahiplerini, kontlarını ve geri kalan vatandaşları altın, gümüş, ipek ve pek çok başka hediyeyle ödüllendirmiştir.[198]

Sadakat yemininin her özgür vatandaş için zorunlu olması 785 yılında krala düzenlenen bir komploya dayanmaktadır.[199] Bu yemin sadece halk için değildir, en alttan en üst makama ve hatta din adamlarına kadar uzanmaktadır. Yemin almak için gönderilen yetkililer, bazen tek ya da 3-4 kişi olsalar da, genellikle çift olarak gönderilmişlerdir. Bu çift, bir başpiskopos/piskopos ve soylu ama aynı zamanda ruhban sınıftan olmayan bir kişiden oluşmaktadır.[200]

194 Glaister, a.g.e., s. 78.

195 Amy G. Remensnyder, "Topographies of Memory: Center and Periphery in High Medieval France", *Medieval Concepts of the Past*, Cambridge: Cambridge University Press 2002, s. 208.

196 Joseph Canning, *A History of Medieval Political Thought*, London: Routledge 1996, s. 60.

197 Gerd Althoff, *Family, Friends and Followers,* Cambridge: Cambridge University Press 2004, s. 114.

198 "ipso hieme iterum fecit rex conventum apud Reganesburug; et cum cognovissset fideles suos, episcopos, abbates et comites, qui cum ipso ibi aderant, et reliquum populum fidelem, qui cum Pippino in ipso consilio pessimo non erant, eos multipliciter honoravit in auro et argento et sirico et donis plurimis." Annales Laureshamenses, *MGH SS I,* haz., G. H. Pertz, Hannover 1826, s. 35

199 Matthew Innes, *State and Society in The Early Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2000, s. 187.

200 Wells, a.g.e., s. 246

Bu iki kişinin söylettiği yemin metni ise şu şekildedir: "Böylece ben, efendim Karolus'a ve onun oğullarına, onların sadık adamı olduğum ve hayatımın tümünde de olacağıma dair söz veriyorum".[201] Yeminin alınışı sırasında da bir dizi gereklilik söz konusudur. Örneğin 792/793'te yapılan bir yemin seremonisi sırasında, yemin eden kişiler, piskoposların, başrahiplerin ve kontların huzurunda, elleri *missus dominicus*un (Şarlman'ın elçileri) elleri arasında yemin ederlerken, diğer vasallar da elleri kontların elleri arasında yemin etmişlerdir.[202] Ayrıca rölikler üzerine yemin edilmesi[203] ya da diz çökülmesi[204] de söz konusu olabilmektedir. Yeminin bir diğer özellliği, ne denli büyük ve önemli bir yemin olduğunun ve nasıl pek çok şeyi kapsadığının daha iyi anlaşılabilmesi için, yetkililer tarafından halk içinde sesli okunmasıdır.[205]

Şarlman oldukça geniş topraklara hükmetmiş bir liderdir. Bunu yaparken otoritesini ortaya koymaktan çekinmemiştir. Bu özelliği şahsına düzenlenen komploları cezalandırmakta da kendini göstermektedir. Örneğin Frank aristokrasisine mensup Thuringialı bir grup Şarlman'a besledikleri düşmanca duygular sonucu bir komplo planlamışlardır. Liderleri Hardrat'ın kızı bir Frank ile nişanlanmış ama adam kızı reddetmiştir. Frank hukukuna göre Şarlman'ın huzuruna davet edilen Hardrat tek başına değil, amaçları kralı öldürmek olan bir grup ile gelmiştir. Kralın huzuruna gelince planlarını uygulamaya koymaktan çekinseler de aralarından biri kendisine verilen görevi yerine getirerek krala "Sen asla Ren'in bizim olan kıyısında tekrar varlık gösteremeyeceksin." demiştir. Bu cümleye çok sinirlenen kral, asilerin yanlarında kraliyet elçileriyle birlikte İtalya ve Akitanya'ya götürülmelerini emretmiş, götürüldükleri yerde krala ve oğullarına sadakat yemini ettirilen asilerden birkaçı dönüş yolunda

201 H. W. C. Davis, *Charlemagne,* New York: The Knickerbocker Press 1900, s. 157.

202 Ganshof, a.g.e., s. 25.

203 Matthew Innes, "Teutons or Trojans? The Carolingians and The Germanic Past", *The Uses of The Past in The Early Middle Ages,* haz., Y. Hen, M. Innes, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 80.

204 Bloch, a.g.e., s. 208.

205 Wells, a.g.e., s. 246.

kör edilmiş, diğerleri ise Worms'ta kör edilmeden önce hapsedilmiş ya da kör edilip sürgüne gönderilmiştir.[206]

Mimari sahayı es geçmeyen Şarlman; Aachen'da bir şapel, Mainz'de köprü, Ingelheim ve Nijmegen'de iki saray yaptırmış,[207] Fransa kroniklerinden edinilen bilgiye göre 801 yılında Floransa'yı yeniden inşa ettirmiş,[208] Roma'dan insanlar getirterek buraya yerleştirmiştir.[209] Yaptırdığı mimari eserler arasında kuşkusuz en önemli olanı ömrünün son yıllarını da geçirdiği Aachen'daki saraydır. Kilisesi de olan bu yapı için kullanılan mermerler ve sütunlar, belki de rahiplerin onu Roma İmparatoru Caesar'ın ardılı olduğuna ikna etme çabaları[210] sonucunda, Roma ve Ravenna'dan getirtilmiş, eser altın ve gümüşlerle süslenmiştir.[211]

Liderliği kendisinden sonrakiler tarafından defalarca takdir edilen Şarlman pek çok lider tarafından örnek de alınmıştır. Bunlardan biri 1180 yılında Fransa kralı olan ve 1223'deki ölümüne kadar kral kalan Capet hanedanından Philip'tir.[212]Hayatı boyunca kazandığı ün, M. Guizot tarafından, barbar karanlığından aniden yükselen parlak bir meteora benzetilmiştir.[213]

Özel Hayatı

Askerî ve siyasi olarak çok başarılı olan Şarlman'ın özel hayatı aynı doğrultuda ilerlememiştir. Birçok kez evlenmiş ve pek çok metresi

206 Althoff, a.g.e., s. 34.

207 McKitterick, *Charlemagne,* s. 8

208 Paula Clarke, "The Villani Chronicles*", Chronicling History*, haz., S. Dale, A. W. Lewin, D. Osheim, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2007, s. 120. Peter Biler, *The Measure of Multitude: Population in Medieval Thought,* Oxford: Oxford University Press 2003, s. 409.

209 Gary Ianziti, "Challenging Chronicles: Leonardo Bruni's History of The Florentine People", *Chronicling History*, haz., S. Dale, A. W. Lewin, D. Osheim, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2007, s. 258.

210 Georges Duby, *The Chivalrous Society*, çev., Cynthia Postan, Berkeley: University of California Press 1977, s. 6.

211 Glaister, a.g.e., s. 79.

212 Elizabeth Halam ve Judith Everard, *Capetian France, 987-1328*, London: Longman 2001, s. 243.

213 Thomas Bulfinch, *Legends of Charlemagne*, Boston: J. E. Tilton 1863, s. xviii.

olmuştur. Bilinen ilk resmî eşi Himiltrude'dir (yak. 742-780), ondan Pepin (Kambur Pepin, yak. 769-811) adlı oğlu doğmuştur.[214] Baba Kısa Pepin'in ölümünden sonra etkisi artan kraliçe Bertha, oğlu Şarlman'ı Frank asıllı karısını boşaması ve bir Lombard prensesi ile evlenmesi konusunda zorlamıştır. Hattâ bununla yetinmeyen Bertha, 770 yılında Roma'ya bir ziyarette bulunmuş ve dönüşünde Lombard Kralı Desiderius'un (ö. yak. 786) kızını[215] gelin olarak getirmiştir. Bu dayatma, Bertha'nın kararlarının ne derece kabul edildiğini de göstermektedir.[216] Şarlman karısını manastıra göndererek Lombard kralının kızı ile evlenmiş ancak bu evlilik kısa ömürlü olmuş, istemeden yaptığı bu evliliği bir yıl sonra sonlandırmıştır. Bunun bir savaş sebebi olduğunu bilmesi hiçbir şeyi değiştirmemiştir.

771-783 yılları arasını üçüncü karısı, Alemannia dükü Gotefridus'un sülalesinden[217] gelen henüz 13 yaşındaki Hildegard (758-783) ile geçirmiştir. Hildegard'ın ailesi Swabia (Alemannia) halkındandır ve Orta Ren bölgesinin zengin ailelerindendir. Hildegard krala dört oğul ve beş kız doğurmuştur. Buna rağmen kucağında ve karnında çocuk taşıdığı dönemlerde bile, seferlerinde ve hac seyahatlerinde krala eşlik etmiştir. Hildegard hakkında bilinen birkaç şeyden biri onun, Aziz Boniface'in (yak. 680-755) akrabası ve takipçisi olan Anglo Sakson Azize Leoba (yak. 710-782) ile olan arkadaşlığıdır. Azize Leoba'nın biyografi yazarına göre, Leoba kraliçenin en gözde danışmanıdır.[218] Şarlman Hildegard'ın 30 Nisan 783'teki ölümünden sonra, Ekim 783 civarı,[219]doğulu bir kadın olan ve Main vadisinden gelen Fastrada (765-794) ile evlenmiş, ondan

214 William Robison, "Charlemagne", *The Rise of The Medieval World, 500-1300*, haz., Jana K. Schulman, Santa Barbara: Greenwood Publishing Group 2002, s. 98.

215 770. "fuit Berta regina in Italia,..., et Berta adduxit filiam Desiderii in Francia." Annales Mosellani, *MGH SS XVI*, haz., J. M. Lappenberg, Hannover, 1859, s. 496.

216 Janet Nelson, "Women at The Court of Charlemagne: A Case of Monstrous Regiment?", *Medieval Queenship*, haz., John Carmi Parsons, New York: Palgrave Macmillan 1998, s. 52

217 "de cognatione Gotefridi ducis Alamannorum", Thegan, Gesta Hlodowici Imperatoris, *MGH, SS, rer. Ger.* 64, haz., E. Tremp, Hannover, 1995, s. 176.

218 Nelson, "*Women*", s. 53.

219 Innes, *State and Society*, s. 185.

iki kızı (Theoderata ve Himiltrude) olmuştur.[220] 11 yıl süren[221] bu evlilik içerisinde Fastrada'nın adı 785 ve 792 tarihlerindeki komplo ve isyanlara karışmış olsa da görünen odur ki Şarlman bunlara pek tepki göstermemiştir.[222] Bu isyanların başkarakteri Şarlman'ın en büyük oğlu ve Fastrada'nın üvey oğlu Pepin'dir. Pepin'in annesi Himiltrude uzun zaman önce kral tarafından reddedilmiştir. 792 yılı civarında Şarlman, Hildegard'dan olan üç oğlunu İtalya, Akitanya ve Neustria'da kral olarak görevlendirmiştir. Kambur lakabıyla tanınan Pepin, imparatorluk yönetiminin dışında bırakılma korkusu taşımaktadır. Oğul sahibi olmayan Fastrada bu dönemde çok etkilidir ve çeşitli manevralarla Pepin'i kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. Ayrıca bu kraliçenin bulunduğu yerde bir yargıç gibi davrandığı da görülmektedir. Örneğin 793'te Fastrada'nın da orada bulunduğu zamanda kraliyet sarayında bir cinayet işlenmiştir. Kraliçe burada yargıç gibi davranarak, suçlunun mal varlığını elinden almıştır.

Fastrada Ağustos 794'te[223] ölünce kral, Liutgard (ö. 800) ile evlenmiştir. Bu, kraliçenin din konusunda duyarlılığı hemen göze çarpmaktadır. Örneğin kral, Avarları mağlup ederek hazineler elde ettiğinde, kraliçe bu malların din adamlarına paylaştırılmasına yardım etmiştir. Çocuğu olmayan bu kraliçe, üvey kızlarıyla birlikte 798'de dua etmek amaçlı seyahate[224] de çıkmıştır. Şarlman Roma'ya gitmeden Tours'u ziyaret ettiği[225] bir dönemde, 4 Haziran 800'de ölmüştür.[226] Onun ölümünden sonra Şarlman bir daha evlenmemiştir. Bu dönemde çok sayıda yetişkin çocuğa ve metrese sahip olan kralın metreslerinin adları Madelgard, Gerswind, Regina ve

220 Brigitte Kasten, "Stepmothers in Frankish Legal Life", *Law, Laity and Solidarities*, haz., P. Stafford, J. Nelson, J. Martindale, Manchester: Manchester University Press 2001, s. 62.

221 Hodgkin, a.g.e., s. 211.

222 Janet Nelson, "Bad Kingship in The Earlier Middle Ages", *Haskins Society Journal* 8.,(1996), s. 14.

223 Frantz Funck-Brentano, *The Earliest Times*, çev., E. F. Buckley, London: Heinemann 1927, s. 358.

224 Nelson, "*Bad Kingship*", s. 54.

225 Hodgkin, a.g.e., s. 194.

226 McKitterick, *Charlemagne*, s. 48.

Adallind olarak bilinmektedir. Hiçbiri kraliçelik makamına yükselememiştir.[227] Regina ve Adallind, Drogo, Hugh ve Theuderic adında oğullar dünyaya getirmişlerdir. Ayrıca kralın yine metreslerinden Hruodhaid, Routhild ve Adaltrude adında kızları olmuştur.[228]

Şarlman'ın kayıtlara geçen 18 çocuğu vardır, bunlar toplamda sekiz anneden dünyaya gelmişlerdir. Sekizi erkek, onu kızdır. Oğullarından dördü ve kızlarından üçü kendisinden önce ölmüştür. Dindar Louis'nin ikizi olan Lothar 779/780'de, kızlarından Adalhaid 774'te ve Hildegard ise 783'te çocuk yaşta ölmüşlerdir. Dört oğul, yedi kızından yani on bir çocuğundan altısı resmi evliliklerindendir. Bunlar Dindar Louis ve beş kız çocuğudur. Çocukların yaşam tarihleri ise şu şekildedir: Rotrud 775-810, Bertha 779/780-823, Gisla 781-814'ten sonra, Routheid 784-814'ten sonra, Theodrada 785-844, Hiltrud 787-814'ten sonra.[229] Einhard ise çocuklarından yedisinin değil de üçünün babalarından önce öldüğünü belirtmektedir.

Şarlman'ın özel sekreterliği ve danışmanlığı görevlerini üstlenen dönemin ve sarayın önemli bilginlerinden şair Angilbert,[230] *Kral Carolus'a Kısa Şiir* adını taşıyan ve Fastrada'nın ölümünden sonra, Liutgard'ın sarayda bulunmasından önceki bir zamana tarihlendirilen şiirinde, Şarlman ile ilgili yaklaşık 30 satırlık övgüden sonra David ismini tekraren kullanarak "David şairleri sever, David şairlerin gururudur, David İsa'yı sever." ifadelerine yer vermiştir. Ardından aile üyelerine dönerek Küçük Charles, kız kardeşi Gisela, Rotrud, Bertha ve diğer kızlarına değinmiştir.[231] *Büyük Karolus ve Papa Leo* adlı şiirinde ise "sesi, mert ruhu, duruşu ve pırıl pırıl yüzü ile o öyle bir ağza, duruşa ve gözlere sahiptir ki hepsi babasıyla

227 Anton Scharer, "Charlemagne's Daughters", *Early Medieval Studies in Memory of Patrick Wormald*, haz., S. Baxter, C. Karkov, J. Nelson, D. Pelteret, Farnham: Ashgate Publishing 2009, s. 277.

228 Nelson, "*Bad Kingship*", s. 55.

229 Scharer, a.g.m., s. 270.

230 Ayrıntılı bilgi için bkn; Özlem Genç, *Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Niğde: TLB Yayınları 2020, s. 314.

231 "David amat vates, vatorum est gloria David ... David amat Christum", Angilberti Carmina II, *MGH, Poetae I*, haz., E. Düemmler, Weidmannos: Berlin 1881, s. 360.

aynıdır." dizeleriyle kızı Bertha'yı övmüştür.[232] Kral başlangıçta bu kızını Mercia[233] Kralı Offa'nın oğlu ile evlendirmek istediyse de daha sonra bu kararından vazgeçmiş ve görüşmeler kesilmiştir.[234]

814 yılının Ocak ayında şiddetli bir ateşlenme ve nöbet geçiren imparatorun ateşi giderek artmış ve hastalığına akciğer zarı iltihabı da eşlik etmeye başlayınca ertesi gün cumartesi sabahı tüm gücü tükenmiştir. Sağ kolunu uzatarak haç çıkarmış ve ellerini birleştirerek ölmüştür.[235]28 Ocak 814 sabahı, saat dokuzda, 71 yaşında iken ölen Şarlman, son haftasını Kutsal Kitap'tan Latince metinler okuyarak geçirmiştir.[236]

Ölümünün ardından görevliler tarafından imparatorluk moru bir cüppe giydirilerek altından yapılmış bir tahta oturtulan ve bu şekilde Aachen'da kendi inşa ettirdiği kilisedeki[237]mezara yerleştirilen Şarlman'ın belinin yakınına sarılmış bir kılıç, başında altın bir taç, ayakucunda kalkan ve altın bir asa, elinde altından bir kadeh ve dizlerinin üzerinde Kutsal Kitap ile gömüldüğü bilinmektedir. Ayrıca mezarının üstünde büyük bir zafer takı bulunmaktadır.[238] Fransız devrimi orduları Şarlman'ın lahitini Aachen'den Paris'e götürmüşlerdir. Ona saygı gösterenler arasında Napolyon da vardır.[239]

Her lider hakkında olduğu gibi Şarlman ve ölümü hakkında da pek çok efsane vardır. Bunlardan birinde; öldüğü gün kilise çanlarının hiç kimse dokunmadan çalmaya başladıkları, bir diğerinde ise

232 "Voce, virili animo, habitu vultuque corusco, os, mores, oculos imitantia pectora patris fert", Angilbert, Karolus Magnus et Leo Papa, *MGH, Poetae I*, haz., E. Düemmler, Weidmann: Berlin 1881, s. 371.

233 527-918 yılları arasında hüküm süren Mercia Krallığı, İngiltere'deki Trent Nehri vadisi merkezli bir Anglo-Sakson krallığıdır.

234 Janet Nelson, "Charlemagne: Pater Optimus?", *Am Vorabend der Kaiser Krönung*, haz., P. Godman, J. Jarnut, P. Johanek, Stuttgard: Akademie Verlag 2001, s. 278.

235 Wells, a.g.e., s. 299.

236 Duckett, *Carolingian Portraits,* s. 1.

237 Haaren, a.g.e., s. 65.

238 P. Parley, S. G. Goodrich, N. Hawthorne, E. M. Hawthorne, *Peter Parley's Universal History*, London: West Strand 1837,s. 282.

239 Janet Nelson, "Charlemagne: 'Father of Europe?'", *Courts, Elites and Gendered Power in The Early Middle Ages: Charlemagne and Others* (Variorum Collected Studies Series, no:878), Farnham: Ashgate Publishing 2007, s. 5.

aslında ölmediği Bavyera dağlarında bir mağarada beklemeye çekilmiş olduğu söylenmektedir.[240]

Yönetim Politikası

Şarlman öldüğünde bir milyon kilometrekareden daha fazla[241] bir toprağı idare eder durumdadır. İletişimin ve ulaşımın bugünle kıyaslanamayacak kadar yavaş ve zor olduğu bir dönemde bu denli geniş araziyi tek başına yönetmek büyük maharet gerektirmektedir. Şarlman döneminde Karolenj tarihindeki en geniş sınırlara ulaşılmasından dolayı, senyör-vasal uygulamasına ayrı bir önem verilmiştir. Senyörlerin ve vasalların görevleri kral tarafından talimatlarla kendilerine birdirilmiş ve böylece otoriteye tam itaat sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu ast-üst ilişkisi o denli önemsenmiştir ki, gönderilen talimatlarda vasalın senyörüne itaat etmesi, senyörün de elzem görülen bu itaati sağlamak için zorlamada bulunması[242] bildirilmiştir. Bunun bir sebebi de senyöre itaatin krala itaat olarak algılanmasıdır.

Geniş kırsal bölgeleri hâkimiyeti boyunca bizzat ziyaret eden[243] Şarlman'ın yönetim sistemi, yerel ve merkezi yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Krallığın en eski bölümleri ve merkeze daha yakın olan yerler farklı boyutlara bölünmüş ve buraların yönetimi için önemli Frank ailelerinin sarayda eğitim görmüş[244]deneyimli oğullarından büyük bir dikkatle, Latince *comes* denilen ve *yoldaş, arkadaş* anlamlarına gelen, kontlar seçilmiştir.[245] Başka bir deyişle yerel bölgeler kralın temsilcileri konumundaki kontların yönetimine bırakılmıştır. Önceki hanedan Merovenjler döneminde soylu

240 Harold Lamb, *Charlemagne: The Legend and The Man*, New York: Doubleday 1954, s 311.

241 Riche, *Daily Life*,s. 87.

242 "de vulgari populo, ut unusquisque suos iuniores distringat, ut melius ac melius oboediant et consentiant mandatis et praeceptis imperialibus", Capitulare Missorum Aquisgranense Primum, 17, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 153.

243 Card, a.g.e., s. 49.

244 Helen Cam, *Local Government in Francia and England*, London: University of London Press 1912, s. 19.

245 Ganshof, a.g.e., s. 51.

ailelerden seçilen bu kontlar, bulundukları bölgelerde halkın denetim altında tutulmasından sorumlu oldukları gibi, askerî bir lider ve kralın elçisi olarak da görev yapmaktadırlar. Merovenjlerin zayıfladığı dönemde kraliyet topraklarına saldıran kontlar, Şarlman döneminde güçlerinin sınırlandırılmasıyla karşı karşıya kalmışlardır. Başka bir deyişle kral, bölgesel liderlerin yetkilerini azaltmıştır[246] çünkü topraklar üzerinde mutlak hâkimiyete sahip olma politikası izlemektedir. Kontların yönettiği bölgelerde hâkimiyetin babadan oğula geçmesini de önlemeye çalışan kral, daha etkili olabilmek için kontları da denetleyecek, biri ruhban sınıftan diğeri ruhban sınıftan olmayan iki görevliyi *missi dominici* adı altında, isteklerini kontlara bildirmekle görevlendirmiştir.[247] Yönetim kadrosunun en önemli kişileri olan kontların görevleri çok çeşitlidir. Örneğin imparatorluk kararnamelerini uygulamak, vergileri toplamak, yol ve köprü yapımı gibi kamusal işleri yürütmek, adalet dağıtmak, halkın barış içinde yaşamasını sağlamak, asker yetiştirmek ve idare etmek onların görevleri arasındadır. Aynı bölgede 15, 20 hattâ 30 yıl kalabilen kontlar, bazen birden fazla bölgeyi de yönetmişlerdir.[248]Şarlman döneminde, bazı kaynaklara göre sayıları 300'ü geçen[249]bazılarına göre ise 120'yi geçmeyen[250] kontluk bulunmaktadır.

Daha geniş bölgeler ve sonradan sınırlara dâhil edilen yerler ise çoğunlukla önceden devlet kademesinde yer alan ilk kralların ardılları ya da torunları olan düklerin yönetimine verilmiştir. Kral kendisini en büyük senyör ilan edip kontları ve diğer yüksek memurları da vasallı hâline getirerek onlara "efendinin vasalları" anlamına gelen *vassi dominici* adını vermiştir. Bu uygulama, oğlu Dindar Louis zamanında gelenek hâlini almıştır.[251] Vasallar Karolenj ordusunun

246 Reynolds, a.g.m., s. 24.

247 J. Spielvogel, *Western Civilization,* c. A, St. Paul: West Publishing Company 1994, s. 240.

248 Halphen, a.g.e., s. 104.

249 Jacques Boussard, *The Civilization of Charlemagne*, çev., F. Partridge, New York: McGraw-Hill Book Company 1968, s. 79.

250 Peter Munz, *Life in The Age of Charlemagne,* New York: Capricorn Books 1971, s. 58.

251 Ganshof, a.g.e., s. 51.

temelini de oluşturmuşlardır.[252] Zira bir vasalın en önemli görevlerinden biri senyörü istediğinde, beslediği askerlerle orduya katılmaktır. Hattâ 400 dönüm arazisi olan her vasalın silahla donanmış bir atlı şövalye şeklinde efendisine hizmet için hazırda beklemesi gerektiği buyrulmuştur.[253] Her savaşçının, kontlar tarafından gönderilen davetiyelerle, kralın çağrısına cevap vererek orduya katılması, istenilen zamanda, silah, ekipman, ateş, su ve atlar için gıda sunmak zorunda oluşu "heerban" sistemi adıyla da anılmaktadır ve bu sistemin feodal sisteme yön verdiği düşünülmektedir.[254] Sonradan gelişimini tamamlayacak olan feodal sistemde de vasal, senyörü çağırdığı zaman beslediği askerlerle orduya katılmak zorundadır.

Şarlman'ın yönetim sisteminin en önemli parçalarından biri Latince kaynaklarda *conventus, malli* ya da *placita* adıyla geçen ve her yıl mutlaka bir kez toplanan meclislerdir. Hava izin verdiği takdirde açık havada, bu mümkün olmazsa iki ayrı salonda yapılan bu toplantılarda her üyeye şikâyetini dile getirme hakkı da verilmiştir.[255] Meclise katılan herkes, ilgili konuya dair, yalnızca halktan değil, aynı zamanda yabancılardan ve hem arkadaşlardan hem de düşmanlardan bilgi toplamaktadır.[256]Ayrıca bu meclislerde hediyeler sunulmakta, yabancı elçiler kabul edilmekte, barış için yalvaranlar huzura çıkmakta, yasal tartışmalar dinlenmekte, politika tartışılmakta, yenilen düşmanların vaftiz seremonileri yapılmakta, imparatorluğun tümünden arkadaş ve meslektaş olanlar arasında bağlantılar kurulmaktadır.[257]

Şarlman döneminde, sadece dini alanda değil her alanda halka veya görevlilere bir şey duyurulmak istendiğinde ya da meclis

252 Perry Anderson, *Passages from Antiquity to Feudalism*, London: Verso 1996, s. 139.

253 J. M. Wallace-Hadrill, *The Barbarian West*, Oxford: Blackwell Publishers 1985, s. 106.

254 Ephraim Emerton, *An Introduction to The Study of The Middle Ages*, Boston: Ginn 1916, s. 233.

255 Card, a.g.e., s. 90.

256 "quia et hoc eis non solum permissum, verum etiam arctius commissum erat, ut hoc unusquisque studiosissime, usque dum reverteretur, tam infra quam extra regnum perquireret, si quid tale non solum a propriis vel extraneis, verum etiam, sicut ab amicis, ita et ab inimicis investigaret", De Ordine Palatii, *MGH, Fontes iuris III*, haz., T. Gross, R. Schieffer, Hahnsche Buchhandlung: Hannover 1980, s. 94.

257 McKitterick, *Charlemagne*, s. 223.

kararları açıklanacağında kullanılan belgelere *capitularia* denmiştir. *Verbum regis (kralın sözü)*[258] olarak da bilinen bu kanunnameler, yönetim sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Kilise hukukunu iyileştirmek ve bütün topraklarda Hristiyanlığı doğru bir şekilde yaşamak için yıllık konsillerde (kilise meclislerinde) alınan tüm kararlar[259] şeklinde de tanımlanabilecek olan bu kanunnamelerin tarihleri incelendiğinde, çoğunlukla Şarlman'ın son 14 yılına[260] denk düştükleri görülmektedir.

Bazıları kısa bazıları ise çok uzun olan bu kanunnameler genellikle tek bir alanla sınırlandırılmamıştır. Örneğin çoğunluğunda sivil ya da idari konulara ek olarak mutlaka dini bir madde de bulunmaktadır. Bir sınıflandırma yapılmak istenirse *Capitulatio de Partibus Saxoniae, Capitulare Saxonicum, Breviarum Missorum Aquitanicum, Capitula ad Legem Baiwariorum Addita, Capitulare Baiwaricum, Karoli Magni Notitia Italica, Capitulare Mantuanum, Karoli Capitula Italica* gibi kanunnameler bölgesel, *Capitulare Missorum* ile başlayan pek çok kanunname yönetime dair ve *Capitula Ecclesiastica* gibileri de dini olarak nitelendirilebilir.

Şarlman'ın adil olmaya ve hakkaniyetle yargılamaya önem verdiği pek çok dönem metninden çıkarılabilir. Bunlardan biri olan Lorsch Yıllıkları'ndan edinilen bilgiye göre, fakir ya da zengin, krallıkta yaşayan herkes adalete sahip olsun, yargıçlar onlarla yargılama yapsınlar ve hediyeler kabul etmesinler diye, 802 yılında dükleri, kontları, geri kalan Hristiyan halkı ve hukuk uzmanlarını toplayan kral, krallığındaki tüm yasaları okutmuş, herkese kendi yasası izah edilmiş, gerekli olanlarda düzeltme yapılmış ve düzeltilmiş yasalar yazıya geçirilmiştir.[261] Ayrıca 802 yılında yayımlanan bir

258 Manlino Bellomo, *The Common Legal Past of Europe,* çev. L. Cochiane, Washington: The Catholic University of America Press 1995, s. 44.

259 Edward James, "The Northern World in The Dark Ages, 400-900", *The Oxford Illustrated History of Medieval Europe,* haz., G. Holmes, Oxford: Oxford University Press 1988, s. 103.

260 Patrick Wormald, *Legal Culture in The Early Medieval West,* Rio Grande: The Hambledon Press 1999, s. 29.

261 "sed et ipse imperator, interim quod ipsum synodum factum est, congregavit duces, comites et reliquo christiano populo cum legislatoribus, et fecit omnes leges

kanunnamede "yargıçlar kendi kararlarına göre değil yazılı hukuka göre adil bir şekilde yargılamalıdırlar" denilmektedir.[262]

Kanunnamelerde bazen azarlayıcı ifadelere de rastlanmaktadır. Örneğin bir kraliyet elçisi tarafından 800'den sonraki bir tarihte, krala gönderilmiş mektuba cevap olarak yazılan bir kanunnamede kral elçiyi "bu bilgiyi size, ağzımızdan (sözlü olarak) daha önce de vermiştik ama hiçbir şekilde onu anlamadınız."[263] şeklinde azarlamaktadır.

Dinî Faaliyetleri

Şarlman dindar kişiliğine uygun davranarak kilise ile yakın ilişkiler kurmuştur. Aslında bu yakınlığa yabancı değildir çünkü babası Kısa Pepin de son Merovenj kralını bertaraf edip krallık tacını giyebilmek için papadan onay istemiş ve kendisi papadan gelen olumlu cevapla kral olurken, hem papalığı Lombard saldırılarına karşı askerî yönden korumuş hem de papalığa bağışladığı topraklar sayesinde yıllarca Pepin Bağışı olarak anılacak olan önemli bir belgeye imza atmıştır. Onun bu davranışı krallar tarafından kiliseye toprak bağışı yapılması uygulamasının kilise tarafından olağan ve gerekli bir şey kabul edilmesi yolundaki ilk basamaklardan biridir. Bu tarihten sonra krallar ya da senyörler tarafından kiliseye yapılan bağışlar artmıştır. Bunun uzun vadedeki sonucu olarak, hem maddi hem de -kral desteğiyle- manevi yönden zenginleşen kilise, dünyevi işlere karışır hâle gelecektir. Öte yandan bu durum Şarlman dönemi için geçerli değildir. Şarlman döneminde kral ve kilise arasında yakın ilişkiler olduğu ve karşılıklı ziyaretler, mektuplaşmalar, görüş alışverişleri ve yardımlar

---

in regno suo legi, et tradi unicuique homini legem suam, et emendare ubicumque necesse fuit, et emendatum legem scribere, et ut iudices per scriptum iudicassent, et munera non accepissent, sed omnes homines, pauperes et divites, in regno suo iustitiam habuissent", 802, Annales Laureshamenses, *MGH SS I,* haz., G. H. Pertz, Hannover, 1826, s. 39.

262 "ut iudices secundum scriptam legem iuste iudicent, non secundum arbitrium suum", Capitulare Missorum Generale, 26, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 96.

263 "nam et hoc antea vobis ore proprio iniunximus et nequaquam intellexistis", Responsa Misso Cuidam Data, 6, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 145.

olduğu doğrudur ama bu ilişki kilisenin devlet işlerine karışması boyutunda değildir ya da kilisenin böyle bir teşebbüsü olsa bile Şarlman buna müsaade etmemiştir. Hattâ çoğu zaman tersi yaşanmıştır. Örneğin 811 yılında topladığı mecliste piskoposlarına ulusal ve manevi muafiyetleri konusunda karşı çıkmış ve cehennem korkusu ve cennet umudu kullanılarak konumlarını yükseltmenin, dünyadan vazgeçme ile uyuşup uyuşmadığını sormuştur.[264] Bu sorudaki amaç, dünyadan vazgeçerek ahiret için çalışması gereken din adamlarının, halkı cehennemle korkutarak ve çeşitli menfaatler karşılığında onlara cennet umudu aşılayarak kendi konumlarını yükseltmelerinin doğru olmadığının ima edilmesidir. Ayrıca yine Şarlman döneminde din adamlarının görevleri çerçevesinde *canonicus* ve *monachus* kelimelerinin anlamları üzerine tartışmalar çıkmıştır.[265] Görülüyor ki, kendisi de dindar bir lider olan Şarlman din adamlarının ideal davranışlar sergilemeleri gerektiğine inanmıştır.[266] Dindarlığının başka bir göstergesi de, Soissons ve Metz'de iki ilahi okulunun[267] yanı sıra birkaç Benedikten manastırı kurması, finansal yardımlar ile piskoposlukları ve bağışlarla katedral inşasını desteklemesidir.[268] Ayrıca Bremen, Vieden, Minden, Habberstadt, Hildesheim, Paderborn, Munster ve Osnabruck'ta sekiz piskoposluk kurmuştur. Germen tarzı piskoposlukların kurulduğu bu dönem, imparatorluk tarihindeki en önemli dönemlerden biridir.[269] Orta Çağ Avrupası'nda piskopos[270] olmak sadece bir bölgenin üst düzey dini yetkilisi olmak demek değildir. Piskoposluklar genellikle şehir merkezlerinde kurulmaktadır ve

264 Jack Goody, *The Development of The Family and Marriage in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press 1983, s. 124.

265 Otto G. Oexle, "Perceiving Social Reality in The Early and High Middle Ages: A Contribution to A History of Social Knowledge", *Ordering Medieval Society*, haz., B. Jussen, çev., P. Selwyn, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 2001, s. 103.

266 Banfield, a.g.e., s. 72.

267 Card, a.g.e., s. 106.

268 Clark, a.g.e., s. 17, 20.

269 Card, a.g.e., s. 119.

270 Orta Çağ Avrupası'nda piskopos seçimleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkn; Özlem Genç, "IX. Yüzyılın Önemli Bilginlerinden Lyonlu Diyakoz Florus ve "Liber de Electionibus Episcoporum" Işığında Ortaçağ Piskopos Seçimleri", *Studies of The Ottoman Domain* 3/5(2013), s. 18-34.

piskoposlar oranın hem dinî hem sivil yöneticileri gibi çalışmaktadır. Özellikle gıdaya ulaşma problemleri yüzünden kentten kırsala göç yaşandığı dönemlerde şehir yönetimleri piskoposların eline kalmıştır. Piskoposlar çoğunlukla zengin soylu ailelerin toprak verilmeyen erkek çocuklarıdır. Malum feodal sistemde toprak idaresi en büyük erkek çocuğa geçmekte, diğer erkekler bu konuda söz sahibi olamamaktadır. Bu durumda onlar için en iyi seçeneklerden biri piskoposluktur çünkü bu görev hem statü hem iyi bir gelir demektir. Ayrıca bu makam papa ve imparator çatışmalarının sebeplerindendir. Her iki taraf da atamaların kendisi tarafından yapılması için karşı tarafa baskı yapmıştır zira piskopos hangisi tarafından atanırsa ona yakın olacak ve onun dediklerini yapacaktır. Sonuç itibarıyla piskoposluk makamı Orta Çağ Avrupası'nın önemli makamlarından biridir.

Şarlman'ın papalık ile olan yakın ilişkisinin en bariz kanıtı 800 yılında papa tarafından *imparator* ilan edilmesidir. Dönemin papası III. Leo, son derece güçlü Romalı bazı soylular tarafından, soylu bir kökten gelmediği gerekçesiyle istenmemektedir. Asıl sebep taleplerinin papa tarafından yerine getirilmemesidir. Sonuçta papayı rüşvet, zina gibi çeşitli suçlar işlediği gerekçesiyle hapsettirmeyi başarmışlardır. Amaçları dilini kesip, gözünü kör ederek papalık için uygun fiziki şartları sağlayamamasını temin etmektir. (Orta Çağ'da herhangi bir uzvun eksikliği ya da herhangi bir fiziksel özür lider olmaya engeldir.) Şarlman'a yakın iki muhafız tarafından hapisten kaçırılan papa Alpleri aşarak Şarlman'a getirilmiştir. Şarlman onu merkezi olan Aachen'da değil, Saksonlardan aldığı Paderborn'da ağırlamıştır. Bunu kasten yapmıştır çünkü Saksonlara karşı yürüttüğü din değiştirme politikası ile Hristiyanlığın yayılmasına nasıl katkı sağladığını, ne kadar dindar olduğunu papaya göstermek istemiştir. Burada yapılan görüşme sonrası ikisi birlikte Roma'ya dönmüşlerdir. Şarlman tarafından toplanan, her iki tarafın da katıldığı konsilde, masumiyeti konusunda Kutsal Kitap üzerine yemin eden Papa III. Leo aklamış, makamına iade edilmiş, onu suçlayanlar ise sürgüne gönderilmiştir. Birkaç gün sonra Noel akşamı aynı papa, Şarlman'a taç giydirerek onu *imparator* ilan etmiştir. Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılışından beri Avrupa'da

kullanılmayan bu unvan ilk kez Şarlman'a verilmiştir. Elbette bu dönemde Doğu Roma İmparatorluğu'nda bu unvanı kullanan bir vâris vardır ve Şarlman'ın bu kazanımı 812 yılına kadar Doğu Roma tarafından kabul edilmeyecektir.

Şarlman imparator ilan edilmeden önce de dindardır, sonra da öyle kalacaktır. Bunu yayımladığı kanunnamelere eklediği maddelerden görebiliriz. Bu kanunnamelerde piskoposlar, rahipler, manastır hayatı, ruhban sınıfın eğitimi gibi pek çok dinî konuya bizzat temas etmiştir. Maddelere birkaç örnek verilebilir:

- Piskoposlar, diyakozluklarındaki dulları cezalandırma yetkisine ve ensest ilişki içinde olanları ıslah etme hakkına sahip olmalıdır.[271]
- Ondalık vergiler piskoposların yönetiminde olmalıdır.[272]
- Rahipler, diyakozlar ve geri kalan ruhban sınıf mensupları evlerinde yabancı bir kadın bulundurmamalıdırlar.[273]
- Din adamları ne Hristiyanların ne paganların kanını akıtsınlar.[274]
- Küçük köylere ve taşralara piskopos atanmasına izin verilmez.[275]
- Eğer rahipler kendi aralarında herhangi bir sorun yaşarlarsa, dini sınıftan olmayanlar tarafından değil kendi piskoposları tarafından yargılansınlar.[276]

271 "ut episcopi de incestuosis hominibus emandandi licentiam habeant, seu et de viduis infra sua parrochia potestatem habeant ad corrigendum", Capitulare Haristallense, 5, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 48.

272 "ut decimae in potestate episcopi sint", Capitula Ecclesiastica, 4, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 178.

273 "ut presbyteri, diaconi vel caeteri clerici mulierem extraneam in domo sua non habeant", Capitulare Missorum Item Speciale, 3, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 102.

274 "ut sacerdotes neque christianorum neque paganorum sanguinem fundant", Karoli Magni Capitulare Primum, 2, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 45.

275 "quod non oporteat in villolis vel in agris episcopos constituti", Admonitio Generalis, 19, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 55.

276 "si clerici inter se negotium aliquod habuerint, a suo episcopo diiudicentur, non a secularibus", Admonitio Generalis, 28, s. 56.

- Manastırlar kurala göre yaşamalıdırlar. Kadınların manastırları da kutsal bir tarikata uymalıdırlar ve her başrahibe ayrılmaksızın manastırında kalmaya devam etmelidir.[277]
- Yasalara göre ölmesi gereken katiller ya da diğer suçlular, eğer bir kiliseye sığınırlarsa, onların cezaları ertelenmemelidir, orada onlara yemek de verilmemelidir.[278]
- Biri; piskoposu, rahibi ya da diyakozu öldürürse, aynı şekilde başıyla cezalandırılır.[279]
- Dini sınıftan olmayan hiç kimse, piskoposun onayı olmadan, kilisedeki bir rahibi göndermeye ya da kovmaya cüret etmemelidir.[280]
- Manastır kilercileri hakkında; açgözlü kişiler atanmamalıdır kural neyi emrediyorsa öyle yapılmalıdır.[281]
- Hiçbir başrahip bir keşişin kabul edilmesi için karşılık istememelidir.[282]

Mali Politikası

Şarlman'ın dönemine ve kıtaya damga vuran faaliyetlerinden bir diğeri ekonomik alana getirdiği yenilikler ve yaptığı düzenlemelerdir. Bunlardan ilki yeni bir parayı tedavüle sokmasıdır. Latince *denarius*'tan adını alan *denier* adlı bu yeni paranın özelliği 1.7 gram ağırlığında ve

277 "ut secundum regulam vivant; necnon et monasteria puellarum ordinem sanctum custodiant, et unaquaeque abbatissa in suo monasterio sine intermissione resedeat", Capitulare Haristallense, 3, s. 47.

278 "ut homicidas aut caeteros reos qui legibus mori debent, si ad ecclesiam confugerint, non excusentur, neque eis ibidem victus detur", Capitulare Haristallense, 8, s. 48.

279 "Si quis episcopum aut presbyterum sive diaconum interficeret, similiter capite punietur", Capitulatio de Partibus Saxoniae, 5, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 68.

280 "ut nullus laicus presbyterum in ecclesia mittere vel iecere praesumat, nisi per consensum episcopi", Capitula Ecclesiastica, 2, s. 178.

281 "de cellerariis monasterii; ut non avari mittantur, sed tales quales regula praecipit", Duplex Legationis Edictum, 6, *MGH Leges II Cap. I,* no.23, haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 63.

282 "ut nullus Abbas pro susceptione monachi praemium non quaerat", Duplex Legationis Edictum, 15, s. 63.

gümüş olmasıdır.[283] Şarlman 794 yılında toplanan Frankfurt Konsili'nde bu konudaki kararını açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır: "Denariuslar hakkındaki bizim şu talimatımızı kesin bir şekilde biliniz, her yerde, her şehirde ve her ticaret merkezinde, yeni denariuslar (tedavülü zorunlu para olarak) kullanılmalı ve herkes tarafından kabul edilmelidir."[284] Önceden kullanılan altın para *solidus* ise bir iki yıl daha basılabilecektir.[285] Getirilen bu yeni sistem Fransız İhtilali'ne kadar Kıta Avrupası'nda,[286] 1971'e kadar da İngiltere'de kullanılmıştır.[287] Ek olarak ilk kez yarım denierlik para (obol) da basılmıştır.[288]

Para reformunun ardından para basımı da merkezileştirilmiş,[289] imparatorluğun her yerinde tek tip para basma uygulamasına geçilmiştir. Şarlman yönetiminin ilk yıllarında bu konuda birliğin olmaması[290] buna sebep olmalıdır. Ayrıca bu dönemde basılan paraların başka devletlere örnek olduğu da anlaşılmaktadır. Örneğin Mercia Kralı Offa da Şarlman'ın yaptığı gibi paranın değerini yükseltmiştir.[291] Özellikle Londra ve Canterbury'deki darphanelerde basılan İngiliz paralarında bu etki göze çarpmaktadır.[292]

Aynı tip düzenlemeleri ölçü ve ağırlıklarda da görmek mümkündür. 789 tarihinde Aachen'da yayımlanan *Admonitio Generalis* adlı kanunname bu konuda şu talimatları içermektedir:

283 Robert Lopez, "The Trade of Medieval Europe: The South", *The Cambridge Economic History of Europe*, c. II, Cambridge: Cambridge University Press 1987, s. 311.

284 "de denariis autem certissime sciatis nostrum edictum, quod in omni loco, in omni civitate, in omni empturio similiter vadant isti novi denarii et accipiantur ab omnibus." Synodus Franconofurtensis, *MGH Cæp. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 74.

285 Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, çev. U. Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları 2005, s. 126.

286 T.. Güran, *İktisat Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları 2004, s. 64.

287 James, a.g.m., s. 100.

288 Adriann Verhulst, *The Carolingian Economy,* Cambridge: Cambridge University Press 2002, s. 118.

289 Jill N. Claster, *The Medieval Experience,* New York: NYU Press 1982, s. 124.

290 Peter Spufford, "Coinage and Currency", *The Cambridge Economic History of Europe*, c. II, Cambridge: Cambridge University Press 1987, s. 798.

291 Janet Nelson, *The Frankish World,* London: The Humbledon Press 1996, s. xv.

292 Joanna Story, *Carolingian Connections*, Farnham: Ashgate Publishing 2003, s. 191.

"Herkes almak ya da vermek konusunda, Rab'bin yasasında bulduğumuz[293] emre uygun olarak, hem diyakozluklarda hem de manastırlarda, adil ve eşit ağırlıklara ve eşit ve doğru ölçülere sahip olmalıdır."[294]

Frank tarihinde ilk kez yapılan ölçü ve ağırlıkların tek tip hale getirilmesi uygulaması Orta Çağ Almanyası'nda "Karl'ın ağırlığı" olarak tanınmış ve İngiliz kuyumcu tartısı olarak günümüze kadar gelmiştir.[295]

İmparatorun ekonomik alandaki başka bir düzenlemesi çiftçilerle ilgilidir. Hemen hemen her ilkbaharda sefere çıkan Şarlman, asker ihtiyacı için sıklıkla halkına başvurunca, asker göndermekle yükümlü olan küçük çiftçilerin sayısı giderek azalmış ve köleliğe doğru bir eğilim başlamıştır. Geliri zaten az olan küçük çiftçiler bir de savaş için yardım etmek zorunda kalmışlar ve gelirleri iyice azalmıştır. Sonuç olarak geçinemeyen bu kişiler çiftçiliği bırakıp başka birinin hizmetinde çalışmaya başlamışlardır. İmparator bu eğilimi ortadan kaldırmak ve dengeyi kurmak için, fakir çiftçi gruplarının biraraya gelerek seferlere tek bir asker göndermesini ve taşra teşkilatlanmasında en az geliri olanın hiç asker göndermemesini buyurmuştur. Böylece ordu ve askeri hizmet sistematiği gelişmeye başlamıştır.[296] Ayrıca tarla ekiminde yeni bir sisteme üçlü rotasyona geçilmiştir.[297]

Ekonomik alanda yaptığı düzenlemeler arasında faizin yasaklanması,[298] hatalı paraların dolaşımdan kaldırılması,[299] geçiş ücretlerinin değiştirilmemesi[300] de sayılmalıdır.

---

293 Levililer 19:35-36: "yargılarken, uzunluk ve sıvı ölçerken, ağırlık tartarken haksızlık yapmayın. Doğru terazi, ağırlık taşı, efa ve hin kullanın."

294 "Omnibus. Ut aequales mensuras et rectas et pondera iusta et aequalia omnes habeant, sive in civitatibus sive in monasteriis, sive ad dandum in illis sive ad accipiendum, sicut et in lege Domini praeceptum habemus." Admonitio Generalis, s. 60.

295 Davis, a.g.e., s. 158.

296 C. Curtis, "Charlemagne", *Encyclopedia of Medieval Literature,* haz., R. Lambdin, L. Lambdin, Santa Barbara: Greenwood 2000, s. 89.

297 Güran, a.g.e., s. 41.

298 "omnino omnibus interdictum est ad usuram aliquid dare", Admonitio Generalis, 5, s. 54.

299 "de falsis monetariis requirendum est", Capitulare Missorum, 28, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 116.

300 "de teloneis et cespitaticis, sicut in alia capitula ordinavimus, teneant, id est ubi antiqua consuetudo fuit, ita exigantur, ubi nova fuerintinventa, destruantur",

Şarlman'ın yaşadığı dönemde Orta Doğu'nun ya da Müslüman âleminin lideri Harun Reşid'dir. Binbir Gece Masalları'na konu olan Harun Reşid dönemi Avrupa için de önemlidir zira iki lider arasındaki hediyeleşmeler oldukça dikkate değerdir. Harun Reşid, farklı seferlerde gönderdiği elçilerle, Şarlman'ın isteği üzerine kıtada ilk kez görülecek[301] Ebul Abbas adlı bir fil,[302] maymunlar, kremler, esanslar, ilaçlar,[303] bitkiler, yine kıtada ilk kez görülen bir su saati,[304] devasa bir çadır,[305] çok uzun iki pirinç şamdan,[306] ipek kumaşlar gönderirken, Şarlman'ın hediyesi olarak karşılaşılan tek şey çok kaliteli ve pahalı[307] olan Frizya kumaşıdır. Harun Reşid tarafından gönderilen hediyelerin miktarının çokluğu dönem yazarlarının kalemine de konu olmuştur. Örneğin Notker Balbulus, Şarlman üzerine yazdığı önemli eserinde "Batıyı doldurabilmek için doğuyu tamamen boşaltmış oldukları görülüyordu" demektedir.[308]

Askerî Faaliyetleri

Şarlman döneminde Karolenjlerin ulaştığı sınırlar Orta Çağ boyunca başka hiçbir Avrupa devleti için söz konusu olmamıştır. Bunu

Capitulare Missorum Niumagae Datum, 10, *MGH Cap. I,* haz., A. Boretius, Hannover, 1883, s. 132.

301 Card, a.g.e., s. 59.

302 "ipsius anni mense Octobrio Isaac Iudeus de Africa cum elefanto regressus Portum Veneris intravit", Annales Regni Francorum, 801, *MGH, SSRG VI*, haz., F. Kurze, Hannover 1895, s. 116.

303 Clot, a.g.e., s. 114.

304 Ahmed Faruk, *Eshab-ı Kiram*, İstanbul: Hakikat Kitabevi Yayınları 2009, s. 344. Catherine Eagleton, "Clocks and Timekeeping", *Medieval Science, Technology and Medicine,* haz. T. Glick, S. Livesey, F. Wallis, London: Routledge 2005, s. 129. Otto Kurz, *Sultan İçin Bir Saat*, çev. A. Özdamar, İstanbul: Kitap Yayınevi 2005, s. 16.

305 Card, a.g.e., s. 60.

306 "fuerunt praeterea inter praedicta munera candelabra duo ex auricalco mirae magnitudinis et proceritatis", Annales Regni Francorum, 807, s. 124.

307 Eleanora Carus-Wilson, "The Woolen Industry" , *The Cambridge Ecomonic History of Europe II,* haz., M. M. Postan, E. Miller, Cambridge: Cambridge University Press 1987, s. 624. Robert Latouche, *The Birth of The Western Economy,* London: Routledge 2006, s. 245.

308 "adeo ut orientem evacuasse, et occidentem viderentur implesse", Notker Balbulus, De Carolo Magno, Libri II, MGH SS II, haz. G. H. Pertz, Hannover 1829, s. 752.

sağlayan yegâne şey Şarlman'ın neredeyse her ilkbaharda ordusunun başında sefere çıkmış olmasıdır. Seferlerinden ilki Akitanya üzerine olandır ve kroniklerde ilk kez askerî bir kişilik olarak yer almasını sağlamıştır.[309] En çok mücadele ettiği ve en yoğun sefer düzenlediği halk ise Saksonlardır. Saksonlar üzerine 772'de başlayan 18 sefer yapmıştır.[310] Saksonların dize getirilmesinin bu kadar uzun sürmesinin nedeni, Einhard'dan da öğrendiğimiz gibi, Saksonların verdikleri sözleri tutmamaları, Şarlman döndükten sonra yeniden isyan etmeleridir.

Seferlerinden bir diğeri bir zamanlar akraba olduğu Lombardlar üzerinedir. Lombardların kuzey İtalya'dan güneye doğru inerek Papalığa baskı yapmaları, papanın Şarlman'dan yardım istemesine neden olmuştur. Papa III. Stephanus 770'de Şarlman'a ve kardeşi Carloman'a yazdığı mektubunda havarilerin lideri Aziz Petrus'un haklarının Lombardlardan hızla geri alınmasını, bunun ihmal edilmesi durumunda yargı gününde Aziz Petrus'a hesap vermeleri gerekeceğini[311] yazmaktadır. Carloman ölünce eşi çocuklarıyla birlikte Lombard Kralı Desiderius'a sığınmış ve Desiderius Papa I. Hadrianus'dan çocukları Frank Kralı olarak kutsaması istemiştir. Bu istek kabul edilmeyince de papalığa ait bazı arazileri işgal etmiştir. Bunun üzerine papalıktan Şarlman'a yeni bir mektup gönderilmiş, verilen sözlerin tutulmadığı, her gün papalığa zarar verildiği, papalık sınırlarının Lombardlar tarafından istila edildiği[312] bildirilmiştir.

309 James, a.g.e., s. 102.

310 Spielvogel, a.g.e., s. 240.

311 "ut sub nimia velocitate ipsas iustitias eiusdem principis apostolorum exigere a Langobardis iubeatis, fortiter eos cum Dei virtute distringentes, ut sua propria isdem princeps apostolorum atque sancta Romana rei publice ecclesia recipiat. Nam si, quod non credimus, ipsas iustitias exigere neglexeritis aut distuleritis, sciatis, vos de istis rationes fortiter ante tribunal Christi eidem principi apostolorum esse facturos. Si quis autem vobis dixerit, quod iustitias beati Petri recepimus, vos ullo modo ei non credatis." Codex Carolinus, 44, *MGH Epis. III,* haz. W. Gundlach, Berlin 1892, s. 560.

312 "quod, omnia quae vobis polliciti sunt transgredientes, nos cotidiae adfligendo et obprimendo non cessant, etiam quia aliquid nobis reddere minime sunt inclinati etiam et nostros invadere fines noscuntur. Et tantummodo per argumentum in praesentia de vestris missis simulant iustitias nobis faciendum; nam nihil ad

Sonuç olarak Haziran 774'te Pavia ele geçirilerek[313] Lombard toprakları Frank mülkü haline getirilmiştir. Şarlman hem Frankların hem Lombardların kralı olmuştur.

İspanya üzerine düzenlediği sefer Roland Destanı adlı klasikleşmiş bir edebî eserin ortaya çıkmasını sağladığı için diğerlerinden farklıdır. Sebepleri arasında Endülüs lideri Abdurrahman'a karşı isyan eden Barselona valisinin[314] ve bazı emirlerin[315] Şarlman'dan yardım istemesi gösterilebilir. İlkbaharda Pireneleri aşan Şarlman, iki farklı yoldan İspanya'ya girmiştir.[316] 15 Ağustos 778'de[317] dönüş yolunda Roscevaux vadisini geçerken Gaskonlar ordunun Roland yönetimindeki kısmına saldırmışlar ve Roland dâhil pek çok kişiyi öldürerek ağır kayıplar verdirmişlerdir.

Şarlman bundan başka, Bretonya, Bavyera, Abotritler, Lingonlar, Wiltziler, Sorblar gibi Slav kökenli halklar üzerine seferler düzenlemiş, Avarlarla ve Danlarla savaşmıştır.

Kültürel Faaliyetleri

Şarlman'ın Avrupa'ya katkısı anlamında mutlaka bahsedilmesi gereken bir diğer şey Karolenj Rönesansı adı verilen kültürel bir uyanış hareketini başlatmış olmasıdır. Temelde dinî karakterli olan ve ruhban sınıfın eğitilmesi gayesiyle yola çıkılan bu hareket sayesinde bugün Orta Çağ Avrupası'na ait pek çok esere sahibiz. Bu uyanış ruhban sınıf eğitimi vasıtasıyla halkın da eğitildiği bir uyanıştır.

Şarlman'a kültürel bir hamle yapması gerektiğini hissettiren şeylerden biri Lombard Krallığı'nın başkenti Pavia'yı ele geçirmesidir. Burada yerleşmiş olan el yazması geleneğini ve zengin katedral kütüphanesini gören kral, ülkenin kültürel durumundan çok etkilenmiş

effectum perducitur, et quicquam ab eis de nostris iustitiis nequaquam recipere valuimus." Codex Carolinus, 45, s. 563.

313 774: Papia civitas, in mense Iunio a Francis capta est. Annales Mosellani, *MGH SS XVI*, haz. J. M. Lappenberg, Hannover 1859, s. 496.

314 Halphen, a.g.e., s. 62.

315 Davis, a.g.e., s. 111.

316 778: tunc domnus Carolus rex iter peragens partibus Hispaniae per duas vias. Annales Regni Francorum, s. 50.

317 Robison, a.g.m., s. 97.

ve aynını kendi ülkesi için de yapmak istemiştir. Bir diğer neden el yazmalarında yanlışlar olduğunu fark etmesi ve dindar bir lider olarak bu dini kitapların metinlerinin düzeltilmesini görev bilmesidir.

Karolenj Rönesansı'nın lokomotifi Yorklu bilgin Alcuin'dir. Şarlman ilk olarak Aachen'daki sarayında bir saray okulu kurmuş, başına Alcuin'i getirmiş ve ülkenin her yerinden alanında uzman bilginleri davet etmiştir. Zamanla en iyi uzmanların toplandığı bir mekân haline gelen bu saray okulunda hem saray mensupları hem başrahipler eğitilmekte ve öğrendiklerini kendi kurumlarında açtıkları okullar ile rahip ya da keşişlere öğretmektedirler. Bu kapsamda iki tür okul açılmıştır. İlki anne-babaları tarafından manastıra verilmiş olan, dini eğitim alması istenen çocukların ve manastır dışındaki gençlerin eğitimi için kurulan manastır okullarıdır. İkincisi piskoposlar tarafından açılan katedral okullarıdır. Katedral okulları daha mesleki ve uygulamaya dayalı iken manastır okulları kusursuz bir Hristiyan olmayı hedefleyen, manevi yönü ağır basan okullardır.[318]

Karolenj Rönesansı'nın katkıları arasında belki de en önemlisi kaybolmaya yüz tutan eserlerin yeniden yazılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Hareketin bilginlerinden Rabanus Maurus "Tanrı'nın yasasını istinsah etmek kutsal bir görevdir"[319] diyerek kitap kopyalamanın önemine vurgu yapmaktadır. Alcuin de bir şiirinde kitap yazmanın asma yaprağı yemekten daha iyi olduğunu, çünkü birinin karnı doldurduğunu diğerinin ruha hizmet ettiğini beirtmektedir.[320] Bu amaçla okullarda *scriptorium* denen yazıhaneler kurulmuş, yazmanların kullanması için *Karolenj Miniskülü* denen yeni bir yazı stili geliştirilmiştir. Böylece her yazman aynı stilde yazacak ve birinin el yazısı diğeri tarafından rahatlıkla okunabilecektir. Ayrıca kelimeler arasına boşluk konması, cümleye noktadan sonra

318 Laistner, a.g.e., s. 204.

319 "sanctum est legem scribere dei", Hrabani Mauri Carmina XXI, *MGH, Antiquitates, Poetae II,* haz., E. Duemmler, Weidmann: Berlin, 1884, s. 186.

320 "fodere quam vites melius est scribere libros, ille suo ventri serviet, iste animae", Alcuini Carmina, XCIV, *MGH, Antiquitates, Poetae I,* haz., E. Duemmler, Weidmann: Berlin, 1881, s. 320.

büyük harfle başlama, soru işaretinin yaygın olarak kullanılması da yenilikler arasındadır. Geliştirilen yazı stili bugün pek çoğumuzun kullandığı Times New Roman yazı tipinin atasıdır.

Eğitim politikası içinde değerlendirilebilecek diğer bir tutumu tüm çocuklar için zorunlu eğitim uygulamasını yürürlüğe koymasıdır. Bunu sağlamak için de bazı önlemler almıştır. Örneğin dersten kaçan çocuklara ceza olarak yemek verilmemesini, bu yeterli olmazsa o çocukların huzuruna getirilmesini buyurmuştur. Bu şekilde eğitimi ulusal ve zorunlu kılan Şarlman, gelecekteki okul sisteminin kurulmasına öncülük etmiştir.[321]

Einhard, Aachen saray okulunun hocalarından ve Karolenj Rönesansı'nın önde gelen bilginlerinden olmasının yanı sıra Şarlman'ın en yakın arkadaşlarından biridir, bu nedenle kralın hayatına yakından şahit olmuştur. Bildiklerinin yok olup gitmemesi ve Şarlman'ın gelecek kuşaklara aktarılması gereken biri olduğuna inandığından aklında kalanları dikte ettirerek yazıya geçirmiştir. Metin onun el yazısından çıkan metinlerden değil ağzından dökülen kelimelerden oluşmaktadır. Şarlman'a yakın olması ve aralarında duygusal bir bağ olması biyografisini oluştururken tarafsız davranamayabileceğini düşündürmektedir. Öte yandan bu doğru olsa bile Şarlman hakkında bu denli detaylı bilgi veren çağdaş bir eserin olmayışı *Vita Karoli Magni* adlı bu şaheserin değerine değer katmaktadır.

321 Levi Seeley, *History of Education*, New York: American Book Company 1914, s. 131-133.

BÜYÜK KAROLUS'UN HAYATI

Vita Karoli Magni

Walafrid'in Önsözü

En şanlı imparator Karolus'un hayatı ve yaptıklarıyla ilgili gerçeği en saf hâliyle anlatan kişinin Einhard olduğu kabul edilir. Kendisi sadece doğru bilgisi nedeniyle değil –neredeyse her şeye şahit olduğundan dolayı tanıklığı güç kazanmaktadır– aynı zamanda ahlakının katıksız dürüstlüğüyle zamanının tüm saray memurları arasında övgüye en layık olanı idi. Doğu Frank ülkesinde Maingau olarak adlandırılan bölgede doğdu. Eğitiminin temel unsurlarını küçük bir çocukken, şehit Aziz Boniface tarafından kurulan, Fulda Manastırı'nda aldı. Hemen sonrasında adı geçen manastırın başrahibi Baugulf tarafından, doğuştan soylu olmasından ziyade, şahsında göze çarpan Tanrı vergisi yeteneği, yani istisnai kabiliyeti ve o zaman bile olağanüstü bilgi vadeden sonrasında fazlasıyla parlayan zekâsı nedeniyle Charles'ın sarayına gönderildi. Charles tüm krallar içerisinde, bilge adamları arayıp bulmaya en istekli olanıydı; böylece tam bir rahatlık içinde derinlemesine düşünebilecekler ve Tanrı tarafından ona emanet edilmiş krallığın karanlığını –ya da söyleyebilirim ki, yaygın körlüğünü– her türlü bilimle aydınlatabilecekler ve Tanrı'nın ışığı ve nezaretiyle, o zamana dek büyük oranda bilinmeyen aydınlığı bu barbar âleme geri getirebileceklerdi. Gerçekten de şimdilerde bilginin ışığı, tam tersine, yeniden yok oluyor, çünkü öğrenmek artık daha az el üstünde tutuluyor ve daha az kişi onu sahipleniyor.

Böylece –çok kısa biri olduğundan– bu ufak tefek adam, kendisi de bir bilgisever olan Charles'ın sarayında bilgeliğiyle ve dürüstlüğüyle öylesine büyük bir ün kazandı ki, kraliyet majestelerinin tüm bakanları arasında, o günlerin en güçlü ve bilge kişisi olan kralın

kendi kişisel meselelerini daha büyük bir güvenle paylaştığı başka kimse yoktu. Ve bu, sadece Charles'ın kendi zamanında değil –ve bu daha da şaşırtıcıydı–farklı ve sayısız kargaşanın Frank devletini çalkaladığı ve işlerin pek çok şekilde bozulduğu İmparator Louis zamanında da tamamen doğruydu. Tanrı'nın onu koruması sayesinde, kesinlikle ilahi şekilde sağlanmış harika bir dengeyle, kendisine nasıl dikkat edeceğini biliyordu. Pek çokları için kıskançlık ve düşüş getiren yüce şöhreti onu ne terk etti ne de ünü kendisini geri döndürülemez tehlikelere sürükledi.

Tüm bunları söylüyoruz ki kimse onu (Şarlman'ı) tanımadığını düşünerek sözlerinden şüphe etmesin. Sevgili hamisine yapılan bu özel övgü, onun sağduyulu dürüstlüğü hakkında okuyucunun merakını cezbedebilir.

Ben, Strabo, bu küçük esere gerekli görülen yerlerde başlıklar ve bölümler ekledim, böylece belirli noktaları arayan kişiler, istedikleri her neyse daha kolaylıkla bulabilirler.[322]

322 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 21–22.

Gerward'ın Dizeleri

Ey yüce prens, senin için,
Senin ebedi övgün ve hatıran için
Sadık hizmetkârın Gerward, bu kısa dizeleri yazdı.
O, haklı olarak, senin seçkin ismini yıldızlara yükseltir.
Sen, ey okuyucu, bilge varlık,
Büyük Karolus'un faaliyetlerinin
Bu kaydını yazan muhteşem Einhard'ı tanıyacaksın.[323]

323 Dutton, a.g.e., s. 4.

Einhard'ın Önsözü

En mükemmel ve hakkıyla en şanlı kral, lordum ve beni yetiştiren Karolus'un hem yaşamını hem karakterini hem de faaliyetlerinin küçük olmayan bir kısmını yazma fikri aklıma geldikten sonra, yapabildiğim kadar kısa bir şekilde bu dev vazifeyi üstlendim. İlgimi çeken bu konularla ilgili hiçbir şeyi ihmal etmedim, lafı uzatarak, yeni nahoş şeyler bulanları kızdırmak da istemedim. Tabi eğer en bilgili ve belagatli insanlar tarafından yazılmış eski başyapıtları bile kabul edilemez bulan kişilerin, yeni bir eserle gücendirilmelerinden sakınmak mümkün olabilirse.

Kendini eğlenceye ve edebiyata adamış çok kişi olduğundan kuşkum yok. Bu kişiler, bu çağın koşullarının ihmal edilmesi gerektiğini ya da şimdi olan her şeyin hatırlamak için değersiz olduğunu ve sessizliğe ve unutuluşa terk edilmesi gerektiğini düşünmezler. Hatta ölümsüzlük aşkıyla baştan çıkmış bu kişiler, hiçbir şey yazmayarak kendi isimlerini gelecek nesillerin hafızasından çıkarmaktansa, başkalarının iyi bilinen faaliyetlerine dair her ne yazarlarsa ona eklemeyi tercih ederler. Bununla birlikte bu tarzda bir eser yazmaktan kaçınmak için bir sebep görmedim çünkü onlar söylerken orada olduğumdan ve etrafımda gördüğüm şeyleri emin olarak bildiğimden dolayı, bu şeyleri benden daha doğru bir şekilde yazabilecek kimse olmadığının farkındaydım ve başka biri tarafından bu olayların kaydedilecek olup olmadığını da kesin olarak bilemedim. Dönemindeki herkesin en muhteşemi, bu çok seçkin kralın, bugünlerin insanları tarafından gerçekte taklit edilemez mükemmel faaliyetlerinin ve seçkin hayatının, unutulmanın karanlığıyla yok

olmasına izin vermektense, başka yazarların bilinen kayıtlarıyla birlikte, hatıralarımı gelecek kuşaklara bırakmanın daha iyi olduğuna karar verdim.

Bunları yazmak için beni teşvik eden, bence kusursuz bir şekilde akla yatkın, bir sebep daha var: bana bağışladığı himaye ve sarayda onlarla muhatap olmaya başladığımdan itibaren çocuklarıyla ve kendisiyle olan aralıksız dostluğum. Beni öylesine kendine bağladı ve hem hayatta hem ölümde öylesine borçlandırdı ki, bana yapılan bütün iyilikleri unutan biri olsaydım, benden daha iyisini hak eden o kişinin çok ünlü ve görkemli faaliyetlerini sessizce kabullenseydim ve yazılı bir kayıt ya da hak ettiği övgü olmaksızın, onun hayatının, o hiç yaşamamış gibi kalmasına izin verseydim, aslında haklı da olarak, nankör biri gibi görülecektim. Böylesine bir hayatı yazmak ve izah etmek için ihtiyaç duyulan şey benim zayıf ve yetersiz, neredeyse var olmayan kısıtlı maharetim değil, bir Cicero'nun kabiliyetleridir.

Burada, insanların en muhteşemi ve en seçkininin hatırasını içeren bir kitaba sahipsin. Mütevazı bir şekilde Roma dilinde donanımlı bir barbarın Latin dilinde yerinde ve düzgün bir şey yazabileceğini düşünmezsen, kitabın içinde onun faaliyetleri dışında hayran olacağın hiçbir şey yoktur. Cicero, *Tusculan Tartışmaları*[324] adlı eserinin ilk kitabında Latin yazarlar hakkında "Düşüncelerini düzenleyemediği, açıklığa kavuşturamadığı ve bir okuyucuyu belli bir cazibeyle kendine çekemediği zaman, birisi için fikirlerini yazıya dökmek, çaba ve zaman kaybı müsrifliğidir" dediğinde, Cicero suçlama yapıyor diye düşünürken, büyük bir küstahlık ile, aslında acele ettim. Böylesine muhteşem bir adamın hatırasını yazmaktan kendimi alıkoymaktansa, küçük ünüme biraz zarar gelmesini kabul etmenin, bazılarının suçlamalara maruz kalmanın, bu kitabı yazmak için daha iyi olduğuna zaten karar vermiş olmasaydım, ünlü hatibin bu fikri beni yazmaktan alıkoyabilirdi.[325]

324 Adını Tusculum'daki villasından alan eseridir.

325 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 22–23.

VITA KAROLI MAGNI

1.

Gens Meroingorum, de qua Franci reges sibi creare soliti erant, usque in Hildricum regem, qui iussu Stephani Romani pontificis depositus ac detonsus atque in monasterium trusus est, durasse putatur. Quae licet in illo finita possit videri, tamen iam dudum nullius vigoris erat, nec quicquam in se clarum praeter inane regis vocabulum praeferebat. Nam et opes et potentia regni penes palatii praefectos, qui maiores domus dicebantur, et ad quos suma imperii pertinebat, tenebantur. Neque regi aliud relinquebatur, quam ut regio tantum nomine contentus crine profuso, barba summissa, solio resideret ac speciem dominantis effingeret, legatos undecumque venientes audiret eisque abeuntibus responsa, quae erat edoctus vel etiam iussus, ex sua velut potestate redderet; cum praeter inutile regis nomen et precarium vitae stipendium, quod ei praefectus aulae prout videbatur exhibebat, nihil aliud proprii possideret quam unam et eam praeparvi reditus villam, in qua domum et ex qua famulos sibi necessaria ministrantes atque obsequium exhibentes paucae numerositatis habebat. Quocumque eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis et bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob rengi utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At regni administrationem et omnia quae vel domi vel foris agenda ac disponenda eran tpraefectus aulae procurabat.

BÜYÜK CHARLES'IN HAYATI

1. (MEROVENJ SOYU)

Frankların, kralları yapmayı adet edindikleri Merovenj soyunun, Roma Piskoposu Stephanus'un[326] emriyle tahttan indirilmiş ve saçları kesilerek manastıra girmeye zorlanmış Kral Childeric'e[327] kadar uzandığı düşünülür. Soy onda son bulmasına rağmen zaten çoktandır hiçbir gücü yoktu. Kralın önemsiz bir ünvanı taşıyor olması haricinde, kendini seçkin kılacak bir şeyi de yoktu. Aslında krallığın hem gücü hem de malı mülkü, saray nazırları denilen *palatii praefectus*'ların elindeydi ve imparatorluğun yönetimi onlara aitti. Krala, sadece kral ünvanıyla yetinmesi, uzamış sakalı ve salınan saçıyla tahtta oturması, lider gibi görünmesi, dört bir yandan gelen elçileri dinleyip sanki kendi iradesiyle yanıtlamış gibi, onlara, ona öğretilmiş ya da emredilmiş cevaplar vererek uğurlaması dışında hiçbir şey bırakılmıyordu. Kralın içi boş ünvanı, geçinmesi için saray nazırının keyfince verdiği belirsiz bir aylığı, küçük bir gelir sağlayan ve bir de evi olan arazisi, ihtiyaçlarını karşılayan ve itaat eden birkaç hizmetkârı dışında şahsi hiçbir şeyi yoktu. Nereye gidilmesi gerekirse, boyunduruğa vurulmuş öküzler ve bir çiftçi tarafından çekilen arabayla gidiyordu. Hem saraya hem tebaası tarafından her yıl krallığın menfaatine düzenlenen halk meclisine hem de evine bu şekilde gitmeyi âdet edinmişti. Krallığın yönetimini, içeride ya da dışarıda yürütülmesi ve düzenlenmesi gereken tüm işleri saray nazırı yapıyordu.

326 752–757 arası papalık yapmıştır.

327 III. Childeric, 743–751.

2.

Quo officio tum, cum Hildricus deponebatur, Pippinus pater Karoli regis iam velut hereditario fungebatur. Nam pater eius Karolus, qui tyrannos per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit et Sarracenos Galliam occupare temptantes duobus magnis proeliis, uno in Aquitania apud Pictavium civitatem, altero iuxta Narbonam apud Birram fluvium, ita devicit, ut in Hispaniam eos redire conpelleret, eundem magistratum a patre Pippino sibi dimissum egregie administravit. Qui honor non aliis a populo dari consueverat quam his qui et claritate generis et opum amplitudine ceteris eminebant.

Hunc cum Pippinus pater Karoli regis ab avo et patre sibi et fratri Karlomanno relictum, summa cum eo concordia divisum, aliquot annis velut sub rege memorato tenuisset, frater eius Karlomannus– incertum quibus de causis, tamen videtur, quod amore conversationis contemplativae succensus–, operosa temporalis regni administratione relicta, Romam se in otium contulit, ibique habitu permutato monachus factus in monte Soracte apud ecclesiam beati Silvestri constructo monasterio cum fratribus secum ad hoc venientibus per aliquot annos optata quiete perfruitur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob vota solvenda Romam sollemniter commearent et eum velut dominum quondam suum praeterire nollent, otium, quo maxime delectabatur, crebra salutatione interrumpentes locum mutare conpellunt.

Nam huiuscemodi frequentiam cum suo proposito officere vidisset, relicto monte in Samnium provinciam ad monasterium sancti Benedicti situm in castro Casino secessit et ibi quod reliquum erat temporalis vitae religiose conversando conplevit.

2. (ŞARLMAN'IN ATALARI)

Childeric tahttan indirildiğinde Kral Karolus'un[328] babası Pepin, bu görevi kendine miras kalmış gibi devraldı. Tüm Francia'daki muktedirleri hâkimiyeti altına alan babası Charles,[329] biri Akitanya'da Puvatya şehri yakınında, diğeriyse Berre nehri civarındaki Narbonne'in bitişiğinde olmak üzere iki büyük savaş ile Galya'yı istila etme teşebbüsündeki Saracenleri[330] öyle yendi ki, onları İspanya'ya dönmeye zorladı. Karolus, babası Pepin[331] tarafından kendisine bırakılan aynı görevi yetkin bir şekilde icra etti. Bu makamın halk tarafından, hem soylarının namı hem de mal varlıklarının büyüklüğü bakımından üstün olanlar dışında başkalarına verilmesi âdet değildir.

Bu makam, büyükbabası ve babası tarafından Kral Karolus'un[332] babası Pepin'e[333] ve kardeşi Carloman'a[334] geçtiğinde, mezkûr kralın[335] hükümdarlığı altında senelerce büyük bir uyumla paylaşıldı. Ancak kardeşi Carloman, sebepleri belirsiz de olsa, anlaşılan uhrevi bir hayat arzusuyla yanıp tutuşarak dünyevi krallığın zahmetli yönetimini terk edip Roma'da inzivaya çekildi. Orada kıyafetlerini değiştirip keşiş oldu. Aziz Sylvester Kilisesi yanında Soratte Dağı'nda bir manastır inşa ederek, kendisiyle gelen biraderleriyle birlikte birkaç yılını arzuladığı sükûnet içinde geçirdi. Ancak Francia'dan pek çok soylu yeminlerini tutmak için Roma'ya hacca geldiklerinde, bir zamanlar liderleri olan bu adamı görmeden gitmek istemediler, arkası kesilmeyen ziyaretler o çok sevdiği inzivasını bozunca onu yerini değiştirmek zorunda bıraktılar.

Carloman böylesine bir kalabalığın amacına engel olduğunu görünce, çekilmiş olduğu dağdan ayrılıp, Samnium bölgesindeki Cassino Kalesi'nde bulunan Aziz Benedictus Manastırı'na çekildi ve orada kalan dünyevi hayatını, dinî bir hayatı benimseyerek tamamladı.

---

328 Şarlman.

329 Martel, 714–741 saray nazırı.

330 Endülüs Müslümanları.

331 Herstalli Pepin, önce Austrasia'nın sonra tüm krallığın saray nazırı olmuştur. Charles Martel'in (Çekiç Charles) babasıdır, 714'te ölmüştür.

332 Şarlman

333 Kısa Pepin.

334 Carloman (713–754).

335 Kral Childeric.

3.

Pippinus autem per auctoritatem Romani pontificis ex praefecto palatii rex constitutus, cum per annos XV aut eo amplius Francis solus imperaret, finito Aquitanico bello, quod contra Waifarium ducem Aquitaniae ab eo susceptum per continuos novem annos gerebatur, apud Parisios morbo aquae inter cutis diem obiit, superstitibus liberis Karlo et Karlomanno, ad quos successio rengi divino nutu pervenerat.

Franci siquidem facto sollemniter generali conventu ambos sibi reges constituunt, ea conditione praemissa, ut totum regni corpus ex aequo partirentur, et Karolus eam partem, quam pater eorum Pippinus tenuerat, Karlomannus vero eam, cui patruus eorum Karlomannus praeerat, regendi gratia susciperet. Susceptae sunt utrimque conditiones, et pars regni divisi iuxta modum sibi propositum ab utroque recepta est. Mansitque ista, quamvis cum suma difficultate, concordia, multis ex parte Karlomanni societatem separare molientibus, adeo ut quidam eos etiam bello committere sint meditati. Sed in hoc plus suspecti quam periculi fuisse ipse rerum exitus adprobavit, cum defuncto Karlomanno uxore ius et filii cum quibusdam, qui ex optimatum eius numero primores erant, Italiam fuga petiit et nullis existentibus causis, spreto mariti fratre, sub Desiderii regis Langobardorum patrocinium se cum liberis suis contulit.

Et Karlomannus quidem post administratum communiter biennio regnum morbo decessit; Karolus autem fratre defuncto consensu omnium Francorum rex constituitur.

3. (ŞARLMAN'IN TAHTA ÇIKIŞI)

Diğer yandan Pepin, Roma başpiskoposunun[336] yetkisiyle saray nazırlığından kral seçildi, 15 yıl ya da daha fazla, Franklara tek başına hükmetti. Akitanya Dükü Waifar'a karşı 9 yıl boyunca sürdürdüğü Akitanya Savaşı bittiğinde, vücudunda su toplanmasından dolayı Paris yakınlarında öldü. Tanrı'nın iradesiyle krallığın yönetimi hayatta kalan çocukları Carloman ve Karolus'a[337] geçti.

Franklar ciddiyetle yapılan bir genel toplantıyla, krallığın tümünü eşit olarak paylaşmaları ve Karolus'un, babası Pepin'in, Carloman'ın ise amcası Carloman'ın yönettiği kısmın yönetimini üstlenmeleri koşuluyla her ikisini de kendilerine kralları olarak seçtiler. Koşullar her ikisi tarafından da kabul edildi ve ikisi de kendilerine önerildiği şekliyle pay edilmiş krallık parçasını aldı. Bu anlaşma çok büyük bir zorlukla korundu. Çünkü Carloman taraftarı birçok kişi toplumu bölmeye uğraştı ve bazıları, savaşmaları için onları kışkırtmayı planladı. Ancak olayların sonuçlanışı tehlikenin gerçekten ziyade şüphe olduğunu gösterdi. Zira Carloman ölünce karısı,[338] çocukları ve önde gelen soyluların bir kısmıyla birlikte İtalya'ya kaçmak istedi ve hiçbir sebep yokken kayınbiraderini hiçe sayarak çocuklarıyla birlikte Lombardların kralı Desiderius'un koruması altına girdi.

Carloman bir yıllık müşterek krallık yönetiminden sonra hastalıktan öldü. Bu nedenle Karolus, kardeşi ölünce tüm Frankların görüş birliğiyle kral oldu.

336 Papanın.
337 Şarlman
338 Gerberga.

4.

De cuius nativitate atque infantia vel etiam pueritia quia neque scriptis usquam aliquid declaratum est, neque quisquam modo superesse invenitur, qui horum se dicat habere notitiam, scribere ineptum iudicans ad actus et mores ceterasque vitae illius partes explicandas ac demonstrandas, omissis incognitis, transire disposui; ita tamen, ut, primo res gestas et domi et foris, deinde mores et studia eius, tum de regni administratione et fine narrando, nihil de his quae cognitu vel digna vel necessaria sunt praetermittam.

4. (BU ÇALIŞMANIN PLANI)

Onun doğumu, bebekliği ve hatta çocukluğu hakkında yazılmış hiçbir şey olmadığından ve bunlar hakkında bilgisi olduğunu söyleyebilen yaşayan hiç kimse de bulunmadığından bunları yazmanın beyhude olduğuna karar verdim. Bilinmeyen şeyleri bir kenara bırakarak onun açıklanması ve ortaya konulması gereken alışkanlıklarını, başarılarını ve yaşamının diğer yönlerini aktarmaya karar verdim. Bu yüzden, ilk olarak içeride ve dışarıda yaptıklarını, sonra alışkanlıkları ve eğilimlerini, krallık yönetimi ve sonuyla ilgili şeyleri anlatarak bilindik konularda değerli ve gerekli olan şeylerin hiçbirini ihmal etmeyeceğim.

5.

Omnium bellorum, quae gessit, primo Aquitanicum, a patre inchoatum, sed nondum finitum, quia cito peragi posse videbatur, fratre adhuc vivo, etiam et auxilium fere rogato, suscepit. Et licet eum frater promisso frustrasset auxilio, susceptam expeditionem strenuissime exsecutus non prius incepto desistere aut semel suscepto labori cedere voluit, quam hoc, quod efficere moliebatur, perseverantia quadam ac iugitate perfecto fine concluderet. Nam et Hunoldum, qui post Waifarii mortem Aquitaniam occupare bellumque iam poene peractum reparare temptaverat, Aquitaniam relinquere et Wasconiam petere coegit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmisso amne Garonna et aedificato Castro Frontiaco, Lupo Wasconum duci per legatos mandat, ut perfugam reddat; quod ni festinato faciat, bello se eum expostulaturum. Sed Lupus saniori usus consilio non solum Hunoldum reddidit, sed etiam se ipsum cum provincia cui praeerat eius potestati permisit.

5. (AKİTANYA SAVAŞI)

Onun giriştiği tüm savaşların ilki, babası tarafından başlatılmış ancak hızlıca halledilebilir görüldüğü için sonlandırılamayan Akitanya savaşıdır. Kardeşi henüz hayattayken savaşa yardım getirmesini istemiştir. Kardeşi vaat edilen yardım hususunda onu yüz üstü bırakmış olsa da Karolus büyük bir gayretle giriştiği seferi sürdürdü. Nihayete ulaştırmaya çalıştığı bu işi sebatla ve bitmek bilmeyen bir gayretle tamamlayıncaya dek bu girişiminden caymak ya da bir kere başladığı işi yarıda bırakmak istemiyordu. Zira Waifar'ın ölümünden sonra Akitanya'yı işgal etmeye ve neredeyse sona ermek üzere olan bir savaşı yeniden alevlendirmeye çalışan Hunald'ı Akitanya'yı terk edip Gaskonya'ya gitmeye zorladı. Orada kalmak istemediğinden Garonne Nehri'ni geçti ve Fronsac Kalesi'ni inşa etti. Gaskonya Dükü Lupus'a elçiler vasıtasıyla kaçağı teslim etmesini buyurdu. Bunu hemen yapmadığı takdirde onu savaşla alıkoyacağını söyledi. Lupus ise daha mantıklı olanı yapıp sadece Hunald'ı teslim etmekle kalmadı aynı zamanda bizzat kendisiyle birlikte yönettiği bölgeyi de Karolus'un himayesine bıraktı.

6.

Conpositis in Aquitania rebus eoque bello finito, rengi quoque socio iam rebus humanis exempto, rogatu et precibus Hadriani Romanae urbis episcopi exoratus bellum contra Langobardos suscepit. Quod prius quidem et a patre eius, Stephano papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est; quia quidam e primoribus Francorum, cum quibus consultare solebat, adeo voluntati eius renisi sunt, ut se regem deserturos domumque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen est tunc contra Haistulfumregem et celerrime conpletum. Sed licet sibi et patri belli suscipiendi similis ac potius eadem causa subesse videretur, haud simili tamen et labore certatum et fine constat esse conpletum.

Pippinus siquidem Haistulfum regem paucorum dierum obsidione apud Ticenum conpulit et obsides dare et erepta Romanis oppida atque castella restituere atque, ut reddita non repeterentur, sacramento fidem facere; Karolus vero post inchoatum a se bellum non prius destitit, quam et Desiderium regem, quem longa obsidione fatigaverat, in deditionem susciperet, filium eius Adalgisum, in quem spes omnium inclinatae videbantur, non solum regno, sed etiam Italia excedere conpelleret, omnia Romanis erepta restitueret, Hruodgausum Foroiuliani ducatus praefectum res novas molientem opprimeret totamque Italiam suae ditioni subiugaret subactaeque filium suum Pippinum regem inponeret.

Italiam intranti quam difficilis Alpium transitus fuerit, quantoque Francorum labore invia montium iuga et eminentes in caelum scopuli atque asperae cautes superatae sint, hoc loco describerem, nisi vitae illius modum potius quam bellorum, quae gessit, eventus memoriae mandare praesenti opere animo esset propositum.

Finis tamen huius belli fuit subacta Italia et rex Desiderius perpetuo exilio deportatus et filius eius Adalgisus Italia pulsus et res a Langobardorum regibus ereptae Hadriano Romanae ecclesiae rectori restitutae.

6. (LOMBARD SAVAŞI)

Akitanya'daki meseleler hallolunca ve savaş bitince, krallığın paydaşı[339] artık dünyevi işlerden çekilince,[340] Roma şehrinin piskoposu Hadrianus'un ricaları ve isteğiyle ikna ettiği Karolus Lombardlara karşı savaşa girişti. Bu savaş ilk kez, Papa Stephanus'un ricasıyla, Karolus'un babası tarafından büyük bir zorlukla yapılmıştı. Çünkü Pepin'in sıklıkla fikir teatisinde bulunduğu bazı Frank ileri gelenleri onun isteğine öyle direndiler ki, kralı terk edip eve döneceklerini açıkça ilan ettiler. Yine de o dönemde Kral Aistulf'a karşı bir savaş başlatıldı ve çabucak bitirildi. Savaşa girme nedenleri kendisi ve babası nazarında benzer ve hatta aynı olmasına rağmen, kesinlikle farklı bir mücadele ve sonla tamamlanmıştır.

Pepin Kral Aistulf'u Pavia yakınında birkaç gün süren kuşatmayla rehine vermeye, Romalılardan aldığı kaleleri ve kasabaları geri vermeye ve verdiklerini geri almayacağına dair yemin etmeye zorladı. Karolus ise savaşı başlattıktan sonra uzun bir kuşatmayla yorduğu Kral Desiderius teslim oluncaya dek bir kez bile durmadı. Herkesin ümidi olan oğlu Adalgis sadece krallıktan değil, İtalya'dan da gitmeye zorladı, Romalılardan alınan her şeyi geri verdi, bir isyan tertipleyen Friuli Dükü Rotgaud'u[341] alt etti, tüm İtalya'yı kendi hâkimiyeti altına aldı ve oğlu Pepin'i bu ele geçirilmiş toprakların kralı yaptı.

Mevcut eserdeki amaç Karolus'un yaptığı savaşların sonuçlarından ziyade yaşam biçimini aktarabilmek olmasaydı bu noktada, İtalya'ya girdiklerinde Alpler'i geçmenin ne kadar zor olduğunu, Frankların, aşılmaz dağ sırtlarını, göğe uzanan kayaları ve sarp yamaçları nasıl bir gayretle aşabildiklerinden bahsederdim.

Bu savaşın sonu İtalya'nın fethi, Kral Desiderius'un ebedi sürgününe gönderilmesi, oğlu Adalgis'in İtalya'dan kovulması ve Lombard kralları tarafından ele geçirilmiş her şeyin Roma Kilisesi'nin hâkimi Hadrianus'a geri verilmesi oldu.

339 Kardeşi Carloman.
340 Ölünce.
341 776'da isyan etti.

7.

Post cuius finem Saxonicum, quod quasi intermissum videbatur, repetitum est. Quo nullum neque prolixius neque atrocius Francorumque populo laboriosius susceptum est; quia Saxones, sicut omnes fere Germaniam incolentes nationes, et natura feroces et cultui daemonum dediti nostraeque religioni contrarii neque divina neque humana iura vel polluere vel transgredi inhonestum arbitrabantur. Suberant et causae, quae cotidie pacem conturbare poterant, temrini videlicet nostri et illorum poene ubique in plano contigui, praeter pauca loca, in quibus vel silvae maiores vel montium iuga interiecta utrorumque agros certo limite disterminant, in quibus caedes et rapinae et incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non iam vicissitudinem reddere, sed apertum contra eos bellum suscipere dignum iudicarent. Susceptum est igitur adversus eos bellum, quod magna utrimque animositate, tamen maiore Saxonum quam Francorum damno, per continuos triginta tres annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum hoc perfidia pateretur. Difficile dictu est, quoties superati ac supplices regi se dediderunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absque dilatione dederunt, legatos qui mittebantur susceperunt, aliquoties ita domiti et emolliti, ut etiam cultum daemonum dimittere et Christianae religioni se subdere velle promitterent; Sed sicut ad haec facienda aliquoties proni, sic ad eadem pervertenda semper fuere praecipites, non sit ut satis aestimare, ad utrum horum faciliores verius dici possint; quippe cum post inchoatum cum eis bellum vix ulus annus exactus sit, quo non ab eis huiuscemodi facta sit permutatio.

7. (SAKSON SAVAŞI)

Bu savaşın bitmesinin ardından,[342] durmuş görünen Sakson seferi tekrar başladı. Frank kavminin yaptığı hiçbir savaş bu denli uzun, sert ya da zahmetli olmadı. Çünkü Saksonlar, Germen topraklarına yerleşmiş neredeyse bütün halklar gibi, huy bakımından acımasızlardı, şeytani bir inanca sahiplerdi ve bizim dinimizin düşmanıydılar. Ayrıca ne ilahi ne de insani yasalara karşı gelmenin ya da onları çiğnemenin onursuzca bir şey olduğunu düşünüyorlardı. Her gün barışı bozabilecek sebepler birkaç yer hariç, hemen hemen her yerde bizim ve onların sınırının kesiştiği düzlüklerde ortaya çıkıyordu. O birkaç yer ise, araya giren büyük ormanlar ya da dağ sırtlarıyla her iki tarafın da arazilerini kesin bir çizgiyle bölüyordu. Buralarda karşılıklı olarak cinayetlerin, hırsızlıkların ve kundaklamaların ardı arkası kesilmiyordu. Franklar bunlara öyle hiddetlendiler ki, artık karşılık vermenin değil açık bir savaşa girmenin yerinde olacağına karar verdiler. Böylece onlara karşı savaş açıldı. Bu savaş her iki tarafta da büyük bir hiddetle yürütüldü. Bununla birlikte 33 yıl süren bu savaşta Saksonlar, Franklardan daha fazla zarar gördü. Saksonların ihanetine maruz kalınmasaydı, çabucak sonlanabilirdi. Kaç kere yenildiklerinin, krala kaç kez yalvardıklarının, onun buyruklarına uyacaklarına, emredilen rehinelerin tereddütsüz verileceğine ve yollanan elçilerin kabul edileceğine dair kaç kez söz verdiklerini söylemek güçtür. Zaman zaman öyle mağlup edildiler ve sindirildiler ki, şeytani inançlarını terk edip kendi rızalarıyla Hristiyan dinini benimseyeceklerine dair söz verdiler. Bazen bunları yapmaya meyilli oldukları gibi, aynı şeyleri çiğnemekte de hızlıydılar. Her iki durumda da doğruyu söylediklerini bilmek mümkün değildi. Zira savaş başladıktan sonra bir yıl bile geçmedi ki böyle bir döneklik yapılmasın.

342 Lombard savaşının bitmesinin ardından.

Sed magnanimitas regis ac perpetua tam in adversis quam in prosperis mentis constantia nulla eorum mutabilitate vel vinci poterat vel ab his quae agere coeperat defatigari. Nam numquam eos huiuscemodi aliquid perpetrantes inpune fere passus est, quin aut ipse per se ducto aut per comites suos misso exercitu perfidiam ulcisceretur et dignam ab eis poenam exigeret, usque dum, omnibus qui resistere solebant profligatis et in suam potestatem redactis, decem milia hominum ex his qui utrasque ripas Albis fluminis incolebant cum uxoribus et parvulis sublatos transtulit et huc atque illuc per Galliam et Germaniam multimoda divisione distribuit.

Eaque conditione a rege proposita et ab illis suscepta tractum per tot annos bellum constat esse finitum, ut, abiecto daemonum cultu et relictis patriis caerimoniis, Christianae fidei atque religionis sacramenta susciperent et Francis adunati unus cum eis populus efficerentur.

Ama onların dönekliği; ne kralın yüce gönüllülüğü ve kararlılığını ne olumlu ve olumsuz durumlardaki istikrarını bozabildi ne de kralı başladığı işten alıkoyabildi. Çünkü böyle bir şey yapan kimseyi asla cezasız bırakmadı, ya bizzat kendi komutasındaki orduyla ya da kontlarıyla gönderdiği orduyla bu suçların öcünü alıyor ve onlara layık olan cezayı veriyordu. Direnen herkes bertaraf edilip hâkimiyeti altına alındığında, Elbe Nehri'nin iki kıyısında da yaşayan on bin kişiyi, eşleri ve küçük çocuklarıyla aldı ve muhtelif gruplar halinde Galya ve Germen ülkesine dağıttı.

Böylece kral tarafından sunulan ve Saksonlar tarafından kabul edilen şartlarla yıllarca süren savaş sona ermiş oldu. Bu şartlara göre, Saksonlar şeytani inançlarını ve atalarından kalma adetlerini terk edip Hristiyan inanç ve dininin gereklerini benimseyecekler ve Franklarla birleşip tek bir halk olacaklardı.

8.

Hoc bello, licet per multum temporis spatium traheretur, ipse non amplius cum hoste quam bis acie conflixit, semel iuxta montem qui Osneggi dicitur in loco Theotmelli nominato et iterum apud Hasa fluvium, et hoc uno mense, paucis quoque interpositis diebus. His duobus proeliis hostes adeo profligati ac devicti sunt, ut ulterius regem neque provocare neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent. Plures tamen eo bello tam ex nobilitate Francorum quam Saxonum et functi summis honoribus viri consumpti sunt. Tandemque anno tricesimo tertio finitum est, cum interim tot ac tanta in diversis terrarum partibus bela contra Francos et exorta sint et sollertia regis administrata, ut merito intuentibus in dubium venire possit, utrum in eo aut laborum patientiam aut felicitatem potius mirari conveniat. Nam biennio ante Italicum hoc bellum sumpsit exordium, et cum sine intermissione gereretur, nihil tamen ex his quae aliubi erant gerenda dimissum aut ulla in parte ab aeque operoso certamine cessatum est. Nam rex, omnium qui sua aetate gentibus dominabantur et prudentia maximus et animi magnitudine praestantissimus, nihil in his quae vel suscipienda erant vel exsequenda aut propter laborem detractavit aut propter periculum exhorruit, verum unum quodque secundum suam qualitatem et subire et fere doctus nec in adversis cedere nec in prosperis falso blandienti fortunae adsentiri solebat.

8. (SAKSON SAVAŞI–DEVAMI)

Bu savaş her ne kadar uzun bir süreye yayılsa da Karolus şahsen düşmana karşı en fazla iki kere çarpıştı. İlki Osning denilen dağın yakınındaki Detmold denilen yerde ve diğeri Haase Nehri civarındaydı. Bu savaşlar bir ay içinde birkaç gün arayla yapıldı. Bu iki muharebede düşmanlar o denli mahvolmuşlardı ve yenilmişlerdi ki, bazı istihkâmlar sayesinde korunmadıkça, kralı ne kışkırtmaya ne de gelişine karşı koymaya cüret edebildiler. Bu savaşta Saksonlar kadar Frankların soylularından ve yüksek mevkili adamlarından da yitip giden çok oldu. 33. yılda savaş nihayet bitti, bu esnada ülkenin muhtelif bölgelerinde Franklara karşı pek çok savaş yapıldı. Kral bu savaşları öyle ustaca idare etti ki, duruma şahit olanlar, ondaki çalışma sabrının mı yoksa talihinin mi daha takdire şayan olduğu konusunda haklı yere şüpheye düşebilirdi. Sakson Savaşı İtalya Savaşı'ndan iki yıl önce başlamış ve aralıksız sürdürülmüş olmasına rağmen, farklı yerlerde yapılması gereken hiçbir şey ihmal edilmedi ya da herhangi bir yerde aynı şekilde zahmet isteyen hiçbir mücadele sekteye uğramadı. Kendi çağının halklarına hükmeden tüm krallarının hem en akıllısı hem de ruhunun yüceliğiyle en seçkini olduğundan kral, giriştiği ya da başardığı bu şeylerin hiçbirinde zor diye caymadı ya da tehlikeli diye korkmadı. Üstlendiği ya da katlandığı her şeyin kendi niteliğine göre bir özelliği olduğunu anladı ve ne zorluklar karşısında boyun eğdi ne de iyi koşullarda talihin cezbedici yanlışına aldandı.

9.

Cum enim assiduo ac poene continuo cum Saxonibus bello certaretur, dispositis per congrua confiniorum loca praesidiis, Hispaniam quam maximo poterat belli apparatu adgreditur; saltuque Pyrinei superato, omnibus, quae adierat, oppidis atque castellis in deditionem acceptis, salvo et incolomi exercitu revertitur; praeter quod in ipso Pyrinei iugo Wasconicam perfidiam parumper in redeundo contigit experiri. Nam cum agmine longo, ut loci et angustiarum situs permittebat, porrectus iret exercitus, Wascones in summimontis vertice positis insidiis–est enim locus ex opacitate silvarum, quarum ibi maxima est copia, insidiis ponendis oportunus–extremam impedimentorum partem et eos qui novissimi agminis incedentes subsidio praecedentes tuebantur desuper incursantes in subiectam valem deiciunt, consertoque cum eis proelio usque ad unum omnes interficiunt, ac direptis impedimentis, noctis beneficio, quae iam instabat, protecti summa cum celeritate in diversa disperguntur. Adiuvabat in hoc facto Wascones et levitas armorum et loci, in quo res gerebatur, situs, econtra Francos et armorum gravitas et loci iniquitas per omnia Wasconibus reddidit impares. In quo proelio Eggihardus regiae mensae praepositus, Anshelmus comes palatii et Hruodlandus Brittannici limitis praefectus cum aliis conpluribus interficiuntur. Neque hoc factum ad praesens vindicari poterat, quia hostis re perpetrata ita dispersus est, ut ne fama quidem remaneret, ubinam gentium quaeri potuisset.

9. (İSPANYA SEFERİ)

Karolus aralıksız hatta bitmek bilmeyen bir savaşta Saksonlarla mücadele ederken sınırın uygun yerlerine tahkimatlar kurdu ve toplayabildiği kadar büyük bir kuvvetle İspanya'ya doğru yola çıktı. Pireneleri aşıp geçtikten sonra yaklaştığı her kasaba ve kaleden teslimiyet aldı. Pirene sırtlarından bizzat geri dönerken Gaskon ihanetini bir anlığına tatması dışında, orduyla sağ salim geri döndü. Gaskonlar dağın en üst noktasında pusu kurmuştu. Burası sık ve büyük ormanlarla dolu olduğundan pusu kurmak için elverişliydi. Ordu bölgenin ve dar geçitlerin izin verdiği ölçüde uzun bir sıra halinde ilerlerken Gaskonlar, Frank ağırlıklarının en gerideki kısmına ve ilerleyen birlikleri koruyan artçı kuvvetlere yukarıdan saldırıp onları aşağıdaki vadiye sürdüler. Bunu izleyen muharebede tek bir kişi kalmayana kadar bütün Frankları öldürdüler.[343] Ağırlıkları talan ettikten sonra henüz yaklaşan karanlıktan yararlanarak olabildiğince çabuk bir şekilde farklı istikametlere doğru dağıldılar. Bu olayda çarpışılan yerin konumu ve teçhizatlarının hafifliği Gaskonlara üstünlük sağlıyordu. Öte yandan Franklar teçhizatlarının ağırlığı ve bölgenin engebeli oluşu bakımından Gaskonlara göre dezavantajlı konumdaydı. Bu çarpışmada kraliyet masasının sorumlusu[344] Eggihard, saray kontu Anselm ve Breton sınırının valisi Roland, çok sayıda başka kişiyle öldürüldüler. Bu olayın intikamı o zaman alınamazdı çünkü bu işi gerçekleştiren düşman öylesine dağılmıştı ki, geriye oradaki halkların arayabileceği hiçbir iz kalmamıştı.

343 15 Ağustos 778.

344 Kralın sofrasından sorumlusu olan kişi, kahya.

10.

Domuit et Brittones, qui ad occidentem in extrema quadam parte Galliae super litus oceani residentes dicto audientes non erant, missa in eos expeditione, qua et obsides dare et quae imperarentur se facturos polliceri coacti sunt. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus ac per Romam iter agens Capuam Campaniae urbem accessit atque ibi positis castris bellum Beneventanis, ni dederentur, comminatus est. Praevenit hoc dux gentis Aragisus: filios suos Rumoldum et Grimoldum cum magna pecunia obviam regimittens rogat, ut filios obsides suscipiat, seque cum gente imperata facturum pollicetur, praeter hoc solum, si ipse ad conspectum venire cogeretur. Rex, utilitate gentis magisquam animi eius obstinatione considerata, et oblatos sibi obsides suscepit eique, ut ad conspectum venire non cogeretur, promagno munere concessit; unoque ex filiis, qui minor erat, obsidatus gratia retento, maiorem parti remisit; legatisque obsacramenta fidelitatis a Beneventanis exigenda atque suscipienda cum Aragiso dimissis Romam redit, consumptisque ibi in sanctorum veneratione locorum aliquot diebus in Galliam revertitur.

10. (BRETONLARIN VE BENEVENTOLULARIN TESLİMİYETİ)

Karolus Galya'nın ücra batısında okyanusun kıyısında yaşayan Breton halkını da hâkimiyeti altına aldı. Söylenene kulak asmadıklarından onlara karşı bir birlik göndererek rehineler vermeleri ve kendilerine emredilen şeyleri yapacakları hususunda söz vermeleri için onları zorladı. Daha sonra bizzat ordusuyla İtalya'ya doğru yola çıktı ve Roma'dan geçerek Campania'nın Capua şehrine ulaştı. Orada ordugâhını kurup Beneventoluları teslim olmadıkları takdirde savaşmakla tehdit etti. Bu halkın lideri Arichis, oğulları Romuald ve Grimoald'ı büyük miktarda parayla krala göndererek rehin almasını isteyerek savaşı engelledi. Kralın huzuruna şahsen çıkmaya zorlanmayacağı şartıyla kendisinin de halkıyla birlikte emredilenleri yapacaklarına dair söz verdi. Kral, Arichis'in inatçılığından ziyade halkın menfaatini dikkate aldığından kendisine sunulan rehineleri kabul etti ve bu büyük armağan karşılığında huzuruna çıkması için onu zorlamadı. Oğullarından küçük olanı rehin olarak tekrar alıkoyduktan sonra büyüğünü babasına geri gönderdi. Elçileri, Beneventolulardan sadakat yemini istemeleri ve almaları için Arichis ile bırakıp Roma'ya döndü. Orada birkaç günü kutsal yerlerde saygıyla geçirdikten sonra Galya'ya döndü.

11.

Baioaricum deinde bellum et repente ortum et celeri fine conpletum est. Quod superbia simul ac socordia Tassilonis ducis excitavit; qui hortatu uxoris, quae filia Desiderii regis erat ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, iuncto foedere cum Hunis, qui Baioariis sunt ab oriente contermini, non solum imperata non facere, sed bello regem provocare temptabat. Cuius contumaciam, quia nimia videbatur, animositas regis fere nequiverat, ac proinde copiis undique contractis Baioariam petiturus ipse ad Lechumamnem cum mango venit exercitu. Is fluvius Baioarios ab Alamannis dividit. Cuius in ripa castris conlocatis, prius quam provinciam intraret, animum ducis perlegatos statuit experiri. Sed nec ille pertinaciter agere vel sibi vel genti utile ratus supplex se regi permisit, obsides qui imperabantur dedit, inter quos et filium suum Theodonem, data insuper fide cum iuramento, quod ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti adsentire deberet. Sicque bello, quod quasi maximum futurum videbatur, celerrimus est finis inpositus. Tassilo tamen postmodum ad regem evocatus neque redire permissus, neque provincia, quam tenebat, ulterius duci, sed comitibus ad regendum commissa est.

11. (TASSILO VE BAVYERA SEFERİ)

Sonra aniden Bavyera savaşı patlak verdi, fakat çabucak sonlandı. Savaş, Dük Tassilo'nun kibri ve gözü karalığı yüzünden çıkmıştı. Tassilo eşinin kışkırtmasıyla Bavyeralıların doğuda komşusu olan Hunlarla[345] bir ittifak yaptı. Tassilo'nun eşi aynı zamanda Kral Desiderius'un kızıydı da ve babasının sürgününden dolayı kocası aracılığıyla intikam almak istiyordu. Tassilo sadece kralın buyruklarını çiğnemekle kalmadı aynı zamanda kralı savaşa kışkırtmaya da çalıştı. Karolus'un yürekliliği, dükün haddinden büyük inatçılığına katlanamamıştı. Ardından kral, dört bir yandan topladığı birliklerle bizzat Bavyera'ya saldırmak için büyük bir orduyla Lech Nehri'ne geldi. Bu nehir Bavyeralıları Alemanlardan[346] ayırır. Bölgeye girmeden önce nehrin kıyısında ordugâhını kurdu ve elçiler aracılığıyla dükün niyetini yoklamaya karar verdi. Ama dük inatçı bir şekilde devam etmenin ne kendine ne de halkına bir yararı olacağına kanaat getirip kendini tevazuyla krala teslim etti ve istenilen rehineleri gönderdi. Onların arasında oğlu Theodus da vardı. Bunun yanı sıra, başkasının kanına girmesiyle Karolus'a itaatsizlik etmeyeceğine dair sadakat yemini de etti. Uzun süreceği öngörülen bu savaşa çabucak son verildi. Ancak Tassilo bundan sonra kralın huzuruna çağrıldı ve geri dönmesine izin verilmedi. Elinde tuttuğu bölgeyse yönetilmesi için başka bir düke değil de kontlara verildi.

345 Avarlar kastedilmektedir.

346 Güneybatı Almanya'da yaşamaktadırlar.

12.

His motibus ita conpositis, Sclavis, qui nostra consuetudine Wilzi, proprie vero, id est sua locutione, Welatabi dicuntur, bellum inlatum est. In quo et Saxones velut auxiliares inter ceteras nationes, quae regis signa iussae sequebantur, quamquam ficta et minus devota oboedientia, militabant. Causa belli erat, quod Abodritos, qui cum Francis olim foederati erant, adsidua incursione lacessebant nec iussionibus coerceri poterant.

Sinus quidam ab occidentali oceano orientem versus porrigitur, longitudinis quidem inconpertae, latitudinis vero quae nusquam centum milia passuum excedat, cum in multis locis contractior inveniatur. Hunc multae circumsedent nationes; Dani siquidem ac Sueones, quos Nordmannos vocamus, et septentrionale litus et omnes in eo insulas tenent. At litus australe Sclavi et Aisti et aliae diversae incolunt nationes; inter quos vel praecipui sunt, quibus tunc a rege bellum inferebatur, Welatabi. Quos ille una tantum et quam per se gesserat expeditione ita contudit ac domuit, ut ulterius imperata facere minime rennuendum iudicarent.

12. (SLAV SAVAŞI)

Bu meseleler halledildiğinde, bizim Wilzi dediğimiz ama gerçekte kendi dillerinde Welatablar denilen Slavlarla savaşa tutuşuldu. Bu savaşta Saksonlar da kralın buyruğuna uyan diğer halklar gibi yardımcı kuvvetler olarak savaşıyorlardı. Ancak sadakatleri yapmacıktı ve adanmışlıktan uzaktı. Savaşın nedeni Welatabların, vaktiyle Franklarla ittifak yapmış olan Abodritlerin sürekli baskınlarla saldırmaları ve saldırıların emirlerle durdurulamamasıydı.

Batı Okyanusu'ndan doğuya doğru bir koy uzanır.[347] Uzunluğu açıkça bilinmemektedir. Çoğu yeri daha dar olsa da genişliği gerçekte 100 mili asla geçmemektedir. Normanlar dediğimiz Danlar ve İsveçliler kuzey kıyısını ve oradaki tüm adaları tutarlar. Güney kıyısında Slavlar, Estonyalılar ve başka halklar yaşarlar. Onlar arasında en göze çarpan halk, o zaman kralın savaştığı Welatablardır. Yalnızca, kendisinin de bizzat katıldığı tek bir seferle kral onları öyle ezdi ve baskı altına aldı ki, kralın emirlerine itaatsizlik etmeye bir daha cesaret edemediler.

347 Baltık Denizi kastedilmektedir.

13.

Maximum omnium, quae a b illo gesta sunt, bellorum praeter Saxonicum huic bello successit, illud videlicet, quod contra Avares sive Hunos susceptum est. Quod ille et animosius quam cetera et longe maiori apparatu administravit. Unam tamen per se in Pannoniam–nam hanc provinciam ea gens tum incolebat–expeditionem fecit, cetera filio suo Pippino ac praefectis provinciarum, comitibus etiam atque legatis perficienda commisit. Quod cum ab his strenuissime fuisset administratum, octavo tandem anno conpletum est. Quot proelia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, testatur vacua omni habitatore Pannonia et locus, in quo regia kagani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem in eo humanae habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota gloria decidit. Omnis pecunia et congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt. Neque ullum bellum contra Francos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati et opibus aucti sint. Quippe cum usque in id temporis poene pauperes viderentur, tantum auri et argenti in regia repertum, tot spolia pretiosa in proeliis sublata, ut merito credi possit hoc Francos Hunis iuste eripuisse, quod Huni prius aliis gentibus iniuste eripuerunt. Duo tantum ex proceribus Francorum eo bello perierunt: Ericus dux Foroiulanus in Liburnia iuxta Tharsaticam maritimam civitatem insidiis oppidanorum interceptus, et Geroldus Baioariae praefectus in Pannonia, cum contra Hunos proeliaturus aciem strueret, incertum a quo, cum duobus tantum, qui eum obequitantem ac singulos hortantem comitabantur, interfectus est. Ceterum incruentum poene Francis hoc bellum fuit et prosperrimum exitum habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheretur.

Post quod et Saxonicum suae prolixitati convenientem finem accepit. Boemanicum quoque et Linonicum, quae postea exorta sunt, diu durare non potuerunt. Quorum utrumque ductu Karoli iunioris celeri fine conpletum est.

13. (AVARLARLA SAVAŞ)

Karolus'un Saksonlarla olan savaşının dışında, girdiği en büyük savaş Avarlara ya da Hunlara karşı olandır. O, bu savaşı hem diğer savaşlardan daha büyük bir cesaretle hem de daha büyük bir hazırlıkla yönetti. Pannonia'daki sefere kendi de katıldı, zira o zamanlar bu halk bölgeye yerleşmişti. Geri kalan seferleri, oğlu Pepin'e, bölge valilerine, kontlara ve hatta elçilerine bıraktı. Savaş onlar tarafından çok büyük bir gayretle yönetildi ve sonunda sekiz yılda tamamlandı. O savaşta kaç çarpışma olduğunun ve ne kadar kan aktığının şahidi, artık Pannonia'da yaşayan bir halkın olmaması ve vaktiyle kağanın sarayının olduğu yerde bugün yeller esmesidir. Bu yer öyle ıssızlaşmıştı ki, orada insan yerleşimine dair izler dahi görünmüyordu. Bu savaşta Hunların tüm soyluları yok oldu ve tüm şöhretleri ayaklar altına alındı. Tüm paraları ve uzun zamandır toplamış oldukları hazineler ganimet olarak ele geçirildi. İnsan hafızası Frankların böylesine ganimet ve para ile zenginleştiği bir başka savaş hatırlamaz. Aslında Hunlar o zamana kadar yoksul görülüyorlardı ama sarayda o kadar çok miktarda altın ve gümüş ortaya çıktı ve seferlerde o denli ganimetler elde edildi ki, Hunların önceden ve adaletsizce başka halklardan zorla aldığı şeyleri, Frankların bu savaşla Hunlardan adil bir şekilde kopardığına inanılabilirdi. O savaşta Frankların önde gelenlerinden sadece ikisi öldü: Friuli Dükü Eric, Liburnia'daki Tersatto liman şehrin dolaylarında kent ahalisinin kurduğu pusuda öldürüldü. Bavyera valisi Gerold ise, Pannonia'da, Hunlara karşı savaşmak üzere mevzileri düzenlediği sırada, kimliği belirsiz bir kişi tarafından iki yoldaşıyla birlikte öldürüldü. Adamları, at binerken ve askerlerini birer birer yüreklendirirken ona eşlik ediyordu. Diğer yandan, bu büyük savaş Franklar için neredeyse kansız geçmiş ve uzun sürmüş olsa da, başarıyla sonuçlandı.

Bunun ardından Sakson savaşı uzunluğuna yakışır bir sona ulaştı. Daha sonra başlayan Linonia[348] ve Bohemya savaşları[349] uzun süre devam edemediler. Her ikisi de genç Karolus'un[350] liderliğiyle çabuk bir sonla tamamlandılar.

348 808, 811.

349 805–6.

350 Şarlman'ın oğlu.

14.

Ultimum contra Nordmannos, qui Dani vocantur, primo pyraticam exercentes, deinde maiori classe litora Galliae atque Germaniae vastantes, bellum susceptum est. Quorum rex Godofridus adeo vana speinflatus erat, ut sibi totius Germaniae promitteret potestatem. Frisiam quoque atque Saxoniam haud aliter atque suas provincias aestimabat. Iam Abodritos, vicinos suos, in suam ditionem redegerat, iam eos sibi vectigales fecerat. Iactabat etiam se brevi Aquasgrani, ubi regis comitatus erat, cum maximis copiis adventurum. Nec dictis eius, quamvis vanissimis, omnino fides abnuebatur, quin potius putaretur tale aliquid inchoaturus, nisi festinata fuisset morte praeventus. Nam a proprio satellite interfectus et suae vitae et belli a se inchoati finem acceleravit.

14. (DANLARLA SAVAŞ)

Nihai savaş, önceleri korsanlık yapan sonraysa Galya'nın ve Germen ülkesinin kıyılarını büyük bir donanmayla yağmalayan Danlar denilen Normanlara karşıydı. Onların kralı Godfred öyle beyhude bir beklentiye girmişti ki, kendine tüm Germen ülkesinin hâkimi olma sözü vermişti. Frizya'yı ve Saksonya'yı kendi vilayetlerinden ayrı düşünmüyordu. Komşuları Abodritleri önceden kendi hâkimiyetine almış, kendisine vergi verir konuma getirmişti. Bununla birlikte, büyük bir orduyla kralın sarayının olduğu Aachen'ın önlerine varacağı konusunda böbürleniyordu. Söyledikleri her ne kadar bomboş olsa da, yine de sözlerine tamah eden vardı. Şayet aniden gelen bir ölümle engellenmeseydi böyle bir şeyi başlatacağına inanılıyordu. Oysa o, kendi muhafızı tarafından öldürüldü[351] ve bu, hem hayatının hem de başlattığı savaşın sonunu getirdi.

351 810.

15.

Haec sunt bella, quae rex potentissimus per annos XLVII –tot enim annis regnaverat– in diversis terrarum partibus suma prudentia atque felicitate gessit. Quibus regnum Francorum, quod post patrem Pippinum magnum quidem et forte susceperat, ita nobiliter ampliavit, ut poene duplum illi adiecerit. Nam cum prius non amplius quam ea pars Galliae, quae inter Rhenum et Ligerem oceanumque ac mare Balearicum iacet, et pars Germaniae, quae inter Saxoniam et Danubium Rhenumque ac Salam fluvium, qui Thuringos et Sorabos dividit, posita a Francis qui Orientales dicuntur incolitur, et praeter haec Alamanni atque Baioarii ad rengi Francorum potestatem pertinerent:

ipse per bela memorata primo Aquitaniam et Wasconiam totumque Pyrinei montis iugum et usque ad Hiberum amnem, qui apud Navarros ortus et fertilissimos Hispaniae agros secans sub Dertosae civitatis moenia Balearico mari miscetur; deinde Italiam totam, quae ab Augusta Praetoria usque in Calabriam inferiorem, in qua Graecorum ac Beneventanorum constat esse confinia, decies centum et eo amplius passuum milibus longitudine porrigitur; tum Saxoniam, quae quidem Germaniae pars non modica est et eius quae a Francis incolitur duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse consimilis; post quam utramque Pannoniam et adpositam in altera Danubii ripa Daciam, Histriam quoque et Liburniam atque Dalmaciam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam et iunctum cum eo foedus Constantinopolitanum imperatorem habere permisit; deinde omnes barbaras ac feras nationes, quae inter Rhenum ac Visulam fluvios oceanumque ac Danubium positae, lingua quidem poene similes, moribus vero atque habitu valde dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret; inter quas fere praecipuae sunt Welatabi, Sorabi, Abodriti, Boemani–cum his namque bello conflixit–; ceteras, quarum multo maior est numerus, in deditionem suscepit.

15. (FETİHLERİNİN ARTIŞI)

Yüceler yücesi Kral Karolus tarafından 47 yıllık hükümdarlığı boyunca, yeryüzünün farklı bölgelerinde büyük bir sağduyu ve başarıyla komuta ettiği savaşlar bunlardı. Babası Pepin'den sonra devraldığında zaten güçlü ve büyük olan Frank Krallığı'nı öyle genişletti ki, neredeyse iki katına ulaştırdı. Zira onun zamanından evvel Frank Krallığı'nın gücü sadece Galya'nın Ren, Loire, okyanus[352] ve Balear Denizi'yle sınırlı kısmını ve Almanya'nın Doğu Frankları tarafından mesken edilmiş bölgesini kapsıyordu. Bu bölge Saksonya, Tuna, Ren ve Thuringialılarla Sorbları ayıran Saal Nehri'yle sınırlıdır. Dahası Alemanlar ve Bavyeralılar da Frank Krallığı'na dâhillerdi.

Bizzat Karolus, bahsettiğimiz savaşlarla, ilk olarak Akitanya'yla Gaskonya'yı ve tüm Pireneler'i, Navarre dolaylarında çıkıp İspanya'nın en verimli tarlalarından geçerek Tortosa şehrinin surları altından Balear Denizi'ne dökülen Ebro Nehri'ne kadar tüm İberya'yı aldı. Sonra Aosta'dan aşağı Calabria'ya, Beneventolular ve Yunanlarla 1000 milden daha uzun bir sınır teşkil eden yere kadar tüm İtalya'yı aldı. Ardından Germen ülkesinin azımsanmayacak bir parçası olan ve Franklarca yerleşilen toprağın iki katı büyüklükte sanılan, ancak hemen hemen aynı büyüklükteki Saksonya'yı aldı. Akabinde Pannonia'nın her iki bölümünü,[353] Tuna'nın diğer kıyısındaki Dacia'yı, Istria'yı, Liburnia'yı, Konstantinopolis imparatoru ile yapmış olduğu anlaşmaya ve dostluğuna binaen sahip olmasına izin verilen sahil kentleri dışında Dalmaçya'yı aldı.

Ayrıca Germen ülkesinde yaşayan, Ren ve Vistula nehirleri arasında, okyanus[354] ve Tuna nehri arasında yerleşmiş, dilleri neredeyse benzer ama çok farklı gelenek ve âdetleri olan tüm barbarları ve vahşi halkları öyle baskı altına aldı ki; onları bağladı. Onlar arasında en önemlileri Welatablar, Sorblar, Abodritler ve Bohemyalılardır. Bunlarla savaştı. Daha çok olan geri kalanlarınsa teslimiyetini elde etti.

352 Kuzey Denizi kastedilmektedir.

353 Tuna'nın kuzey ve güneyi kastedilmektedir.

354 Baltık Denizi kastedilmektedir.

16.

Auxit etiam gloriam regni sui quibusdam regibus ac gentibus per amicitiam sibi conciliatis. Adeo namque Hadefonsum Galleciae atque Asturicae regem sibi societate devinxit, ut is, cum ad eum vel litteras vel legatos mitteret, non aliter se apud illum quam proprium suum appellari iuberet. Scottorum quoque reges sic habuit ad suam voluntatem per munificentiam inclinatos, ut eum numquam aliter nisi dominum seque subditos et servos eius pronuntiarent. Extant epistolae ab eis ad illum missae, quibus huiusmodi affectus eorum erga illum indicatur.

Cum Aaron rege Persarum, qui excepta India totum poene tenebat orientem, talem habuit in amicitia concordiam, ut is gratiam eius omnium, qui in toto orbe terrarum erant, regum ac principum amicitiae praeponeret solumque illum honore ac munificentia sibi colendum iudicaret. Ac proinde, cum legati eius, quos cum donariis ad sacratissimum Domini ac salvatoris nostri sepulchrum locumque resurrectionis miserat, ad eum venissent et ei domini sui voluntatem indicassent, non solum quae petebantur fieri permisit, sed etiam sacrum illum et salutarem locum, ut illius potestati adscriberetur, concessit; et revertentibus legatis suos adiungens inter vestes et aromata et ceteras orientalium terrarum opes ingentia illi dona direxit, cum ei ante paucos annos eum, quem tunc solum habebat, roganti mitteret elefantum.

Imperatores etiam Constantinopolitani, Niciforus, Michahel et Leo, ultro amicitiam et societatem eius expetentes conplures ad eum misere legatos. Cum quibus tamen propter susceptum a se imperatoris nomen et ob hoc eis, quasi qui imperium eis eripere vellet, valde suspectum foedus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cuiuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis et Grecis Francorum suspecta potentia. Unde et illud Grecum extat proverbium: "ton Phragkon philon echis, gitona ouk echis"

16. (YABANCILARLA İLİŞKİLERİ)

Bununla birlikte bazı kral ve halklarla dostça ilişkiler kurarak krallığının şanını artırdı. Asturias ve Galiçya kralı Alfonso öyle bir arkadaşlık bağı kurdu ki, Alfonso, Karolus'a mektuplar ve elçiler gönderdiğinde, kendisinden Karolus'un adamı dışında başka bir şekilde bahsedilmemesini buyurdu. Alicenaplığı sayesinde İskoç krallarını da kendi iradesi altına çekmişti. Öyle ki, ona efendi, kendilerine de onun tebaası ve hizmetkârları haricinde bir şey demediler. İskoçların gönderdiği ve bu denli hisleri içeren mektuplar günümüze ulaşmıştır.

Hindistan hariç neredeyse tüm Doğu'yu elinde tutan Perslerin kralı Harun[355] ile bu türden öyle uyumlu bir arkadaşlığa sahipti ki, Harun onun iyi niyetini dünyadaki tüm kralların ve liderlerin arkadaşlığının önüne koyuyordu ve sadece onu, onur ve cömertlikle kendisine saygı gösterilmesi gereken biri olarak görüyordu. Sonunda Karolus elçilerini hediyelerle efendimiz ve kurtarıcımızın en kutsal mezarına ve yeniden vücut bulduğu yere gönderdi. Oraya geldiklerinde ve kendi efendilerinin isteğini ona bildirdiklerinde o, sadece istedikleri şeylerin olmasına değil, aynı zamanda o kutsal ve mübarek yerin, onun hâkimiyetine tahsis edilmesine de izin verdi. Dönen elçilerle birlikte kendi elçilerini de gönderip giysiler, parfümler ve Doğu dünyasının diğer büyük zenginliklerini içeren hediyeleri Karolus'a yolladı. Birkaç yıl önce Karolus'un ondan istediği tek filini de gönderdi.

Ayrıca Konstantinopolis imparatorları Nicephorus, Michael ve Leo onun dostluğu ve müttefikliğini kazanmak için çok sayıda elçi gönderdiler. Karolus imparator ünvanını aldığından imparatorluklarını onlardan almak ister diye büyük bir endişe içindeydiler. Bu yüzden, taraflar arasında bir sorun yaşanmaması adına Karolus onlarla oldukça sağlam bir anlaşma yaptı. Romalılar ve Yunanlar her zaman Frankların gücüne şüpheyle yaklaşmıştır. Bu yüzden bir Yunan atasözü der ki: "Franktan dost olur ama komşu olmaz."

355 Abbasi Halifesi Harun Reşid.

17.

Qui cum tantus in ampliando regno et subigendis exteris nationibus existeret et in eiusmodi occupationibus assidue versaretur, opera tamen plurima ad regni decorem et commoditatem pertinentia diversis in locis inchoavit, quaedam etiam consummavit. Inter quae praecipua fere non inmerito videri possunt basilica sanctae Dei genitricis Aquisgrani opere mirabili constructa et pons apud Mogontiacum in Rheno quingentorum passuum longitudinis–nam tanta est ibi fluminis latitudo– ; qui tamen uno, antequam decederet, anno incendio conflagravit, nec refici potuit propter festinatum illius decessum, quamquam in ea meditatione esset, ut pro ligneo lapideum restitueret. Inchoavit et palatia operis egregii, unum haud longe a Mogontiaco civitate, iuxta villam cui vocabulum est Ingilenheim, alterum Noviomagi super Vahalem fluvium, qui Batavorum insulam a parte meridiana praeterfluit. Praecipue tamen aedes sacras ubicumque in toto regno suo vetustate conlapsas conperit, pontificibus et patribus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperavit, adhibens curam perlegatos, ut imperata perficerent.

Molitus est et classem contra bellum Nordmannicum, aedificatis ad hoc navibus iuxta flumina, quae et de Gallia et de Germania septentrionalem influunt oceanum. Et quia Nordmanni Gallicum litus atque Germanicum assidua infestatione vastabant, per omnes portus et ostia fluminum, qua naves recipi posse videbantur, stationibus et excubiis dispositis, ne qua hostis exire potuisset, tali munitione prohibuit. Fecit idem a parte meridiana in litore provinciae Narbonensis ac Septimaniae, toto etiam Italiae litore usque Romam contra Mauros nuper pyraticam exercere adgressos; ac per hoc nullo gravi damno vel a Mauris Italia vel Gallia atque Germania a Nordmannis diebus suis adfecta est, praeter quod Centumcellae civitas Etruriae per proditionem a Mauris capta atque vastata est, et in Frisia quaedam insulae Germanico litori contiguae a Nordmannis depraedatae sunt.

17. (KAMU İŞLERİ)

Krallığı ne kadar genişletse de ve yabancı kavimleri boyunduruğu altına alıp bu tür meselelerle meşgul olsa da, muhtelif yerlerde krallığının menfaati ve onu güzelleştirmek için çok sayıda imar faaliyeti başlattı. Bazılarını da bitirdi. Hayran olunası bir eser olan Aachen'daki Tanrı'nın Kutsal Annesi'nin Bazilikası ile Ren üzerinde Mainz civarında, nehrin eni o kadar olduğundan yarım mil uzunluktaki ve Karolus'un ölümünden bir yıl önce yanan köprü layıkıyla bu eserlerin en önemlileri olarak gösterilebilir. Karolus, köprüyü ahşap yerine yeniden taştan yapmayı düşünse de, ani ölümünden dolayı yapılamadı. Etkileyici saray inşaatları da başlattı. Biri Ingelheim denen kasabanın yakınında, Mainz şehrinden uzak olmayan bir yerde, diğeri Batavialıların adasının güney kısmından akan Waal Nehri üzerinde Nijmegen'dedir. Tüm krallığında nerede eskiden yıkılmış bir kutsal tapınak olduğunu öğrendiyse, buralardan sorumlu piskopos ve rahiplere bu yapıları onarmalarını emretti. Elçileri aracılığıyla emirlerinin yerine getirildiğinden emin oldu.

Normanlara karşı savaş için bir donanma da kurdu, bunun için Galya ve Germen ülkesinden kuzey okyanusuna akan ırmaklar yanında gemiler inşa ettirdi. Normanlar sürekli saldırarak Galya kıyısını ve Germen ülkesini harap ettiklerinden, düşmanlar çıkamasınlar diye her limana ve gemilerin girmesi mümkün görünen ırmakların ağzına karakollar kurup bekçiler koyarak güçlü bir tahkimatla onları engelledi. Aynı şeyi güneyde Narbonensis ve Septimania eyaletlerinin kıyılarında ve Roma'ya kadar tüm İtalya kıyısı boyunca son zamanlarda korsanlığa başlamış Berberilere[356] karşı da uyguladı. Bundan dolayı onun zamanında İtalya, Berberilerin Etrüsk şehri Centocelle'yi ihanetle zapt edip talan etmesi dışında Berberilerden büyük zarar görmedi. Aynı şekilde Galya ve Germen ülkesi de, Germen ülkesinin kıyısı boyunca uzanan Frizya'daki bazı adaların Normanlar tarafından talan edilmesi dışında Normanlardan zarar görmedi.

356 Kuzey Afrika kökenli Müslüman Berberiler kastedilmektedir.

18.

Talem eum in tuendo et ampliando simulque ornando regno fuisse constat. Cuius animi dotes et summam in qualicumque et prospero et adverso eventu constantiam ceteraque ad interiorem atque domesticam vitam pertinentia iam abhinc dicere exordiar.

Post mortem patris cum fratre regnum partitus tanta patientia simultates et invidiam eius tulit, ut omnibus mirum videretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo provocari potuisset. Deinde cum matris hortatu filiam Desiderii regis Langobardorum duxisset uxorem, incertum qua de causa, post annum eam repudiavit et Hildigardam de gente Suaborum praecipuae nobilitatis feminam in matrimonium accepit; de qua tres filios, Karolum videlicet, Pippinum et Hludowicum, totidemque filias, Hruodtrudem et Berhtam et Gislam, genuit. Habuit et alias tres filias, Theoderadam et Hiltrudem et Hruodhaidem, duas de Fastrada uxore, quae de Orientalium Francorum, Germanorum videlicet, gente erat, tertiam de concubina quadam, cuius nomen modo memoriae non occurrit. Defuncta Fastrada Liutgardam Alamannam duxit, de qua nihil liberorum tulit. Post cuius mortem quattuor habuit concubinas, Madelgardam scilicet, quae peperit ei filiam nomine Ruothildem, Gersuindam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adaltrud nata est, et Reginam, quae ei Drogonem et Hugum genuit, et Adallindem, ex qua Theodericum procreavit.

18. (ÖZEL HAYATI)

Karolus'un krallığını böyle koruduğunu, genişlettiğini ve bir yandan da güzelleştirdiğini belirttim. Şu andan itibaren onun karakter özelliklerini ve lehte veya aleyhte her durumda gösterdiği üstün kararlılığını, hem özel hayatına hem de ev hayatına dair diğer şeyleri anlatmaya başlayacağım.

Babasının ölümünden sonra krallığı kardeşiyle paylaştı. Kardeşinin kıskançlığına ve kavgalarına öyle büyük bir sabırla katlandı ki, onun tarafından sinirlendirilmemesi ve kışkırtılamaması herkesçe mucizevî görülüyordu. Annesinin teşvikiyle Lombard Kralı Desiderius'un kızıyla evlendi, bilinmeyen bir nedenden dolayı bir yıl sonra onu boşadı ve Swabia kavminin önden gelen soylu kadınlarından Hildegard ile evlendi. Ondan üç oğlu oldu;[357] Charles, Pepin ve Louis ve aynı şekilde üç de kızı oldu; Hruodrud, Bertha ve Gisla. Başka üç kızı daha vardı; Theoderada, Hiltrud ve Routhaid. Bunlardan ikisi Doğu Franklarının yani Germenlerin soyundan gelen karısı Fastrada'dandı. Üçüncüsü şu anda adı aklımda olmayan bir metresindendi. Fastrada ölünce Aleman Liutgard ile evlendi, o hiç çocuk doğurmadı. Onun ölümünden sonra dört metresi oldu: Ona Routhildem adında bir kız veren Madelgard, Sakson ırkından olan ve Adaltrud isimli bir kız doğuran Gersuinda, Drogo ve Hugh'u doğuran Regina, Theodoric'i doğuran Ethelind.

357 Aslında dört erkek çocuk doğurmuştur. Louis'nin çok küçükken ölen Lothar adında bir ikizi vardır. Beş tane de kız çocuk doğurmuştur. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 37.

Mater quoque eius Berhtrada in mango apud eum honore consenuit. Colebat enim eam cum suma reverentia, ita ut nulla umquam invicem sit exorta discordia, praeter in divortio filiae Desiderii regis, quam illa suadente acceperat. Decessit tandem post mortem Hildigardae, cum iam tres nepotes suos totidemque neptes in fili domo vidisset. Quam ille in eadem basilica, qua pater situs est, apud Sanctum Dionisium, magno cum honore fecit humari.

Erat ei unica soror nomine Gisla, a puellaribus annis religiosae conversationi mancipata, quam similiter ut matrem magna coluit pietate. Quae etiam paucis ante obitum illius annis in eo, quo conversata est, monasterio decessit.

Annesi Berhtrada onun yanında büyük bir onurla ihtiyarladı. Zira Karolus ona büyük bir saygı gösteriyordu. Annesinin iknasıyla evlendiği Kral Desiderius'un kızıyla boşanması dışında aralarında hiçbir anlaşmazlık olmadı. O, Hildegard'ın ölümünden sonra öldü, ancak üç erkek ve üç kız torununu oğlunun evinde görebilmişti. Annesini Aziz Denis'in yanında gömülü babasıyla aynı bazilikaya büyük bir saygıyla gömdü.

Karolus'un Gisla adında bir kız kardeşi vardı. Gisla gençlik yıllarından itibaren kendini dinî bir hayata adamıştı. Kral, annesine yaptığı gibi kız kardeşini de büyük bir sadakatle korudu. Kralın ölümünden birkaç yıl önce inzivaya çekildiği[358] manastırda öldü.

358 Rahibe olduğu, hayatını geçirdiği manastırda.

19.

Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam fili quam filiae primo liberalibus studiis, quibus et ipse operam dabat, erudirentur. Tum filios, cum primum aetas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venatibus exerceri fecit, filias vero lanificio adsuescere coloque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere atque ad omnem honestatem erudiri iussit.

Ex his omnibus duo tantum filios et unam filiam, priusquam moreretur, amisit, Karolum, qui natu maior erat, et Pippinum, quem regem Italiae praefecerat, et Hruodtrudem, quae filiarum eius primogenita et a Constantino Grecorum imperatore desponsata erat. Quorum Pippinus unum filium suum Bernhardum, filias autem quinque, Adalhaidem, Atulam, Gundradam, Berhthaidem ac Theoderadam, superstites reliquit. In quibus rex pietatis suae praecipuum documentum ostendit, cum filio defuncto nepotem parti succedere et neptes inter filias suas educari fecisset. Mortes filiorum ac filiae pro magnanimitate, qua excellebat, minus patienter tulit, pietate videlicet, qua non minus insignis erat, conpulsus ad lacrimas.

19. (ÇOCUKLARI)

Karolus çocuklarının şu şekilde eğitilmesi gerektiğine karar vermişti: Kızları da oğulları gibi özgür sanatlarda eğitileceklerdi. Karolus'un kendisi de özgür sanatlara büyük önem veriyordu. Oğulları uygun yaşa geldiklerinde, Frankların geleneğine uygun olarak ata binme, avcılık ve silah kullanma üzerine eğitildiler. Kızlarınınsa dokumacılık, öreke ve ip eğirmeyi öğrenmelerini ve boş kalarak tembelleşmesinler diye bu uğraşların üzerine eğilmelerini emretti. Ayrıca kızlarının tüm erdemlere göre eğitilmelerini buyurdu.

Çocuklarından iki oğlu ve bir kızını kendi ölmeden önce kaybetti: Yaşça daha büyük olan Charles, İtalya kralı yaptığı Pepin, kızlarının en büyüğü olan ve Bizans İmparatoru Konstantinos ile nişanlanan Rotrude. Bunlardan Pepin, oğlu Bernhard'ı ve beş kızı Adelaide, Atula, Guntrada, Berthaid ve Theoderada'yı vârisleri olarak geride bıraktı. Kral, oğlu Pepin öldüğünde[359] torunu Bernhard'ı babasının halefi yaptı ve kız torunlarını kendi kızlarıyla birlikte eğitti. Karolus nam saldığı yüce gönüllüğünden ötürü oğullarının ve kızının ölümlerini pek de sabırla karşılayamadı. Ailesine olan bağlılığının da aşağı kalır yanı yoktu. Bu yüzden gözyaşlarına boğuldu. Kral bu örneklerde ailesine olan sevgisini göstermiş oldu.

359 810.

Nuntiato etiam sibi Hadriani Romani pontificis obitu, quem in amicis praecipuum habebat, sic flevit, acsif ratrem aut carissimum filium amisisset. Erat enim in amicitiis optime temperatus, ut eas et facile admitteret et constantissime retineret, colebatque sanctissime quoscumque hac adfinitate sibi coniunxerat.

Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut numquam domi positus sine ipsis caenaret, numquam iter sine illis faceret. Adequitabant ei filii, filiae vero pone sequebantur, quarum agmen extremum ex satellitum numero ad hoc ordinati tuebantur.

Quae cum pulcherrimae essent et ab eo plurimum diligerentur, mirum dictu, quod nullam earum cuiquam aut suorum aut exterorum nuptum dare voluit, sed omnes secum usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc, licet alias felix, adversae fortunae malignitatem expertus est. Quod tamen ita dissimulavit, acsi de eis nulla umquam alicuius probri suspicio exorta vel fama dispersa fuisset.

Arkadaşları arasında ilk sıraya koyduğu Roma başpiskoposu Hadrianus'un ölüm[360] haberini aldığında sanki kardeşini ya da en sevdiği oğlunu kaybetmiş gibi ağladı. Arkadaşlıklarında son derece ılımlıydı. Öyle ki, kolaylıkla arkadaş ediniyor ve arkadaşlıklarını büyük bir bağlılıkla sürdürüyordu. Ayrıca arkadaş çevresine dâhil ettiklerine karşı son derece saygılıydı.

Kızlarının ve oğullarının yetiştirilmesine çok özen gösterirdi. Onlar olmadan evde akşam yemeği asla yemezdi ve onlarsız asla yolculuk yapmazdı. Oğulları onunla at binerdi ve kızlarıysa ardından giderek izlerdi. Kızlarının güzergâhının en sonunu bu iş için seçilmiş muhafızlardan bazıları kolluyordu.

Kızları çok güzel olmasına ve onları çok sevmesine rağmen, söylemesi tuhaf, hiçbirini kendi adamlarından ya da yabancılardan biriyle evlendirmek istemedi. Hepsini kendi ölene kadar, kendisiyle birlikte evinde tuttu. Söylediğine göre onların arkadaşlığı olmadan yapamazdı. Bu yüzden başka bakımlardan talihi olmasına rağmen, makûs talihin getirdiği şerri tecrübe etti. Bunu, sanki onlara dair yüz kızartıcı hiçbir şüphe yokmuş ya da dedikodu çıkmamış gibi sakladı.

360 795.

20.

Erat ei filius nomine Pippinus exconcubina editus, cuius inter ceteros mentionem facere distuli, facie quidem pulcher, sed gibbo deformis. Is, cum pater bello contra Hunos suscepto in Baioaria hiemaret, aegritudine simulata, cum quibusdam e primoribus Francorum, qui eum vana regni promissione inlexerant, adversus patrem coniuravit. Quem post fraudem detectam et damnationem coniuratorum detonsum in coenobio Prumia religiosae vitae iamque volentem vacare permisit.

Facta est et alia prius contra eum in Germania valida coniuratio. Cuius auctores partim luminibus orbati, partim membris incolomes, omnes tamen exilio deportati sunt; neque ulus ex eis est interfectus nisi tres tantum; qui cum se, ne conprehenderentur, strictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt.

Harum tamen coniurationum Fastradae reginae crudelitas causa et origo extitisse creditur. Et idcirco in ambabus contra regem conspiratum est, quia uxoris crudelitati consentiens a suae naturae benignitate ac solita mansuetudine inmaniter exorbitasse videbatur. Ceterum per omne vitae suae tempus ita cum sumo omnium amore atque favore et domi et foris conversatus est, ut numquam ei vel minima iniustae crudelitatis nota a quoquam fuisset obiecta.

20. (KOMPLOLAR)

Bir metresten doğan oğlunun adı Pepin'di, diğer çocuklarıyla birlikte ondan bahsetmeyi gözden kaçırdım. Yüzü güzeldi ama kambur nedeniyle vücut şekli bozulmuştu. Pepin, babası Hunlara karşı savaşıp Bavyera'da kışı geçirirken hasta taklidi yaparak, onu krallık vaadiyle kandıran bazı Frank soylularıyla babasına karşı komplo tertipledi. Suçu açığa çıktıktan ve komplocular mahkûm edildikten sonra, saçı kazınmış halde, kendi isteğince Prüm Manastırı'nda dinî bir hayat sürmesine izin verildi.

Daha öncesinde Germen ülkesinde ona karşı güçlü bir komplo tertiplenmişti. Komplonun elebaşılardan bazıları kör edildi, bazıları fiziken zarar görmedi ama yine de hepsi sürgüne gönderildi. Üçü hariç hiçbiri öldürülmedi. Onlar da yakalanmamak için kılıçlarını çekerek kendilerini savundular ve başkalarını öldürdüler diye. Başka türlü kontrol altına alınamadıkları için öldürüldüler.

Kraliçe Fastrada'nın zalimliğinin bu komploların sebebi ve kaynağı olduğuna inanılır. Her iki komplonun da krala karşı olmasının sebebinin kralın, karısının zalimliğine razı gelerek kendi mizacındaki şefkatten ve alışılmış nezaketinden gaddarca ayrılması olduğu görülür. Hayatının geri kalanının tamamında, içeride ve dışarıda, herkesin sevgisi ve desteği ile öyle çevrelenmişti ki ona adaletsiz zalimliğin en ufak bir lekesi bile sürülmemişti.

21.

Amabat peregrinos et in eis suscipiendis mangam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non solum palatio, verum etiam regno non inmerito videretur onerosa. Ipse tamen prae magnitudine animi huiuscemodi pondere minime gravabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonae famae mercede conpensaret.

21. (YABANCILARA KARŞI YAKLAŞIMI)

Karolus yabancıları seviyordu ve onları ağırlamak konusunda büyük bir özen gösteriyordu. Öyle ki sadece sarayda değil aynı zamanda krallık içinde de onların kalabalık oluşu haklı olarak bir yük gibi görülüyordu. Kendisi her zamanki alicenaplığıyla böyle bir yükün altında kalmadı. Zira en büyük tahribat bile cömertliğin övgüsü ve iyi ünün mükâfatıyla telafi edilirdi.

22.

Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quae tamen iustam non excederet–nam septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse mensuram–, apice capitis rotundo, oculis praegrandibus ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedenti, canitie pulchra, facie laeta et hilari. Unde formae auctoritas ac dignitas tam stanti quam sedenti plurima adquirebatur; quamquam cervix obesa et brevior venterque proiectior videretur, tamen haec ceterorum membrorum celabat aequalitas. Incessu firmo totaque corporis habitudine virili; voce clara quidem, sed quae minus corporis formae conveniret.

Valitudine prospera, praeter quod, antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur, ad extremum etiam uno pede claudicaret. Et tunc quidem plura suo arbitratu quam medicorum consilio faciebat, quos poene exosos habebat, quod ei in cibis assa, quibus assuetus erat, dimittere et elixis adsuescere suadebant.

Exercebatur assidue equitando ac venando; quod illi gentilicium erat, quia vix ulla in terris natio invenitur, quae in hac arte Francis possit aequari.

Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens; cuius adeo peritus fuit, ut nullus ei iuste valeat anteferri. Ob hoc etiam Aquisgrani regiam exstruxit ibique extremis vitae annis usque ad obitum perpetim habitavit. Et non solum filios ad balneum, verum optimates et amicos, aliquando etiam satellitum et custodum corporis turbam invitavit, ita ut nonnumquam centum vel eo amplius homines una lavarentur.

22. (DIŞ GÖRÜNÜŞÜ)

Vücudu geniş ve kalıplıydı, uzun boyluydu ama bu orantısız bir uzun boyluluk değildi. Zira boyunun uzunluğu ayağının yedi katıydı. Başının tepesi yuvarlaktı, gözleri çok büyük ve canlıydı. Ortalamanın üstünde bir burnu vardı, ak saçları güzeldi, yüzü neşeli ve keyifliydi. Bu nedenle görünüşü, ayakta dururken de otururken de oldukça heybetli ve soyluydu. Boynu tombul, daha kısa ve karnı biraz çıkıntılı görünmesine rağmen, bedeninin kalan bölümlerinin düzgünlüğü bunu gizliyordu. Yürüyüşü sağlam, vücudunun tüm görünümü erkeksiydi. Sesi netti ama vücut yapısına çok uygun değildi.

Ölümünden önceki dört yıl boyunca sık sık ateşler içinde yanması, hayatının sonuna doğru ayağının birinde olan topallama hariç sağlığı iyiydi. O zaman bile hekimlerin tavsiyesinden ziyade kendi kararlarını dikkate alıyordu. Hekimlerden neredeyse nefret ediyordu çünkü ona alışmış olduğu kızartılmış yiyecekleri bırakmasını ve haşlanmışlara alışmasını tavsiye ediyorlardı.

Sürekli, atalarından kalan at binme ve avcılık egzersizleri yapıyordu, çünkü yeryüzünde bu alanda Franklara denk bir kavim zor bulunurdu.

Ilık sulardan doğal bir şekilde çıkan buharlardan hoşlanıyordu ve bedenini, sıklıkla yüzerek terbiye ediyordu. O denli ustaydı ki hiç kimse adil bir şekilde önüne geçmeye muktedir değildi. Bunun için Aachen Sarayı'nı yaptırdı ve burada ölene kadar hayatının son yıllarını geçirdi. Banyosuna sadece oğullarını değil, soyluları ve arkadaşlarını, hatta muhafızlarının ve maiyetinin çoğunu da davet ederdi. Öyle ki, yüz ya da daha fazla kişi onunla birlikte yıkanıyordu.

23.

Vestitu patrio, id est Francico, utebatur. Ad corpus camisam lineam, et feminalibus lineis induebatur, deinde tunicam, quae limbo serico ambiebatur, et tibialia; tum fasciolis crura et pedes calciamentis constringebat et ex pellibus lutrinis vel murinis thorace confecto umeros ac pectus hieme muniebat, sago veneto amictus et gladio semper accinctus, cuius capulus ac balteus aut aureus aut argenteus erat. Aliquoties et gemmato ense utebatur, quod tamen nonnisi in praecipuis festivitatibus vel si quando exterarum gentium legati venissent.

Peregrina vero indumenta, quamvis pulcherrima, respuebat nec umquam eis indui patiebatur, excepto quod Romae semel Hadriano pontifice petente et iterum Leone successore eius supplicante longa tunica et clamide amictus, calceis quoque Romano more formatis induebatur.

In festivitatibus veste auro texta et calciamentis gemmatis et fibula aurea sagum adstringente, diademate quoque ex auro et gemmis ornatus incedebat. Aliis autem diebus habitus eius parum a communi ac plebeio abhorrebat.

23. (GİYİMİ)

Milli kıyafet yani Frank kıyafeti giyiyordu. Keten gömlek ve keten pantolon giyerdi. Sonra da ipek püsküllerle çevrelenmiş tunik giyerdi. Kaval kemiklerini ve bacaklarını küçük sargılarla sarardı. Ayaklarına ayakkabılar giyerdi. Su samuru derilerinden ya da sansar derisinden yapılmış bir üstle kışın omuzlarını ve göğsünü korurdu. Mavi pelerini en üste giyerdi. Kabzası ve kayışı altın ya da gümüşten kılıcını daima hazır bulundururdu. Bazen de mücevherlerle donatılmış bir kılıç kuşanırdı, ancak bunu sadece büyük bayram günlerinde ya da yabancı ülkelerin elçileri geldiğinde yapardı.

Ne kadar güzel olursa olsun yabancıların elbiselerini kabul etmezdi. İki durum dışında bunları asla giyme zahmetine katlanmadı. İlkinde Roma'da Papa Hadrianus'un ricasıyla ve diğerinde de halefi Leo'nun ricasıyla, Roma giyim kuşamına ait uzun tunik üstüne pelerin ve ayakkabı giydi.

Festival günlerinde altın iplikle dokunmuş kıyafet ve mücevherlerle süslenmiş ayakkabılar giyer, altın bir iğneyle pelerini bağlayarak altınla ve mücevherlerle süslenmiş tacını takardı. Diğer günlerdeki kıyafeti halkın genelinden ve en alt tabakadan çok az farklı olurdu.

24.

In cibo et potu temperans, sed in potu temperantior, quippe qui ebrietatem in qualicumque homine, nedum in se ac suis, plurimum abhominabatur. Cibo enim non adeo abstinere poterat, ut saepe quereretur noxia corpori suo esse ieiunia. Convivabatur rarissime, et hoc praecipuis tantum festivitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero. Caena cotidiana quaternis tantum ferculis praebebatur, praeter assam, quam venatores veribus inferre solebant, qua ille libentius quam ullo alio cibo vescebatur.

Inter caenandum aut aliquod acroama aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiae et antiquorum res gestae. Delectabatur et libris sancti Augustini, praecipueque his qui de civitate Dei praetitulati sunt.

Vini et omnis potus adeo parcus in bibendo erat, ut super caenam raro plus quam ter biberet. Aestate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens ac semel bibens, depositis vestibus et calciamentis, velut noctu solitus erat, duabus aut tribus horis quiescebat. Noctibus sic dormiebat, ut somnum quater aut quinquies non solum expergescendo, sed etiam desurgendo interrumperet. Cum calciaretur et amiciretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam, si comes palatii litem aliquam esse diceret, quae sine eius iussu definiri non posset, statim litigantes introducere iussit et, velut protribunali sederet, lite cognita sententiam dixit; nec hoc tantum eo tempore, sed etiam quicquid ea die cuiuslibet officii agendum aut cuiquam ministrorum iniungendum erat expediebat.

24. (ALIŞKANLIKLARI)

Yeme içmede ölçülüydü ama içmede daha ölçülüydü. Zira herhangi birinin sarhoşluğundan tiksinirdi. Bilhassa kendinin ve yakın çevresinin. Yemek yemekten kaçınamıyordu, sıklıkla perhizlerin vücuduna zararlı olduğundan şikâyet ederdi. Çok nadir ziyafet verirdi. O da sadece önemli bayram günlerinde, çok sayıda insanla olurdu. Akşam yemekleri, sürekli olarak avcıların şişlerle getirdikleri kızartmayla birlikte dört çeşitten oluşurdu. Karolus diğer yemeklerden ziyade en çok buna düşkündü.

Akşam yemeği yenirken ya müzik ya da sesli okunan şeyleri dinlerdi. Ona tarihî eserler veya eskilerin yiğitlikleri okunurdu. Aziz Augustinus'un kitaplarından ve özellikle onun Civitas Dei[361] adlı kitabından zevk alıyordu.

Şaraptan ve tüm içeceklerden o denli az içiyordu ki, akşam yemeğinde üç kereden fazla içtiği nadir olurdu. Yazın öğle yemeğinden sonra biraz meyve yerdi, bir kere içerdi. Elbiselerini ve ayakkabılarını çıkarır, tıpkı gece olmuş gibi, iki ya da üç saat dinlenirdi. Geceleri uykusu öyle hafifti ki dört beş kez bölünürdü. Hatta sadece uyanmakla kalmaz ayağa kalkardı. Üstünü ve ayakkabılarını giyerken hem arkadaşlarını kabul ederdi hem de saray kontları, şayet onun emri olmadan halledemedikleri bir sorun olduğunu söylerlerse tartışanları huzura getirmelerini emreder ve tıpkı yargıç gibi oturup sorunu anlayıp karar verirdi. Bu görevin yerine getirilmesi sadece bu zamanda yapılan bir iş değildi, gün içerisinde istediği herhangi bir zamanda ya da bakanlarından herhangi birini görevlendirerek de sorunu çözüyordu.

361 Tanrı Devleti.

25.

Erat eloquentia copiosus et exuberans poteratque quicquid vellet apertissime exprimere. Nec patrio tantum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, ut aeque illa ac patria lingua orare sit solitus, Grecam vero melius intellegere quam pronuntiare poterat. Adeo quidem facundus erat, ut etiam dicaculus appareret.

Artes liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus magnis adficiebat honoribus. In discenda grammatica Petrum Pisanum diaconem senem audivit, in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcoinum, item diaconem, de Brittania Saxonici generis hominem, virum undecumque doctissimum, praeceptorem habuit, apud quem et rethoricae et dialecticae, praecipue tamen astronomiae ediscendae plurimum et temporis et laboris inpertivit. Discebat artem conputandi et intentione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur.

Temptabat et scribere tabulasque et codicellos ad hoc in lecto sub cervicalibus circumferre solebat, ut, cum vacuum tempus esset, manum litteris effigiendis adsuesceret, sed parum successit labor praeposterus ac sero inchoatus.

25. (ÇALIŞMALARI VE EĞİTİM HIRSI)

Hızlı ve akıcı bir hitabeti vardı, istediği herhangi bir şeyi çok net bir şekilde ifade edebiliyordu. Sadece ana dilinde konuşmaktan memnun değildi, aynı zamanda yabancı dilleri öğrenmek için de çaba sarf ediyordu. Latinceyi öyle öğrenmişti ki, onu ana dili gibi konuşabiliyordu. Yunancayı konuşabilmekten ziyade daha çok anlıyordu. O derece akıcı konuşurdu ki, o dilin ustası gibi görünürdü.

Özgür sanatlara çok istekli bir şekilde kendini adadı. Onların öğreticisi olan birçok bilgine de büyük hürmet gösteriyordu. Gramer öğreniminde yaşlı diyakoz Pisalı Pietro'yı dinledi. Geri kalan branşlarda bir başka diyakozu, zamanının en bilgilisi, Sakson ırkından Britanyalı, soyadı Alcuin olan Albinus ona öğretmenlik yaptı. Bu branşlar arasında diyalektiği, retoriği ve özellikle de astronomiyi öğrenmek için hem çok çaba sarf etti, hem de çok zaman harcadı. Sayma becerisini öğrendi ve büyük bir merakla akıl yorarak yıldızların hareketini araştırdı.

Yazmayı da öğrenmeye çalıştı. Bu amaçla yastıklarının altında yazı levhası ve kâğıt bulundururdu ki, boş zamanlarında elini harfleri yazmaya alıştırabilsin. Lakin geç başladığı için fazla ilerleme kaydedemedi.

26.

Religionem Christianam, qua ab infantia fuera tinbutus, sanctissime et cum suma pietate coluit, ac propter hoc plurimae pulchritudinis basilicam Aquisgrani exstruxit auroque et argento et luminaribus atque ex aere solido cancellis et ianuis adornavit. Ad cuius structuram cum columnas et marmora aliunde habere non posset, Roma atque Ravenna devehenda curavit.

Ecclesiam et mane et vespere, item nocturnis horis et sacrifici itempore, quoad eum valitudo permiserat, inpigre frequentabat, curabatque magnopere, ut omnia quae in ea gerebantur cum qua maxima fierent honestate, aedituos creberrime commonens, ne quid indecens aut sordidum aut inferri aut in ea remanere permitterent. Sacrorum vasorum ex auro et argento vestimentorumque sacerdotalium tantam in ea copiam procuravit, ut in sacrificiis celebrandis ne ianitoribus quidem, qui ultimi ecclesiastici ordinis sunt, privato habitu ministrare necesse fuisset.

Legendi atque psallendi disciplinam diligentissime emendavit. Erat enim utriusque admodum eruditus, quamquam ipse nec publice legeret nec nisi submissim et in commune cantaret.

26. (KİLİSEYE KENDİNİ ADAMASI)

Çocukluğundan beri içine işlemiş olan Hristiyanlık dinini azami bir saygıyla ve büyük bir adanmışlıkla yaşattı. Bu nedenle, Aachen'da çok güzel bir bazilika inşa etti ve onu altınla, gümüşle, şamdanlarla ve hakiki bronzdan kapılar ve parmaklıklarla süsledi. İnşası için, başka bir yerden edinemediği sütunların ve mermerlerin Roma ve Ravenna'dan getirilmesine büyük özen gösterdi.

Sağlığı izin verdiği sürece kiliseyi sabah akşam hatta gece saatlerinde ve komünyon zamanında şevkle sürekli ziyaret ediyordu. Oradaki bütün hizmetlerin olabildiğince dürüstçe yapılması için büyük özen gösteriyordu. Yakışıksız ya da mekruh hiçbir şey kiliseye getirilmesin ya da orada kalmasına müsaade edilmesin diye zangoçları sık sık uyarıyordu. Kiliseye o kadar çok altından ve gümüşten kutsal kaplar ve bol miktarda rahip kıyafeti temin etti ki, kilise hiyerarşisinde en sonda bulunan kapıcılar bile, görevleri için gerekli olan özel kıyafetlerden mahrum kalmadı.

Çok büyük bir gayretle, kutsal metin okuma ve mezmur söyleme usulünü düzenledi. Nitekim her iki hususta da iyi eğitilmişti. Lakin cemaat içinde alçak sesle olma koşulu dışında ne kendisi ulu ortada okurdu ne de mezmur söylerdi.

27.

Circa pauperes sustentandos et gratuitam liberalitatem, quam Greci eleimosinam vocant, devotissimus, ut qui non in patria solum et in suo regno id facere curaverit, verum trans maria in Syriam et Aegyptum atque Africam, Hierosolimis, Alexandriae atque Cartagini, ubi Christianos in paupertate vivere conpererat, penuriae illorum conpatiens pecuniam mittere solebat; ob hoc maxime transmarinorum regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus refrigerium aliquod ac relevatio proveniret.

Colebat prae ceteris sacris et venerabilibus locis apud Romam ecclesiam beati Petri apostoli; in cuius donaria magna vis pecuniae tam in auro quam in argento necnon et gemmis ab illo congesta est. Multa et innumera pontificibus munera missa. Neque ille toto regni sui tempore quicquam duxit antiquius, quam ut urbs Roma sua opera suoque labore vetere polleret auctoritate, et ecclesia sancti Petri per illum non solum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus prae omnibus ecclesiis esset ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra XLVII annorum, quibus regnaverat, spatium quater tantum illo votorum solvendorum ac supplicandi causa profectus est.

27. (CÖMERTLİĞİ)

Fakirlere yardım etmeye ve Yunanların adına sadaka[362] dedikleri karşılıksız cömertliğe kendini en çok adamış kişiydi. Öyle ki sadece kendi ülkesinde ve krallığında değil, aynı zamanda deniz aşırı Suriye, Mısır, Afrika, Kudüs, İskenderiye ve Kartaca'da da bunu yapıyordu. Yoksulluk içinde yaşayan Hristiyanlar olduğunu öğrendiğinde, sık sık onların ihtiyaç duyduğu parayı gönderme alışkanlığına sahipti. Yönetimleri altındaki Hristiyanları rahatlatmak ve onlara yardım götürmek amacıyla deniz ötesinin en uzak kralları ile arkadaşlıklar kuruyordu.

Roma'daki Havari Aziz Petrus Kilisesi'ni diğer tüm kutsal ve kutsanmış yerlerin önünde tutuyordu. Kilisenin büyük sunakları onun tarafından altından ve gümüşten, hatta mücevherlerden oluşan büyük bir hazineyle doldurulduğu. Papalara gönderdiği hediyelerin haddi hesabı yoktu. Tüm hükümdarlığı boyunca hiçbir şeyi, kendi çabası ve gayretiyle, Roma Şehri'ne eski itibarını kazandırmaktan daha önemsemedi. Aynı şekilde Aziz Petrus Kilisesi'ni sadece korumak ve savunmakla yetinmedi, fakat kendi kaynaklarıyla onu diğer tüm kiliselerin üzerinde bir zenginlik ve güzelliğe kavuşturmayı da önemsedi. Roma'ya kendini böylesine adamış olmakla birlikte, yönettiği 47 yıl içinde dua etmek ve adaklarını yerine getirmek için oraya sadece dört kez gitti.

362 Lat. *eleimosina*, Yun. ἐλεημοσύνη.

28.

Ultimi adventus sui non solum hae fuere causae, verum etiam quod Romani Leonem pontificem multis affectum iniuriis, erutis scilicet oculis linguaque amputata, fidem regis implorare conpulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, ecclesiae statum ibi totum hiemis tempus extraxit. Quo tempore imperatoris et augusti nomen accepit. Quod primo in tantum aversatus est, ut adfirmaret se eo die, quamvis praecipua festivitas esset, ecclesiam non intraturum, si pontificis consilium praescire potuisset. Invidiam tamen suscepti nominis, Romanis imperatoribus super hoc indignantibus, magna tulit patientia. Vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua eis procul dubio longe praestantior erat, mittendo ad eos crebras legationes et in epistolis fratres eos appellando.

28. (İMPARATOR OLARAK TAÇLANDIRILMASI)

Kendisinin son ziyareti sadece bu sebeplerden gerçekleşmedi. Romalılar Papa Leo'yu, gözlerini kör edip dilini kesmek gibi nice haksızlığa maruz bıraktı. Böylece Leo'yu Karolus'tan yardım istemeye zorladılar. Bu yüzden Karolus mahvolmuş kilisenin durumunu düzeltmek için Roma'ya geldi ve tüm kışı orada geçirdi. O dönemde *Imperator* ve *Augustus* unvanını aldı. Eğer o, papanın niyetini anlasaydı, büyük bir bayram günü olmasına rağmen, o gün kiliseye girmemek için kendisini zorlardı ve en başında buna karşı çıkardı. Aldığı unvana kızan Roma imparatorlarının[363] kıskançlığına büyük bir sabırla katlandı. Sık sık elçiler göndererek ve mektuplarda onları kardeşleri olarak adlandırarak inatlarını, kuşkusuz onlarınkinden daha üstün olan yüce gönüllülükle yendi.

363 Bizans imparatorları kastedilmektedir.

29.

Post susceptum imperiale nomen, cum adverteret multa legibus populi sui deesse–nam Franci duas habent leges, in plurimis locis valde diversas–cogitavit quae deerant addere et discrepantia unire, prava quoque ac perperam prolata corrigere, sed de his nihil aliud ab eo factum est, nisi quod pauca capitula, et ea inperfecta, legibus addidit. Omnium tamen nationum, quae sub eius dominatu erant, iura quae scripta non erant describere ac litteris mandari fecit. Item barbara et antiquissima carmina, quibus veterum regum actus et bela canebantur, scripsit memoriaeque mandavit. Inchoavit et grammaticam patrii sermonis.

Mensibus etiam iuxta propriam linguam vocabula inposuit, cum ante id temporis apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus pronuntiarentur. Item ventos duodecim propriis appellationibus insignivit, cum prius non amplius quam vix quattuor ventorum vocabula possent inveniri. Et de mensibus quidem Ianuarium Wintarmanoth, Februarium Hornung, Martium Lentzinmanoth, Aprilem Ostarmanoth, Maium Winnemanoth, Iunium Brachmanoth, Iulium Heuuimanoth, Augustum Aranmanoth, Septembrem Witumanoth, Octobrem Windumemanoth, Novembrem Herbistmanoth, Decembrem Heilagmanoth appellavit.

Ventis vero hoc modo nomina inposuit, ut subsolanum vocaret ostroniwint, eurum ostsundroni, euroaustrum sundostroni, austrum sundroni, austroafricum sundwestroni, africum westsundroni, zefyrum westroni, chorum westnordroni, circium nordwestroni, septentrionem nordroni, aquilonem nordostroni, vulturnum ostnordroni.

29. (REFORMLARI)

İmparator unvanını aldıktan sonra halkının yasalarında düzeltilmesi gereken pek çok şey olduğunu fark etti. Çünkü Franklar çoğu yerinde ciddi farkları olan iki yasaya[364] sahipti. Karolus eksik olanları eklemeyi, ihtilafları gidermeyi, hatalı ortaya konmuş çarpıklıkları düzeltmeyi düşündü ama bu hususlarda, yasalara tamamlanmamış birkaç kanunname eklenmesi dışında hiçbir şey yapmadı. Yine de onun yönetimindeki tüm kavimlerin yazılmamış yasalarının derlenmesi ve yazıya geçirilmesini emretti. Aynı şekilde barbarların kadim şarkılarını yazıya geçirtti ve gelecek kuşağa bıraktı. Bu şarkılarda eski kralların yaptıkları işleri ve savaşları anlatılıyordu. İlaveten kendi ana dilinin gramerine de başladı.

O zamana kadar aylar Franklar arasında kısmen Latince kısmen barbar lisanlarındaki isimleriyle telaffuz edildiklerinden dolayı, Karolus ayları kendi diline göre adlandırdı. Aynı şekilde önceden hemen hemen en fazla dört rüzgâr ismi olduğu için, on iki rüzgâr için uygun isimleri belirledi. Ocağı wintarmanoth, şubatı hornung, martı lentzinmanoth, nisanı ostarmanoth, mayısı winnemanoth, haziranı brachmanoth, temmuzu heuvimanoth, ağustosu aranmanoth, eylülü witumanoth, ekimi windumemanoth, kasımı herbistmanoth, aralığı heilagmanoth olarak adlandırdı.

Rüzgârlara ise şu şekilde adlar koydu; supsolanus'a ostroniwint, eurus'a ostsundroni, euroauster'e sundostroni, auster'e sundroni, austroafricus'a sunwestroni, africus'a westsundroni, zefyrus'a westroni, caurus'a westnordroni, circius'a nordwestroni, septentrio'ya nordroni, aquilo'ya nordostroni, vulturnus'a ostnordroni.

364 Sal (Salian) ve Ren (Ripuarian) Franklarının yasaları.

30.

Extremo vitae tempore, cum iam et morbo et senectute premeretur, evocatum ad se Hludowicum filium, Aquitaniae regem, qui solus filiorum Hildigardae supererat, congregatis sollemniter de toto regno Francorum primoribus, cunctorum consilio consortem sibi totius regni et imperialis nominis heredem constituit, inpositoque capiti eius diademate imperatorem et augustum iussit appellari. Susceptum est hoc eius consilium ab omnibus qui aderant magno cum favore; nam divinitus ei propter regni utilitatem videbatur inspiratum. Auxitque maiestatem eius hoc factum et exteris nationibus non minimum terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, quamvis senectute confectus, non longe a regia Aquensi venatum proficiscitur, exactoque in huiuscemodi negotio quod reliquum erat autumni, circa Kalendas Novembris Aquasgrani revertitur.

Cumque ibi hiemaret, mense Ianuario febre valida correptus decubuit. Qui statim, ut in febribus solebat, cibi sibi abstinentiam indixit, arbitratus hac continentia morbum posse depelli vel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quem Greci pleuresin dicunt, illoque adhuc inediam retinente neque corpus aliter quam rarissimo potu sustentante, septimo, postquam decubuit, die, sacra communione percepta, decessit, anno aetatis suae septuagesimo secundo et ex quo regnare coeperat quadragesimo septimo, V. Kal. Februarii, hora diei tertia.

30. (LOUIS'NİN TAÇLANDIRILMASI VE ŞARLMAN'IN ÖLÜMÜ)

Hayatının son zamanlarında, çoktandır hastalık ve yaşlılıkla uğraştığından yanına oğlu Akitanya Kralı Louis'yi çağırdı. Louis, Hildegard'ın hayatta kalan tek oğluydu. Tüm krallığındaki Frank soylularıyla ciddi şekilde toplantılar yaptı. Hepsinin kararı çerçevesince oğlunu kendine eş yönetici ve tüm krallıkla imparatorluk unvanının vârisi belirledi. Başına tacı koyarak onun *Imperator* ve *Augustus* olarak adlandırılmasını emretti. Bu fikri orada olan herkes tarafından büyük bir memnuniyetle kabul edildi. Çünkü krallığının iyiliği için ona ilahi bir ilhamın geldiği düşünüldü. Bu olay onun ihtişamını artırdı ve yabancı kavimlere azımsanmayacak bir korku saldı. Oğlunu Akitanya'ya gönderdikten sonra, yaşlılıktan bitkin düşmesine rağmen, alışkanlık edindiği üzere avlanmak için Aachen'daki sarayından uzak olmayan bir yere gitti. Sonbaharın geri kalanını bu şekilde geçirip Kasım başı gibi Aachen'a döndü.

Kışı burada geçirirken ocak ayında yüksek ateşle yatağa düştü. Ateşi varken genellikle yaptığı gibi hemen yemekten uzak durmaya karar verdi. Bu diyetin onu hastalığından uzak tutacağını ya da kesin bir şekilde rahatlatacağını düşündü. Ama ateşle birlikte yan tarafında, Yunanların akciğer zarı iltihabı dediği, bir ağrısı oldu. Yine de perhizini yaptı ve vücudunu sadece ara sıra bir şey içerek ayakta tuttu. Yatağa düştükten sonraki yedinci günde, Aşai Rabbani ayininden sonra, 28 Ocak'ta, sabah dokuzda, hayatının 72., hâkimiyetinin 47. yılında hayata gözlerini yumdu.

31.

Corpus more sollemni lotum et curatum et maximo totius populi luctu ecclesiae inlatum atque humatum est. Dubitatum est primo, ubi reponi deberet, eo quod ipse vivus de hoc nihil praecepisset. Tandem omnium animis sedit nusquam eum honestius tumulari posse quam in ea basilica, quam ipse propter amorem Dei et domini nostri Iesu Christi et ob honorem sanctae et aeternae virginis, genetricis eius, proprio sumptu in eodem vico construxit. In hac sepultus est eadem die, qua defunctus est, arcusque supra tumulum deauratus cum imagine et titulo exstructus. Titulus ille hoc modo descriptus est:

SUB HOC CONDITORIO SITUM EST CORPUS KAROLI MAGNI ATQUE ORTHODOXI IMPERATORIS, QUI REGNUM FRANCORUM NOBILITER AMPLIAVIT ET PER ANNOS XLVII FELICITER REXIT. DECESSIT SEPTUAGENARIUS ANNO DOMINI DCCCXIIII, INDICTIONE VII, V. KAL. FEBR.

31. (CENAZE TÖRENİ)

Naaşı dinî kurallara uygun olarak yıkandı ve hazırlandı. Tüm halkın yoğun ağlayışları arasında kiliseye[365] taşındı ve gömüldü. Başlangıçta nereye gömülmesi gerektiğiyle ilgili kararsız kalındı çünkü yaşarken kendisi bu konuda hiçbir talimat vermemişti. Sonunda herkes, gömülmesi için bu bazilikadan daha uygun bir yer olmadığına karar verdi. Burayı Tanrı'nın ve efendimiz İsa'nın aşkı, kutsal ve ebedi bakire annesinin onuruna, masraflarını bizzat kendisi karşılayarak yaptırmıştı. Öldüğü günle aynı günde bu mezara gömüldü, bir tasvir ve kitabe ile altın yaldızlı bir kemer mezarın üzerine konuldu. Kitabe şu şekilde yazıldı:

BU MEZARDA, FRANK KRALLIĞI'NI ŞANLI BİR ŞEKİLDE GENİŞLETEN VE KIRK YEDİ YIL BOYUNCA BAŞARILI BİR ŞEKİLDE YÖNETEN BÜYÜK VE HRİSTİYAN İMPARATOR KAROLUS'UN BEDENİ YATIYOR. 7. INDICTIO'DA[366], 28 OCAK 814'TE, 70 YAŞINDA ÖLDÜ.

365 Aachen'daki Saray Şapeli'ne.

366 *Indictio*, Roma İmparatorluğu'ndaki vergilendirme döngüsüne dair bir ifadedir. Her on beş yıl bir *indictio*'dur.

32.

Adpropinquantis finis conplura fuere prodigia, ut non solum alii, sed etiam ipse hoc minitari sentiret. Per tres continuos vitaeque termino proximos annos et solis et lunae creberrima defectio et in sole macula quaedam atri coloris septem dierum spatio visa. Porticus, quam inter basilicam et regiam operosa mole construxerat, die ascensionis Domini subita ruina usque ad fundamenta conlapsa. Item pons Rheni apud Mogontiacum, quem ipse per decem annos ingenti labore et opere mirabili de ligno ita construxit, ut perenniter durare posse videretur, ita tribus horis fortuitu incendio conflagravit, ut, praeter quod aqua tegebatur, ne una quidem astula ex eo remaneret.

Ipse quoque, cum ultimam in Saxoniam expeditionem contra Godofridum regem Danorum ageret, quadam die, cum ante exortum solis castris egressus iter agere coepisset, vidit repente delapsam caelitus cum ingenti lumine facem a dextra in sinistram per serenum aera transcurrere. Cunctisque hoc signum, quid portenderet, ammirantibus, subito equus, quem sedebat, capite deorsum merso decidit eumque tam graviter ad terram elisit, ut, fibula sagi rupta balteoque gladii dissipato, a festinantibus qui aderant ministris exarmatus et sine amiculo levaretur. Iaculum etiam, quod tunc forte manu tenebat, ita elapsum est, ut viginti vel eo amplius pedum spatio longe iaceret.

32. (ÖLÜMÜNÜN BELİRTİLERİ)

Ölümünün yaklaştığını gösteren pek çok alamet vardı. Sadece başkaları değil o da ölümünün yakın olduğunu hissediyordu. Hayatının son üç yılı boyunca sık sık Güneş ve Ay tutulmaları oldu. Güneş üzerinde yedi gün süreyle siyah bir nokta görüldü. Saray ve bazilika arasında çok büyük bir çabayla inşa edilmiş olan koridor, efendimizin göğe yükseldiği gün temeline doğru aniden yıkıldı ve enkaz haline geldi. Dahası Mayence civarında, Ren üzerinde, 10 yılda olağanüstü bir çaba ve hayran olunası bir ustalıkla ahşaptan yapılmış, sonsuza kadar dayanacak gibi görünen köprü kazayla çıkan bir yangın sonucu üç saatte yok oldu. Sudaki kısmı hariç, ondan geriye bir kıymık bile kalmadı.

Bizzat kendisi Danların kralı Godefroy'a karşı Saksonya'da son seferini yaparken güneş doğmadan ordugâhtan ayrılıp yolculuğa başlayacağı sırada, aniden muazzam bir ışıkla bir göktaşı düştüğünü, açık havada sağdan sola kaydığını gördü. Herkes bu işaretin muhtemel anlamının ne olduğunu merak ederken bindiği at aniden başını suya daldırarak düştü ve onu şiddetli bir şekilde yere attı. Pelerininin tokası kırıldı ve kılıç kayışı koptu. Aceleyle yanına gelen yardımcıları onu pelerini ve silahı olmaksızın kaldırdı. Elinde sıkıca tuttuğu mızrak bile öyle savruldu ki, yirmi adım ya da daha uzağa fırladı.

Accessit ad hoc creber Aquensis palatii tremor et in domibus, ubi conversabatur, assiduus laquearіorum crepitus. Tacta etiam de caelo, in qua postea sepultus est, basilica, malumque aureum, quo tecti culmen erat ornatum, ictu fulminis dissipatum et supra domum pontificis, quae basilicae contigua erat, proiectum est. Erat in eadem basilica in magrine coronae, quae inter superiores et inferiores arcus interiorem aedis partem ambiebat, epigrama sinopide scriptum, continens, quis auctor esset eiusdem templi, cuius in extremo versu legebatur: KAROLUS PRINCEPS. Notatum est a quibusdam eodem, quo decessit, anno paucis ante mortem mensibus eas, quae PRINCEPS exprimebant, litteras ita esse deletas, ut penitus non apparerent. Sed superiora omnia sic aut dissimulavit aut sprevit, acsi nihil horum ad res suas quolibet modo pertineret.

Buna ek olarak Aachen sarayında sık sık sarsıntılar oldu ve Karolus'un vakit geçirdiği odaların tavanları sürekli gıcırdadı. Sonunda gömüleceği bazilikaya yıldırım düştü. Çatının tepesini süsleyen altın elma yıldırımın çarpmasıyla tahrip oldu ve bazilikanın yanındaki piskoposun[367] evinin üzerine fırladı. Aynı bazilikada, binanın iç kısmını çevreleyen üst ve alt kemerler arasında bulunan pervazın kenarında, bazilikanın kurucusunun da isminin yazılı olduğu bir kitabe vardır. Kitabenin son satırında aşıboyası harflerle LİDER KAROLUS yazıyordu. Öldüğü yıl, ölümünden birkaç ay önce, birileri tarafından, LİDER kelimesinin harflerinin tamamen görülemeyecek şekilde silinmiş olduğu fark edildi. Ancak o, sanki bunların hiçbiri herhangi bir şekilde kendisiyle ilgili değilmiş gibi, tüm bu işaretleri ya görmezlikten geldi ya da küçümsedi.

367 Aachen 1802'ye kadar piskoposluk değildi. Burada geçen "piskoposun evi" ifadesi saray ruhban sınıfının ve yazıhanenin sorumlusu olan başpapazdır. Bu önemli kişi genelde bir piskopos olurdu. Şarlman'ın hayatının son döneminde Kölnlü Hildebald bu görevi yürütüyordu. Karolenjler bu piskoposların uzun süre kendi diyakozluklarından uzakta yaşabilmeleri için papalık izni almıştı. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 47.

33.

Testamenta facere instituit, quibus filias et ex concubinis liberos ex aliqua parte sibi heredes faceret, sed tarde inchoata perfici non poterant. Divisionem tamen thesaurorum et pecuniae ac vestium aliaeque suppellectilis coram amicis et ministris suis annis tribus, antequam decederet, fecit, contestatus eos, ut post obitum suum a se facta distributio per illorum suffragium rata permaneret. Quidque ex his quae diviserat fieri vellet, breviario conprehendit; cuius ratio ac textus talis est:

IN NOMINE DOMINI DEI OMNIPOTENTIS, PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.

Descriptio atque divisio, quae facta est a gloriosissimo atque piissimo domno Karolo imperatore augusto anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi DCCCXI, anno vero regni eius in Francia XLIII et in Italia XXXVI, imperii autem XI, indictione IIII, quam pia et prudenti consideratione facere decrevit et Domino annuente perfecit de thesauris suis atque pecunia, quae in illa die in camera eius inventa est. In qua illud praecipue praecavere voluit, ut non solum eleimosinarum largitio, quae sollemniter apud Christianos de possessionibus eorum agitur, pro se quoque de sua pecunia ordine atque ratione perficeretur, sed etiam ut heredes sui omni ambiguitate remota, quid ad se pertinere deberet, liquido cognoscere et sine lite atque contentione sua inter se conpetenti partitione dividere potuissent.

33. (VASİYETİ)

Kızları ve metreslerinden doğan oğulları belirli ölçüde kendisine vâris olabilsinler diye vasiyet yazmayı planladı. Ancak vasiyetine geç başladığından bitirmesi mümkün olmadı. Ne var ki ölümünden üç yıl önce arkadaşları ve saray görevlileri huzurunda hazinesini, parasını, kıyafetlerini ve diğer mallarını paylaştırdı. Karolus, yaptığı paylaşım ölümünden sonra gerçekleştirilebilsin diye onları şahit gösterdi. Paylaştırdıklarıyla ne yapılmasını istediğini kısaca yazdı, sebebi ve metni şöyledir:

HER ŞEYE MUKTEDİR YÜCE TANRI, BABA, OĞUL VE KUTSAL RUH ADINA.

Bu açıklama ve miras paylaşımı, en şanlı ve dindar lort imparator Karolus tarafından, efendimiz İsa Mesih'in yeniden vücut bulmasının 811.; Karolus'un Francia'daki yönetiminin 43., İtalya'dakinin 36., imparatorluğunun 11. yılında ve 4. *indictio*'da[368] yapıldı. Dindar ve sağduyulu bir düşünceyle ve Rab'bin yardımıyla, o gün hazinesinde bulunan parayı ve kıymetli eşyaları paylaştırdı. Burada bilhassa şunu sağlamak istedi: Hristiyanların içtenlikle mallarından verdikleri cömert sadakanın, kendi mal varlığından gereğince ve usulünce dağıtılmasını sağlamak ve vârislerinin, şüpheye mahal vermeyecek şekilde kendi paylarına düşen şeyi açıkça bilip bunları kavgasız gürültüsüz anlaşılan ölçüde aralarında paylaşabilmelerini sağlamak.

368 Bu vasiyet 810 sonbaharında yapılmıştır. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 48.

Hac igitur intentione atque proposito omnem substantiam atque suppellectilem suam, quae in auro et argento gemmisque et ornatu regio in illa, ut dictum est, die in camera eius poterat inveniri, primo quidem trina divisione partitus est. Deinde easdem partes subdividendo de duabus partibus XX et unam partem fecit, tertiam integram reservavit. Et duarum quidem partium in XX et unam partem facta divisio tali ratione consistit, ut, quia in regno illius metropolitanae civitates XX et una esse noscuntur, unaquaeque illarum partium ad unamquamque metropolim per manus heredum et amicorum suorum eleimosinae nomine perveniat, et archiepiscopus, qui tunc illius ecclesiae rector extiterit, partem quae ad suam ecclesiam data est suscipiens cum suis suffraganeis partiatur, eo scilicet modo, ut pars tertia suae sit ecclesiae, duae vero partes inter suffraganeos dividantur. Harum divisionum, quae ex duabus primis partibus factae sunt et iuxta metropoleorum civitatum numerum XX et una esse noscuntur, unaquaeque ab altera sequestrata semotim in suo repositorio cum superscriptione civitatis, ad quam perferenda est, recondita iacet. Nomina metropoleorum, ad quas eadem eleimosina sive largitio facienda est, haec sunt: Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum Iulii, Gradus, Colonia, Mogontiacus, Iuvavum quae et Salzburc, Treveri, Senones, Vesontio, Lugdunum, Ratumagus, Remi, Arelas, Vienna, Darantasia, Ebrodunum, Burdigala, Turones, Bituriges.

Bu niyet ve amaçla, söylendiği gibi o gün hazinesinde bulunan, altın, gümüş, değerli taşlar ve kraliyet giysilerinden müteşekkil tüm servetini ve eşyalarını önce üç parçaya böldü. Sonra aynı parçalardan ikisini 21'e böldü, üçüncüsünü ise bütün olarak korudu. İki parçayı 21'e bölmesinin nedeni, krallığında 21 piskoposluk kentinin olmasıydı. Bu parçalardan her biri, sadaka adı altında, vârisleri ve arkadaşları vasıtasıyla her bir piskoposluk şehrine verilecekti. Kilisenin o zamanki sorumlusu başpiskopos ise kendi kilisesine verilen payı, üçte biri kiliseye üçte ikisiyse yardımcı piskoposlara olacak şekilde dağıtacaktı. İlk iki parçadan 21 piskoposluk şehrine tahsis edilen bu paylaşımın her bir parçası, gönderileceği şehrin adının yazılı olduğu sandıklara ayrıldı. Sadaka verilen ya da cömertçe bağış yapılmış olan piskoposluk şehirlerinin adları şöyledir: Roma, Ravenna, Milano, Friuli (Cividale), Grado, Köln, Mainz, Juvavum yani Salzburg, Trier, Sens, Besançon, Lyon, Rouen, Reims, Arles, Vienne, Moutiers-en-Tarantaise, Embrun, Bordo, Tours, Bourges.

Unius autem partis, quam integram reservari voluit, talis est ratio, ut, illis duabus in supradictas divisiones distributis et sub sigillo reconditis, haec tertia in usu cotidiano versaretur, velut res, quam nulla voti obligatione a dominio possidentis alienatam esse constaret, et hoc tamdiu, quoadusque vel ille mansisset in corpore vel usum eius sibi necessarium iudicaret. Post obitum vero suum aut voluntariam saecularium rerum carentiam eadem pars quattuor subdivisionibus secaretur, et una quidem earum supradictis XX et unae partibus adderetur, altera a filiis ac filiabus suis filiisque ac filiabus filiorum suorum adsumpta iusta et rationabili inter eos partitione divideretur, tertia vero consueto Christianis more in usum pauperum fuisset erogata, quarta simili modo nomine eleimosinae in servorum et ancillarum usibus palatii famulantium sustentationem distributa veniret. Ad hanc tertiam totius sumae portionem, quae similiter ut ceterae ex auro et argento constat, adiungi voluit omnia ex aere et ferro aliisque metallis vasa atque utensilia cum armis et vestibus alioque aut pretioso aut vili ad varios usus facto suppellectili, ut sunt cortinae, stragula, tapetia, filtra, coria, sagmata, et quicquid in camera atque vestiario eius eo die fuisset inventum, ut ex hoc maiores illius partis divisiones fierent et erogatio eleimosinae ad plures pervenire potuisset.

Capellam, id est ecclesiasticum ministerium, tam id quod ipse fecit atque congregavit, quam quod ad eum ex paterna hereditate pervenit, ut integrum esset neque ulla divisione scinderetur, ordinavit. Si qua autem invenirentur aut vasa aut libri aut alia ornamenta, quae liquido constaret eidem capellae ab eo conlata non fuisse, haec qui habere velet dato iustae aestimationis pretio emeret et haberet. Similiter et de libris, quorum magnam in bibliotheca sua copiam congregavit, statuit, ut ab his qui eos habere vellent iusto pretio fuissent redempti, pretiumque in pauperibus erogatum.

Bütün olarak korumak istediği tek parçayla ilgili planı şöyleydi: İlk iki kısım yukarıda söylenen parçalara bölündü ve mühürlendi, üçüncü kısım günlük ihtiyaca ayrıldı. Bu pay sanki yemine dayalı bir yükümlülük yokmuş gibi malikinin mülkiyetinden ayrı sayılmıyordu. Bu durum, Karolus hayatta olduğu ya da kullanımını gerekli gördüğü sürece geçerli olacaktı. Ancak ölümünden ya da kendi rızasıyla dünyevi meselelerden elini ayağını çektikten sonra o kısım da dört parçaya ayrılacaktı. Bir parçası yukarıda söylenen 21 parçaya eklenecek, diğeri kendi oğulları ile kızları ve onların oğulları ile kızları arasında adil ve makul bir paylaşımla bölüşülecek, üçüncüsü Hristiyan ahlakı uyarınca muhtaçların, dördüncüsü benzer şekilde sadaka olarak sarayın kadın ve erkek hizmetkârlarının geçiminde kullanılması için dağıtılacaktı. Tüm toplamın diğer parçaları gibi altın ve gümüşten müteşekkil bu üçüncü parçasına; bronz, demir ya da başka metallerden kap ve aletlerin; silahların; kıyafetlerin; farklı kullanımlar için yapılmış pahalı ya da ucuz emtiaların; yatak örtüleri, halılar, keçeler, deri mamuller, eyerler gibi taşınabilirlerin ve o gün odasıyla dolabında bulunan ne varsa hepsinin eklenmesini istedi. Böylece bundan daha büyük parçalar oluşturulabilir ve sadaka dağıtımında daha çok kişiye ulaşabilirdi.

Şapelin, yani kiliseye hizmet için hem kendisinin verdiği ve topladığı hem de babasından miras kalanların, bütün olarak kalmasını ve herhangi bir şekilde bölünmemesini buyurdu. Ancak eğer şapele vakfetmediği açıkça bilinen kap, kitap ya da başka nesneler bulunursa ve biri bunları almak isterse, adilce belirlenen fiyatı ödeyip bunlara sahip olabilirdi. Benzer şekilde kütüphanesinde biriktirdiği çok sayıda kitabın da makul bir ücret karşılığında alınabileceğini ve ücretinin ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını kararlaştırdı.

Inter ceteros thesauros atque pecuniam tres mensas argenteas et auream unam praecipuae magnitudinis et ponderis esse constat. De quibus statuit atque decrevit, ut una ex his, quae forma quadrangula descriptionem urbis Constantinopolitanae continet, inter cetera donaria, quae ad hoc deputata sunt, Romam ad basilicam beati Petri apostoli deferatur, et altera, quae forma rotunda Romanae urbis effigie figurata est, episcopio Ravennatis ecclesiae conferatur. Tertiam, quae ceteris et operis pulchritudine et ponderis gravitate multum excellit, quae ex tribus orbibus conexa totius mundi descriptionem subtili ac minuta figuratione conplectitur, et auream illam, quae quarta esse dicta est, in tertiae illius et inter heredes suos atque in eleimosinam dividendae partis augmento esse constituit.

Hanc constitutionem atque ordinationem coram episcopis, abbatibus comitibusque, qui tunc praesentes esse potuerunt, quorumque hic nomina descripta sunt, fecit atque constituit. Episcopi: Hildibaldus, Richolfus, Arn, Wolfarius, Bernoinus, Laidradus, Iohannes, Theodulfus, Iesse, Heito, Waitgaudus.

Abbates: Fridugisus, Adalungus, Engilbertus, Irmino.

Comites: Walah, Meginherus, Otulfus, Stephanus, Unruocus, Burchardus, Meginhardus, Hatto, Rihwinus, Edo, Ercangarius, Geroldus, Bero, Hildigernus, Hroccolfus.

Haec omnia filius eius Hludowicus, qui ei divina iussione successit, inspecto eodem breviario, quam celerrime poterat post obitum eius suma devotione adimplere curavit.

Kalan hazinesi ve serveti arasında, üç gümüş ve kayda değer büyüklük ve ağırlıkta bir de altın masa vardı. Bunlardan Konstantinopolis şehrinin tasvirini içeren kare olanının, havari Aziz Petrus'un kilisesi için Roma'ya ayrılan hediyelere eklenmesine, Roma şehrinin tasviriyle süslenmiş yuvarlak olan diğerinin ise Ravenna Kilisesi'nin piskoposuna vakfedilmesine karar verdi ve öyle de buyurdu. İşçiliğinin güzelliği ve ağırlığı açısından diğerlerini gölgede bırakan, birleşmiş üç dairede tüm dünyanın özenli ve küçük bir tasvirini sunan üçüncü masayla altından dördüncü masanın, hem vârisleri arasında paylaştırdığı hem de sadaka olarak ayırdığı üçüncü parçaya eklenmesini emretti.

Bu düzenlemeyi ve kararnameyi orada bulunan ve adları burada yazılmış olan piskoposlar, baş keşişler ve kontlar huzurunda kararlaştırdı ve oluşturdu. Piskoposlar:[369] Hildebald, Riculf, Arn, Wolfar, Bernoin, Leidrad, John, Theodulf, Jesse, Heito, Waltgaud.

Baş keşişler:[370] Fridugis, Adalung, Angilbert, Irmino.

Kontlar: Wala, Meginher, Otulf, Stephan, Unruoch, Burchard, Meginhard, Hatto, Rihwin, Edo, Ercangar, Gerold, Bero, Hildiger, Hrocculf.

İlahi emirle onun halefi olan oğlu Louis, bu kısa belgeyi inceleyip, onun ölümünden sonra tüm bunları yapabildiği kadar çabuk bir şekilde, büyük bir özveriyle yerine getirmeye özen gösterdi.

369 Hildebald: Köln, Riculf: Mainz, Arn: Salzburg, Wolfar: Reims, Bernoin: Clermont, Leidrad: Lyon, John: Arles, Theodulf: Orleans, Jess: Amiens, Heito: Basel, Waltgaud: Liege başpiskoposlarıdır. Theodulf da başpiskopos olmasına rağmen, Karolenj dünyasında bazen olduğu gibi, bu kişisel bir onur vermedir çünkü Orleans bir piskoposluk başkenti değildi. Ayrıca Hildebald, Riculf, Arn, Wolfar, Leidrad ve John, Şarlman'ın mirasından pay ayırdığı başpiskoposlardır. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious,* s. 50.

370 Fridugis: Tours'daki St. Martin, Adalung: Lorsch, Angilbert: St. Riquer, Irmino: St. Germain des Pres başrahipleridir. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 50.

Değerlendirme

Einhard'ın, Şarlman'ın hayatını konu edindiği eseri incelendiğinde bahsedilmesi gereken ilk husus verilen bilgilerin her zaman doğruyu yansıtmadıklarıdır. Örneğin yazarın üçüncü bölümde verdiği Carloman ve Şarlman arasındaki yönetimsel paylaşım eserde verildiği ölçüde net olarak bilinmemektedir. Yine Einhard'dan başka kaynaklarda Şarlman ile İskoç krallar arasında herhangi bir iletişime değinilmemektedir. Başka bir deyişle bunu kanıtlayacak hiçbir veri bulunmamaktadır.[371]

Yabancılarla ilişkileri konusunda "Perslerin Kralı" olarak verilen Harun Reşit, kral değil Abbasilerin en önemli halifelerinden biridir. Aralarındaki ilişki hakkında verilen bilgilerin hiçbir doğulu kaynakta yer almaması da eserin önemi açısından ayrıca dikkate değerdir.

Bizans ile ilişkileri mevzuunda Şarlman'ın onları kardeş olarak adlandırdığı belirtilmektedir. Sürece bakacak olursak Orta Çağ toplumu "tek bir imparator tarafından yönetilen tek bir Hristiyan toplumu vardır ya da olması gereklidir." inancına sahip dindar bir toplumdur ve Bizans İmparatorluğu da bir evrensellik iddiasına sahiptir. Şarlman'ın 800 yılında papanın elinden imparator olarak taç giymesi bu nedenlerle büyük tartışmalara sebep olmuştur. Aynı dönemde Bizans tahtında oğlu yerine yönetimi yürüten Irene adlı bir bayanın bulunması, bazı tarihçilere göre Bizans tahtının zaten boş olduğuna, dolayısıyla, batının aşamalı olarak yükselişinin bir göstergesi olarak da kabul edilen[372] bu taçlandırmanın Bizans'a

371 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 37.

372 Lonnie Johnson, *Central Europe*, Oxford: Oxford University Press 1996, s. 22.

yönelik bir meydan okuma olduğuna işarettir.[373] Öte yandan Şarlman döneminde Bizans ile ilişkilerin her zaman dostça sürmediği de bilinmektedir.[374]

Yine Einhard'dan başka bir yerde, Şarlman'ın kutsal yerleri sıklıkla ziyaret ettiği ya da papaları korumak için yemin ettiğine dair bir veriye rastlanılmamaktadır. Yazar çok değer verdiği kralını aynı zamanda dinine ve din adamlarına çok düşkün biri olarak göstermek istemiş olmalıdır.

Yanlış olarak verdiği başka bir bilgi 32. bölümdedir. Burada bahsi geçen koridorun yıkımı 817 yılında[375] yani Şarlman öldükten sonra, Dindar Louis döneminde olmasına rağmen Einhard tarafından, kralın ölümünü gösteren işaretler arasında sayılmıştır.

Friulili Eric ile ilgili verilen bilgi de aynı çerçevede düzeltilmelidir. Zira Eric, yazarın belirttiği gibi bir tuzakla değil, kimilerine göre 799'da Hırvatlara karşı savaşırken,[376] kimilerine göre de yine aynı yılda Istria'da çıkan bir isyan[377] nedeniyle öldürülmüştür.

Şarlman'ın doğum tarihi eserde 742 olarak verilmekte ancak modern bilim insanları tarafından bugün 747 ya da 748 olarak kabul edilmektedir.[378] Dolayısıyla idareyi ele alması da 767 değil 768 yılında gerçekleşmiştir.

Eserde geçen bazı ifadelerin de açıklanması gerekmektedir. Örneğin saray bakanı/nazırı ve saray kontu aynı anlama gelmemektedir. Saray kontu sadece sarayda bulunan adli bir memur olarak

373 Timoty E. Gregory, *The History of Byzantium*, Oxford: Blackwell Publishing 2010, s. 218.

374 Jack L. Schwartzwald, *The Collapse and Recovery of Europe*, North Carolina: McFarland& Com. 2016, s. 75.

375 Mayke de Jong, "Charlemagne's Balcony: The Solarium in Ninth-Century Narratives", *The Long Morning of Medieval Europe*, haz., J. R. Davis ve M. McCormick, Woodbridge: Ashgate Publishing 2008, s. 283.

376 John France, "The Composition and Raising of the Armies of Charlemagne", *Journal of Medieval Military History I*, haz., B. S. Bachrach, Woodbridge: The Boydell Press 2002, s. 77.

377 Rachel Stone, *Morality and Masculinity in the Carolingian Empire*, Cambridge: Cambridge University Press 2012, s. 37.

378 Dominique T. Hoche, "Charlemagne", *Icons of the Middle Ages*, c. I, haz., Lister M. Matheson,Santa Barbara: Greenwood 2012, s. 145.

kraliyet duruşmalarını düzenlerken,[379] saray bakanı/nazırı kral adına her türlü resmi belgeyi imzalayabilen resmi görevlidir. Tarihi gelişimine bakıldığında köklerinin büyük toprak sahiplerine dayandığı görülmektedir. Zengin olan bu kişiler zamanla krallarla yakın ilişkiler kurup, kont ve dükleri atama ve yönetme, kraliyet sarayını ve orduyu idare gibi görevleri üstlenerek politik makam da elde etmişlerdir. Gün geçtikçe krallar için hayati önem taşıyan görevlilerden olmuşlar, bazı bölgeler onların yönetimine bırakılmıştır.[380]

Açıklanması gereken bir diğer unsur *indictio*dur. Roma İmparatorluğu'na kadar giden *indictio* yılları, 287'de devletin yıllık vergi değerlendirmelerini ilan etmesi ile başlamıştır. Zamanla bu değerlendirmeler aşamalı olarak önce beş yılda bir, son olarak da 15 yılda bir yapılmaya başlanmıştır. Her vergi yılı 1 Eylül'de başlatılmıştır. 312 yılından sonra ise bu 15 yıllık vergi döngüleri bir tarihlendirme sistemi olarak da resmiyet kazanmıştır.[381]Bu yöntemden hareketle hesaplandığında, Şarlman'ın vasiyetinin 810 yılı sonbaharında yazıldığı anlaşılmaktadır.[382]

32. bölümde bahsedilen piskopos evinden kasıt başpapazın konutudur. Zira 1802'ye kadar Aachen bir piskoposluk merkezi değildir.[383] Nisan 1802'de Napolyon tarafından, Alsaslı olan, Marc Antoine Berdolet, Aachen'ın ilk piskoposu olarak atanmış,[384] böylece Aachen bir piskoposluk merkezi haline getirilmiştir. Başpapaz ise krala en yakın kişilerden biridir.[385] Ayrıca kralın orda olması gerekmiyorsa, başpapaz, soyluların ve piskoposların meclislerinde karar verme yetkisi, kilisede bizzat kendine ait bir yeri, hatta kilise

379 C. W. Previte-Orton, *The Shorter Cambridge Medieval History I*, Cambridge: Cambridge University Press 1979, s. 161.

380 Steven Fanning, "Mayor of The Palace", *Medieval France*, haz., W. W. Kibler, Londra: Garland Publishing 1995, s. 1141.

381 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 46.

382 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 48.

383 Noble, *Charlemagne and Louis the Pious*, s. 47.

384 Michael Rowe, *From Reich to State*, Cambridge: Cambridge University Press 2003, s. 144.

385 Anna L. Taylor, *Epic Lives and Monasticism in the Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2013, s. 57.

meclislerinde başpiskopos ve piskoposların hemen üzerinde bir yeri olan[386] önemli bir ruhban sınıf lideridir. Sıklıkla bir piskopos olan başpapaz, şapelin yöneticisi, dini konularda kralın sağ koludur.[387]

Orta Çağ'ın önemli biyografik eserlerinden biri olan *Vita Karoli Magni*'nin, Suetonius'un *On İki Caesar'ın Yaşamı* adlı yapıtının ikinci kitabı olan Augustus bölümünü örnek aldığı bilim dünyasının genel olarak kabul ettiği bir durumdur. Suetonius'un eserindeki bu kitapta 101 alt bölümde Augustus hakkında bilgiler verilmiştir. İlk sekiz bölüm soyunu, hayatını, anne ve babasını, doğumunu, doğduğu evi ve unvanlarını verirken, dokuzuncu bölümde çalışmanın planından bahsedilmiştir. Sonrasında sırasıyla savaşları, sert politikası, düşmana karşı tutumu, savaş sonrası faaliyetleri, kendisine düzenlenen komplolar, yenilgileri, askeri reformları, kamu görevleri, inşa faaliyetleri, sosyal reformları, kişisel özellikleri, ailevi ilişkileri, dış görünüşü, yeme alışkanlıkları, giyimi, hastalıkları, konuşma tarzı, edebî ilgisi, inançları, ölümü, cenazesi ve mirası verilmektedir.[388] Einhard'ın gerçekten bu eseri örnek alıp almadığı belli olmasa da, hem eserin kütüphanesinde bulunduğunun bilinmesi hem de iki eserin bölümleri arasındaki benzerlikler, örnek alındığı izlenimini uyandırmaktadır.

Eser bir bütün olarak incelendiğinde dönemin aydınlatılmasına faydası olacak çok değerli bilgiler verdiği görülecektir. Bu bilgilerin pek çoğuna çağdaş diğer yazarlarca da değinildiğinden güvenirlikleri fazladır. Aksi bir durum söz konusu olanlara yukarıda değinilmiştir.

Öncelikle Orta Çağ'ın önemli halklarından biri olan Frankların krallarını seçerken genellikle Merovenj soyunu tercih ettikleri öğrenilmektedir. Bu tercihte en önemli pay kuşkusuz Clovis'e aittir zira kendisi dağınık halde yaşayan Frankları tek çatı altında toplayan ilk liderdir ve hanedanına dedesinin adından yola çıkılarak Merovenjler denilmektedir. Yine eserden Merovenjlerin son krallarının acıklı

386 Edward B. Pusey, *The Royal Supremacy*, Oxford: John Henry Parker 1850, s. 148.
387 Timoty Reuter, *Germany in the Early Middle Ages*, Londra: Routledge 1998, s. 25.
388 Suetonius, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, çev. Gül Özaktürk ve Fafo Telatar, Ankara: TTK 2008, s. 41–87.

durumu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Saray bakanlığı/nazırlığı kavramı, yetkileri ve mahiyeti de çağa dair anlaşılabilen diğer unsurlardır.

Orta Çağ'da Avrupa'da yaşayan halkların ne denli çeşitli olduğu bir başka çıkarımdır. Eserde özellikle pek çok kaynakta geçmeyen, adı çok duyulmamış Weletablar, Wilziler gibi yerel halklara da değinilmiştir. Halklar konusundan devam edecek olursak Saksonlar ile ilgili verdiği ayrıntılı bilgiler, hem halkın tarihi hem de Hristiyanlık tarihi açısından son derece kıymetlidir.

Eser, bir dönem liderinin hayatını anlatırken ayrıca kıtada nasıl bir siyasi dağılım olduğunu da gözler önüne sermektedir. Bölümler incelendiğinde kuzeyde ve doğuda en etkin halkların Saksonlar ve Normanlar olduğu, ayrıca Avarların doğuda yenilmesi gereken bir güç olarak algılandığı, güneyde Berberilerin denizlerde faaliyet içerisinde olduğu hatta korsanlık yaptıkları ve güneybatıda dağlara saklanan bir kısım halkın, ani baskınlar gerçekleştirerek düşmanlarına zarar verdikleri anlaşılmaktadır.

Bu noktada Avarlar ile ilgili bilgilere değinmek gereklidir. Einhard'ın eserinden açıkça anlaşılmaktadır ki Avarlar dışarıdan bakıldığında zengin bir halk olarak görülmüyorlardı. Aksi halde yapılan seferden ele geçirilen ganimetlere bu denli şaşırılamazdı. Her ne kadar Avarlar konusunda yazarın yanlı bir tutum sergilediği anlaşılsa da, diğer halklardan farklı olarak, zenginliklerini özellikle belirtmesi dikkate değerdir.

Verilen tasvirlerdeki coğrafi unsurlar incelendiğinde eserin başka bir katkısı daha ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; Einhard konularını işlerken bölgelerden, nehirlerden ve yollardan da ayrıntılarıyla bahsetmiştir. Konumları, uzunlukları, etraflarında bulunan yerleşimler, yaşayan halklar, "bitişiğindeki", "civarındaki", "öte yakasındaki" gibi ifadelerle verilerek anlaşılır betimlemeler yapılmıştır. Orta Çağ'da yazılmış az sayıda coğrafya eseri olduğu düşünüldüğünde eserin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Einhard özelde Şarlman'ın hayatından bahsederken genelde bir

Orta Çağ kralının nasıl yaşadığı, giyindiği, yemek masasında neler olabileceği, dolayısıyla dönemin en zengin masalarında nelerin yendiği ile ilgili de değerli bilgiler sunmaktadır. Örneğin haşlanmış yemeğin kızartmadan daha sağlıklı olduğunun Orta Çağ'da da biliniyor olması ve doktorlar tarafından tavsiye edilmesi oldukça önemli bir bilgidir.

Orta Çağ'a dair genel kabullerin her zaman doğru olmadığı eserden anlaşılan bir diğer husustur. Örneğin Orta Çağ ve banyo kültürü denildiğinde akla gelen ilk şey uzun aralıklarla, ahşap fıçılarda, taşıma suyla yapılan yıkanmalar iken bir kralın, davet etmek suretiyle kalabalık gruplarla banyolar tertiplediği anlaşılmaktadır. Çağdaş eserlerin belirttiğine göre bu davet liderlerin zenginliklerini gösterip diğerlerine üstünlük sağlamaları için bir imkân sunmanın yanında, konukları banyolarla eğlendirme amaçlı da kullanılmıştır.

Şarlman gibi pek çok konuda yetkin ve becerikli bir lider örneğinden yola çıkılarak dönemin okuma-yazma durumu hakkında da yorum yapılabilir. Şöyle ki; yazarın bildirdiğine göre Şarlman yazı yazmayı bilmemekte ama öğrenmek için denemeler yapmaktadır. Bu durum çağa ait genel kabule denk düşen bir durumdur zira bilinmektedir ki Orta Çağ'ın okuma yazma bilen sınıfı ruhban sınıftır çünkü ayinlerde kullanılacak metinleri okuyabilmeleri yazabilmeleri gereklidir. Bu açıdan bakıldığında kralın yazmayı bilmemesi normal karşılanabilir ayrıca özellikle üst mertebeye sahip insanların özel kâtipleri olduğundan yazma uğraşı ile çok ilgilenmedikleri, ilgilenmelerine gerek olmadığı da bir gerçektir.

Eser, kendinden önce yazılmış eserleri okumayı çok seven, ömrünü eğitime adamış ancak –belki ilk eğitimini manastırda almasından belki de çağın genel yapısından dolayı– dini gelenekten de kopmamış bir yazar tarafından yazılmıştır. Bu bağlılık konu edindiği kahramanını da dindar bir kişilik olarak yansıtmasına sebep olmuştur.

Eser oluşturulurken önceki biyografilerden yararlandığı da açıkça anlaşılmaktadır. Buna paralel olarak kendisinden sonra yazılmış benzer eserlere de örnek teşkil etmiştir.

Son söz olarak biyografilerin tarihi kaynak olarak incelenmesinin önemi bir kez daha belirtilmelidir. Bu eserlerde her ne kadar tek bir lider hakkında bilgi veriliyormuş gibi görünse de, dikkatle incelendiğinde satır arasında verilen bilgiler döneme ışık tutması açısından paha biçilmez değerdedir. Bazı açıklanmaya muhtaç hususları, yanlışları, abartıları olsa da Einhard'ın bu eseri Orta Çağ Avrupası hakkında bilgi veren en önemli eserlerden biridir.

Kaynakça

ANA KAYNAKLAR

Admonitio Generalis, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Alcuini Carmina, haz., E. Duemmler, *MGH, Antiquitates, Poetae I,* Weidmann: Berlin, 1881.

Angilbert, "Karolus Magnus et Leo Papa", haz., E. Düemmler, *MGH, Poetae I*, Weidmann: Berlin, 1881.

Angilberti Carmina II, haz., E. Düemmler, *MGH, Poetae I*, Weidmannos: Berlin, 1881.

Annales Laureshamenses, haz., G. H. Pertz, *MGH SS I,* Hannover, 1826.

Annales Laureshamenses, haz., G. H. Pertz, *MGH SS I,* Hannover, 1826.

Annales Mosellani, haz. J. M. Lappenberg, *MGH SS XVI*, Hannover, 1859.

Annales Mosellani, haz., J. M. Lappenberg, *MGH SS XVI,* Hannover, 1859.

Annales Petaviani, haz., G. H.Pertz, *MGH SS I,* Hannover, 1826.

Annales Regni Francorum, haz., F. Kurze, *MGH, SSRG VI*, Hannover, 1895.

Capitula Ecclesiastica, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Haristallense, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Missorum Aquisgranense Primum, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Missorum Generale, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Missorum Item Speciale, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Missorum Niumagae Datum, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulare Missorum, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Capitulatio de Partibus Saxoniae, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.

Catalogus Abbatum Fuldensium, haz., G. Waitz, *MGH, SS II,* Hannover, 1831.

Chronicon Laureshamenses, haz., G. H. Pertz, *MGH, SS,* Hannover, 1869.

Codex Carolinus, haz. W. Gundlach, *MGH Epis. III,* Berlin, 1892.

De Ordine Palatii, haz., T. Gross ve R. Schieffer, *MGH, Fontes iuris III*, Hahnsche Buchhandlung: Hannover, 1980.

Duplex Legationis Edictum, haz., A. Boretius, *MGH Leges II Cap. I,* Hannover, 1883.
Einhardi, Vita Karoli Magni, haz.,G. H. Pertz, *MGH, SS, Rer. Ger. in Usum.* Hannover-Leipzig, 1911.
Epistolae Karolini Aevi III, haz., K. Hampe, *MGH, Epp*, Berlin, 1839.
Epitaphium Einhardi, haz.,E. Duemmler, *Hrabani Mauri Carmina, Poetae II, MGH Antiquitates*, Berlin, 1884.
Gesta Ansgisi Abbatis Fontanellensis Coenobii, haz., G. H. Pertz, *MGH, SS II,* Hannover, 1829.
Hrabani Mauri Carmina, haz., E. Duemmler, *MGH, Antiquitates, Poetae II,* Weidmann: Berlin, 1884.
Karoli Magni Capitulare Primum, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.
Notker Balbulus," De Carolo Magno", haz. G. H. Pertz, *MGH SS II,* Hannover, 1829.
Responsa Misso Cuidam Data, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.
Synodus Franconofurtensis, haz., A. Boretius, *MGH Cap. I,* Hannover, 1883.
Thegan, Gesta Hlodowici Imperatoris, haz., E. Tremp, *MGH, SS, rer. Ger.*, Hannover, 1995.
Vita Hludowici Imperatoris, haz., G.H. Pertz, *MGH, SS, II,* Hannover, 1829.

ARAŞTIRMA ESERLER

Adams, Sean A.; *The Genre of Acts and Collected Biography*, Cambridge: Cambridge University Press 2013.
Althoff, Gerd; "Amicitiae (Friendship) as Relationship Between States and People", *Debating the Middle Ages*, haz., L. K. Little, B. H. Rosenwein, Oxford: Blackwell Publishing 1998.
Althoff, Gerd; *Family, Friends and Followers,* Cambridge: Cambridge University Press 2004.
Amodio, Mark C.; *The Anglo Saxon Literature Handbook*, West Sussex: Blackwell 2013.
Anderson, Perry; *Passages from Antiquity to Feudalism*, London: Verso 1996.
Banfield, Susan; *Charlemagne,* Vermont: Chelsea House Publishers 1986.
Barlow, Claude W.; *Iberian Fathers*, c. 2, Washington: CUA Press 1969.
Beach, Alison I.; *Women as Scribes*, Cambridge: Cambridge University Press 2004
Bellomo, Manlino; *The Common Legal Past of Europe,* çev. L. Cochiane, Washington: The Catholic University of America Press 1995.
Berschin, Walter; "Biography", *Medieval Latin*, haz., F. A. C. Mantello ve A. G. Rigg, Washington: The Catholic University of America Press 1996.
Bhattacharji, Santha; *Reading the Gospels with Gregory the Great*, Petersham: St. Bede Publications 2001.

Biler, Peter; *The Measure of Multitude: Population in Medieval Thought*, Oxford: Oxford University Press 2003.

Bischoff, Bernard; *Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne*, Cambridge: Cambridge University Press 2007.

Bloch, Marc; *Feodal Toplum*, çev.: M. A. Kılıçbay, Ankara: Savaş Yayınları 1983.

Boussard, Jacques; *The Civilization of Charlemagne*, çev., F. Partridge, New York: McGraw-Hill Book Company 1968.

Brennan, Brian; "Athanasius' 'Vita Antonii', *Vigiliae Christianae*", http://www.jstor.org/stable/1583854.

Brown, Peter; *Augustine of Hippo*, Berkeley: University of California Press 2000.

Brown, Peter; *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity*, West Sussex: John Wiley & Sons 2013.

Bulfinch, Thomas; *Legends of Charlemagne*, Boston: J. E. Tilton 1863.

Bury, John; *The Life of Saint Patrick and His Place in History*, New York: Dover Publications 1998.

Cam, Helen; *Local Government in Francia and England*, London: University of London Press 1912.

Campbell, James; *The Anglo-Saxon State*, Cambridge: Cambridge University Press 2000.

Canning, Joseph; *A History of Medieval Political Thought*, London: Routledge 1996.

Card, Henry; *The Reign of Charlemagne*, London: Longman 1807.

Carus-Wilson, Eleanora; "The Woolen Industry" , *The Cambridge Ecomonic History of Europe II*, haz., M. M. Postan, E. Miller, Cambridge: Cambridge University Press 1987.

Clark, Francis; *The "Gregorian" Dialogues and the Origins of Benedictine Monasticism*, Leiden: BRILL 2003.

Clarke, Paula; "The Villani Chronicles", *Chronicling History*, haz., S. Dale, A. W. Lewin, D. Osheim, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2007.

Claster, Jill N.; *The Medieval Experience*, New York: NYU Press 1982.

Colgrave, Bertham; *The Life of Bishop Wilfrid by Eddius Stephanus*, Cambridge: Cambridge University Press 2007.

Colgrave, Bertham; *The Earliest Life of the Gregory the Great*, Cambridge: Cambridge University Press 1968.

Colgrave, Bertham; *Two Lives of St. Cuthbert*, Cambridge: Cambridge University Press 2007.

Connolly, Sean; "Cogitosus's Life of St. Brigit", *The Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland*,http://www.jstor.org/stable/25508920.

Cubitt, Catherine; "Memory and Narrative in the Cult of Early Anglo-Saxon Saints", *The Uses of the Past in the Early Middle Ages*, haz.,Y. Hen ve M. Innes, Cambridge: Cambridge University Press 2000.

Curtis, C.;"Charlemagne", *Encyclopedia of Medieval Literature,* haz., R. Lambdin, L. Lambdin, Santa Barbara: Greenwood 2000.

Dales, Douglas; Alcuin: *Theology and Thought*, Cambridge: James Clarke&Co. 2013.

Davis, H. W. C.; *Charlemagne,* New York: The Knickerbocker Press 1900.

Davis-Weyer, Caecilia; *Early Medieval Art*, Toronto: University of Toronto Press 2003.

DelCogliano, Mark; *Gregory the Great on the Song of Songs*, Minnesota: Liturgical Press 2012.

Deline, Tracy; *Ancient Biography*, Gateway, http://homepage.usask.ca/~jgz816/archive2.htm.

Dias, Aida; "Einhard: The Lasting Influence of the Life of Charlemagne and Other Works", *Saber and Scroll,* c. 4, S. 2, s. 86. http://digitalcommons.apus.edu/saberandscroll/vol4/iss2/8.

Dronke, Peter; *WomenWriters of the Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2001.

Duby, Georges; *The Chivalrous Society*, çev., Cynthia Postan, Berkeley: University of California Press 1977.

Duckett, Eleanor; *Carolingian Portraits*, AnnArbor: University of Michigan Press 1988.

Duckett, Eleanor; *Death and Life in the Tenth Century,* Ann Arbor: University of Michigan Press 1968.

Dunn, Marilyn; *Emergence of Monasticism*, Oxford: Blackwell Publishing 2003.

Dutton, Paul E.;*Charlemagne's Courtier*, Toronto: Broadview Press 2006.

Eagleton, Catherine; "Clocks and Timekeeping", *Medieval Science, Technology and Medicine,* haz. T. Glick, S. Livesey, F. Wallis, London: Routledge 2005.

Emerton, Ephraim; *An Introduction to The Study of The Middle Ages*, Boston: Ginn 1916.

Fanning, Steven; "Mayor of the Palace", *Medieval France*, haz.,W. W. Kibler, Londra: Garland Publishing 1995.

Faruk, Ahmed; *Eshab-ı Kiram*, İstanbul: Hakikat Kitabevi Yayınları 2009.

Folley, William T.; *Images of Sanctity in Eddius Stephanus' Life of Bishop Wilfrid*, New York: Edwin Mellen Press 1992.

France, John; "The Composition and Raising of the Armies of Charlemagne", *Journal of Medieval Military History I*, haz., B. S. Bachrach, Woodbridge: The Boydell Press 2002.

Frassetto, Michael; *Encyclopedia of Barbarian West*, Santa Barbara: ABC-CLIO 2003.

Freeman, Philip; *The World of Saint Patrick*, Oxford: Oxford University Press 2014.

Funck-Brentano, Frantz; *The Earliest Times*, çev., E. F. Buckley, London: Heinemann 1927.

Ganshof , F. L.; *The Carolingians and the Frankish Monarchy*, çev.: J. Sandheimer, New York: Cornell University Press 1971.

Ganz, David; "Charlemagne: The Characterisation of Greatness", *Charlemagne Empire and Society,* haz., J. Story, Manchester: Manchester University Press 2005.

Ganz, David; "Einhard and the Characterisation of Greatness", *Charlemagne: Empire and Society*, haz.,J. Story, Manchester: Manchester University Press 2005.

Ganz, David; "Einhardus Peccator", *Lay Intellectuals in the Carolingian World*, haz.,P. Wormald, J.Nelson, Cambridge: Cambridge University Press 2007.

Gaposchkin, M. Cecilia; *The Making of Saint Louis*, New York: Cornell University Press 2008.

Gardner, Edmund; *The Dialogues of Saint Gregory the Great*, New Jersey: Evolution Publishing 2010.

Garfoth, Francis W.; *Bede's Historia Ecclesiastica*, Illinois: Bolchazy-Carducci Publishers 2003.

Genç, Özlem; "IX. Yüzyılın Önemli Bilginlerinden Lyonlu Diyakoz Florus ve "Liber de Electionibus Episcoporum" Işığında Ortaçağ Piskopos Seçimleri", *Studies of The Ottoman Domain* 3/5 (2013).

Genç, Özlem; *Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Niğde: TLB Yayınları 2020.

Gera, Deborah Levine; *Xenophon's Cyropaedia*, Oxford: Oxford University Press 1993.

Giles, J. A.;*The Complete Works of Venerable Bede*, c. IV, Londra: Whittaker and Co. 1843.

Glaister, William; *Karl the Great,* London: George Bell&Sons 1877.

Goody, Jack; *The Development of The Family and Marriage in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press 1983.

Gransden, Antonia; *Historical Writing in England*, Londra: Routledge 1996.

Gregory, Timoty E.; *The History of Byzantium*, Oxford: Blackwell Publishing 2010.

Griffiths, Ralph A.; "Royal and Secular Biography", *Understanding Medieval Primary Sources*, haz., Joel T. Rosenthal, Londra: Routledge 2012.

Grocock, Christopher; I. N. Wood, *Abbots of Wearmouth and Jarrow*, Oxford: Oxford University Press 2013.

Guenée, Bernard; *Betwee nChurch and State*, Chicago: University of Chicago Press 1991.

Güran, T.; *İktisat Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları 2004.

Haaren, John H.; *Famous Men of the Middle Ages*, New York: American Book Company 1904.

Hägg, Tomas; *The Art of Biography in Antiquity*, Cambridge: Cambridge University Press 2012.

Halam, Elizabeth ve Judith Everard; *Capetian France, 987-1328*, London: Longman 2001.

Halphen, Louis; *Charlemagne and the Carolingian Empire*, çev., Giselle de Nie, New York: North-Holland Publishing 1977.

Harrington, K. P.;*Medieval Latin*, Chicago: University of Chicago Press 1997.

Hesiod, *The Poems of Hesiod*, çev.: R. M. Frazer, Norman: University of Oklahoma Press 1983.

Hildebrandt, M. M.; *The External School in Carolingian Society*, Leiden: BRILL 1992.

Hobden, Fiona; haz.: Christopher Tuplin, *Xenophon*, Leiden: BRILL 2012.

Hoche, Dominique T.;"Charlemagne", *Icons of the Middle Ages*, c. I, haz., Lister M. Matheson, Santa Barbara:Greenwood, 2012.

Hodgkin, Thomas; *Charles The Great*, London: Macmillan 1908.

Hollis, Stephanie; *Anglo-Saxon Women and the Church*, Woodbridge: The Boydell Press 1992.

Hussey, Matthew; "Einhard", *The Rise of the Medieval World*, haz., J. K. Schulman, Londra: Greenwood Press 2002.

Ianziti, Gary; "Challenging Chronicles: Leonardo Bruni's History of The Florentine People", *Chronicling History*, haz., S. Dale, A. W. Lewin, D. Osheim, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2007.

Innes, Matthew; "Teutons or Trojans? The Carolingians and The Germanic Past", *The Uses of The Past in The Early Middle Ages*, haz., Y.. Hen, M. Innes, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Innes, Matthew; *State and Society in The Early Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2000.

James, Edward; "The Northern World in The Dark Ages, 400-900", *The Oxford Illustrated History of Medieval Europe*, haz., G. Holmes, Oxford: Oxford University Press 1988.

James, George P. R.; *France in the Lives of Her Great Men: Charlemagne*, c. I, London: Longman 1832.

Johnson, Lonnie; *Central Europe*, Oxford: Oxford University Press 1996.

Johnson, Maire; "Vengeance is Mine: Saintly Retribution in Medieval Ireland", *Veneance in the Middle Ages*, haz., S. A. Throop ve P. R. Hyams, Woodbridge: Ashgate 2010.

Johnston, Ruth A.; *All Things Medieval*, Connecticut: Greenwood 2011.

Jones, Allen E.; "Hagiography", *The New Westminster Dictionary of Church History*, c. I, haz.,R. Benedetto, Kentucky: Westminster John Knox Press 2008.

Jong, Mayke de; "Charlemagne's Balcony: The Solarium in Ninth-Century Narratives", *The Long Morning of Medieval Europe*, haz., J. R. Davis, M. McCormick, Woodbridge: Ashgate Publishing 2008.

Kasten, Brigitte; "Stepmothers in Frankish Legal Life", *Law, Laity and Solidarities*, haz., P. Stafford, J. Nelson, J. Martindale, Manchester: Manchester University Press 2001.

Keay, Simon J.; "Tarraconensis", *Oxford Classical Dictionary*, Oxford: Oxford University Press 2012.

Kershaw, Paul J. E.; "Eberhard of Friuli, a Carolingian Lay Intellectual", *Lay Intellectuals in the Carolingian World*, haz., P. Wormald, J. Nelson, Cambridge: Cambridge University Press 2007.

Kortüm, Hans-Henning; "Einhard", *The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology,* c. 3, haz., C. J. Rogers, Oxford: Oxford University Press 2010.

Kurz, Otto; *Sultan İçin Bir Saat*, çev. A. Özdamar, İstanbul: Kitap Yayınevi 2005.

Laistner, M. L. W.; *Thought and Letters in Western Europe,* New York: Cornell University Press 1957.

Lamb, Harold; *Charlemagne: The Legend and The Man*, New York: Doubleday 1954.

Latouche, Robert; *The Birth of The Western Economy,*London: Routledge 2006.

Lefkowitz, Mary R.; "Patterns of Fiction in Ancient Biography", *The American Scholar*, c. 52, no: 2 (İlkbahar 1983), s. 205–218. http://www.jstor.org/stable/41211237.

Lopez, Robert; "The Trade of Medieval Europe: The South", *The Cambridge Economic History of Europe*, c. II, Cambridge: Cambridge University Press 1987.

Mackley, Jude S.; *The Legend of St. Brendan*, Leiden: BRILL 2008.

Markus, Robert Austin; *Gregory the Great and His World*, Cambridge: Cambridge University Press 1997.

Marner, Dominic; *St. Cuthbert*, Toronto: University of Toronto Press 2000.

Martin, Geoffrey H.; "Medieval Historical Writing", *Encyclopedia of Historians and Historical Writing*, haz., K. Boyd, Illinois: Dearborn Publishers 1999.

Martin, Ronald H.; *Tacitus*, Berkeley: University of California Press 1981.

Maurey, Yossi; *Medieval Music, Legend and the Cult of St. Martin*, Cambridge: Cambridge University Press 2014.

McHugh, Michael P; "Columba", *Encyclopedia of Early Christianity*, İkinci Baskı, Londra: Routledge 1999.

McKenna, Catherine; "Brigid of Ireland", *Holy People of the World*, c. I, haz.,Phyllis Jestice, Santa Barbara: ABC-CLIO 2004.

McKitterick, Rosamond ve Matthew Innes; "The Writing of History", *Carolingian Culture*, haz., R. McKitterick, Cambridge: Cambridge University Press 1997.

McKitterick, Rosamond; *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press 2008.

McKitterick, Rosamond; *The Carolingians and Written Word*, Cambridge: Cambridge University Press 1989.

McLynn, Neil B.; *Ambrose of Milan*, Berkeley: University of California Press 1994.

Mellor, Ronald; *The Historians of Ancient Rome*, İkinci Baskı, Londra: Routledge 2004.

Mirhady, David C.; *Isocrates I*, çev., Yun Lee Too, Austin: University of Texas Press 2000.

Mombert, J. I.; *A History of Charles the Great*, New York: D. Appleton&Co. 1888.

Momigliano, Arnaldo; *The Development of Greek Biography*, Massachusetts: Harvard University Press 1993.

Mullinger, Bass; *The Schools of Charles the Great*, London: Longman 1904.

Munz, Peter; *Life in The Age of Charlemagne,* New York: Capricorn Books 1971.

Müller, Stephan; "Monastic Scriptoria", *A New History of German Literature,* haz., D. Welbery, J. Ryan, H. U. Gumbrecht, Massachusetts: Harvard University Press 2004.

Nadon, Christopher; *Xenophon's Prince*, Berkeley: University of California Press 2001.

Nelson, Janet; "Bad Kingship i n Th e Earlier Middle Ages", *Haskins Society Journal* 8.,(1996).

Nelson, Janet; "Charlemagne: 'Father of Europe?'", *Courts, Elites and Gendered Power in The Early Middle Ages: Charlemagne and Others* (Variorum Collected Studies Series, no:878), Farnham: Ashgate Publishing 2007.

Nelson, Janet; "Charlemagne: Pater Optimus?", *Am Vorabend der Kaiser Krönung,* haz., P. Godman, J. Jarnut, P. Johanek, Stuttgard: Akademie Verlag 2001.

Nelson, Janet; "Women at Th e Court of Charlemagne: A Case of Monstrous Regiment?", *Medieval Queenshi p,* haz., John Carmi Parsons, New York: Palgrave Macmillan 1998.

Nelson, Janet; *The Frankish World,* London: The Humbledon Press 1996.

Niermeyer, J. F.; *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden: BRILL 1976.

Noble, Thomas; *Charlemagne and Louis the Pious*, Philadelphia: The Pennsylvania State University Press 2009.

Noble, Thomas; "Greatness Contested and Confirmed: The Raw Materials of the Charlemagne Legend", *The Legend of Charlemagne in the Middle Ages,* New York: Palgrave Macmillan 2008.

Oexle, Otto G.; "Perceiving Social Reality in The Early and High Middle Ages: A Contribution to A History of Social Knowledge", *Ordering Medieval Society,* haz., B. Jussen, çev., P. Selwyn, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 2001.

Özaktürk, Gül ve FafoTelatar, çev.; *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Ankara: TTK 2008.

Park, Louise ve Timoty Love; *The Medieval Knights,* New York: Marshall Cavendish 2010.

Parley, P., S. G. Goodrich, N. Hawthorne ve E. M. Hawthorne; *Peter Parley's Universal History,* London: West Strand 1837.

Phelan, Owen M.; "Patristic Exegesis and the Liturgy: Medieval Ressourcement and the Development of Baptism", *Letter&Spirit 7*, Emmaus Road Publishing 2011.

Pirenne, Henri; *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, çev. U. Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları 2005.

Pizarro, Joaquin Martinez; *The Story of Wamba*, Washington: The Catholic University of America Press 2005.

Plutarch, *Büyük İskender*, çev.: Vahdet Gültekin, İstanbul: Kastaş Yayınları 2001.

Previte-Orton, C. W.; *The Shorter Cambridge Medieval History I*, Cambridge: Cambridge University Press 1979.

Pummer, Reinhard; *Early Christian Authors on Samaritans and Samaritanism*, Tübingen: Mohr Siebeck 2002.

Pusey, Edward B.; *The Royal Supremacy*, Oxford: John Henry Parker 1850.

Ramsey, Boniface; *Ambrose*, Londra: Routledge 1997.

Reeves, William; *The Life of Saint Columba*, Edinburgh: Edmonds and Douglas 1874.

Remensnyder, Amy G.; "Topographies of Memory: Center and Periphery in High Medieval France", *Medieval Concepts of the Past*, Cambridge: Cambridge University Press 2002.

Reuter, Timoty; *Germany in the Early Middle Ages*, Londra: Routledge 1998.

Reynolds, Roger; "The Notitia Galliarum: An Unusual Bavarian Version", *Readers, Texts and Compilers in The Earlier Middle Ages*, haz., M. Brett, K. G. Cushing, Cornwall: MPG Books Ltd. 2009.

Richards, Jeffrey; *The Popes and the Papacy in the Early Middle Ages*, New York: Routledge 1979.

Riche, Pierre; *Daily Life in the World of Charlemagne*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1996.

Riche, Pierre; *The Carolingians: A Family who Forged Europe*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 1993.

Riche, Pierre; *Education and Culture in the Barbarian West*, South Carolina: University of South Carolina Press 1976.

Roberts, Jane; "Hagiography and Literature: The Case of Guthlac of Crowland", *Mercia: An Anglo-Saxon Kingdom in Europe*, haz., M.P. Brown ve C. C. Farr, Londra: Leicester University Press 2001.

Robison, William; "Charlemagne", *The Rise of The Medieval World, 500-1300*, haz., Jana K. Schulman, Santa Barbara: Greenwood Publishing Group 2002.

Rollason, David; "The Cult of Bede", *The Cambridge Companion to Bede*, haz., S. DeGregorio, Cambridge: Cambridge University Press 2010.

Rowe, Michael; *From Reich to State*, Cambridge: Cambridge University Press 2003.

Rowley, Sharon M.; "Bede in Later Anglo-Saxon England", *The Cambridge Companion to Bede*, haz., S. DeGregorio, Cambridge: Cambridge University Press 2010.

Ryan, Martin J.; "That 'Dreary Old Question': The Hide in Early Anglo-Saxon England", *Place-Names, Language and the Anglo-Saxon Landscape*, haz., N. J. Higham ve M. J. Ryan, Woodbridge: The Boydell Press 2011.

Scharer, Anton; "Charlemagne's Daughters", *Early Medieval Studies in Memory of Patrick Wormald*, haz., S. Baxter, C. Karkov, J. Nelson, D. Pelteret, Farnham: Ashgate Publishing 2009.

Scholz, Bernhard W. Ve Barbara Rogers; *Carolingian Chronicles*, Ann Arbor: University of Michigan Press 1972.

Schorn, Stefan; "Aristoxenus' Biographical Method", *Aristoxenus of Tarentum*, haz., Carl A. Huffman, New Jersey: Transaction Publishers 2012.

Schwartzwald, Jack L.; *The Collapse and Recovery of Europe*, North Carolina:McFarland& Com. 2016.

Seeley, Levi; History of Education, New York: American Book Company 1914.

Sellner, Edward C.; *Stories of the Celtic Soul Friends*, New Jersey: Paulist Press 2004.

Spielvogel, J.; *Western Civilization,* c. A, St. Paul: West Publishing Company 1994.

Spufford, Peter; "Coinage and Currency", *The Cambridge Economic History of Europe*, c. II, Cambridge: Cambridge University Press 1987.

Stone, Rachel; *Morality and Masculinity in the Carolingian Empire*, Cambridge: Cambridge University Press 2012.

Story, Joanna; *Carolingian Connections*, Farnham: Ashgate Publishing 2003.

Sullivan, Richard; "Rabanus Maurus", *Medieval Italy*, c. II, haz., C.Kleinhenz, J. W. Barker, New York: Routledge 2004.

Tacitus, *Agricola*, haz., A. J. Woodman, Cambridge: Cambridge University Press 2014.

Taylor, Anna L.; *Epic Lives and Monasticism in the Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press 2013.

Thorpe, Lewis; *Two Lives of Charlemagne*, Londra: Penguin Books 1984.

Todd, James H.; *The Book of Hymns of the Ancient Chuch of Ireland*, c. I, Dublin: Dublin University Press 1855.

Turner, Sam, Sarah Semple ve Alex Turner, *Wearmouth&Jarrow,* Hertfordshire: University of Hertfordshire Press 2013.

Utku, Nihal Şahin; "Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44 (2013/1).

Verhulst, Adriann; *The Carolingian Economy,* Cambridge: Cambridge University Press 2002.

Wallace-Hadrill, J. M.; *The Barbarian West,* Oxford: Blackwell Publishers 1985.

Wells, Colin; *The Roman Empire,* Massachusetts: Harvard University Press 2004.

Wendell, Barrett, David Appleby; "Einhard, Translation of the Relics of Sts. Marcellinus and Peter", *Medieval Hagiography*, haz., Thomas Head, Londra: Routledge 2001.

Wigelsworth, Jeffrey, *Science and Technology in Medieval European Life,* Santa Barbara: Greenwood 2006.

Wilson, Derek; *Charlemagne*, New York: Doubleday 2006.

Wormald, Patrick; *Legal Culture in The Early Medieval West,* Rio Grande: The Hambledon Press 1999.

Wright, J. Robert; *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Solomon*, Westmond: InterVarsity Press 2005.

Young, Damon; *Bahçede Felsefe,* Çev.: Esra Birkan, İstanbul: Can Sanat Yayınları 2014.

Orta Çağ Avrupası'nın İlk İmparatoru, Avrupa'nın Babası Şarlman...

Şarlman, akla gelebilecek her alanda Orta Çağ Avrupası'nın en önemli hükümdarlarındandır. Ülkesinde adalet ve istikrarı tesis etmiş, kültür ve medeniyeti canlandırmıştır. Karolenj Rönesansı adı verilen, kelimeler arasına boşluk koyma, küçük harflerle yazma, noktadan sonra büyük harfle başlama gibi bugün kullandığımız pek çok yazım kuralını getiren kültürel uyanış, bizzat onun çabalarıyla başlamıştır.

Şarlman'ın yakın arkadaşlarından olan Einhard, imparatorun hizmetinde geçirdiği yıllarda, pek çok şeye tanık olmuş, resmî belgelere ulaşmış, olayların kahramanlarıyla görüşmüştür. Şarlman'ın hayatını kaleme almayı görev edinerek Büyük Karolus'un Hayatı (Vita Karoli Magni) adlı eseri yazmıştır. Bu eser Avrupa tarihinde din adamı olmayan biri tarafından yazılmış ilk biyografi olmasının yanı sıra Orta Çağ edebiyatının en ünlü eserlerindendir. Dönemin tarih yazımını derinden etkileyen eser, XVI. yüzyıldan itibaren yayımlanmaya başlanmış, ulus dillere tercüme edilmiş ve sayısız kez yorumlanarak en çok okunan tarihî biyografilerden biri olmuştur. Birleşik Avrupa/Avrupa Birliği fikrinin babası Şarlman'ın siyasi başarıları, askerî stratejisi, dış ve iç politikaları, dostları, düşmanları, kişisel alışkanlıkları ve özel hayatı hakkında başka yerde bulunmayan dikkat çekici bilgiler sunan eser, destansı bir özellik de taşımaktadır.

Özlem Genç'in Latince aslından yaptığı çevirisine ek olarak açıklamalar ve değerlendirmelerle zenginleştirdiği Şarlman: Avrupa'nın Büyük Hükümdarı (Vita Karoli Magni), Kronik Klasikler Serisi'nin yeni kitabı...

Kronik
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-6774-61-2
9 786256 774612